

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav románských studií
Hispanistika

Diplomová práce

Bc. Matyáš Demartini

Vyjádření varování, výhružky a hrozby ve španělštině a v češtině

The Expression of Warning, Threat and Menace
in Spanish and Czech

Praha 2024

Vedoucí práce: prof. PhDr. Petr Čermák, Ph.D.

Rád bych poděkoval PhDr. Daně Kratochvílové, Ph.D. za pomoc s konkretizací tématu této diplomové práce a svému vedoucímu práce prof. PhDr. Petru Čermákovi, Ph.D. za odbornou konzultaci a trpělivý přístup.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4. května 2024

Matyáš Demartini

Abstrakt:

Tato práce se zabývá jazykovou analýzou vyjadřování varování, výhrůžky a hrozby ve španělštině a v češtině. Práce zkoumá komunikační strategie, jimiž mluvčí ovlivňují chování adresátů, a poukazuje na rozdílnosti mezi doslovným významem slov a jejich zamýšleným dopadem. Teoretický rámec studie vychází z koncepce řečových aktů a jejich vlivu na adresáty. Analýza využívá korpusový přístup ke zkoumání jazykových projevů varování, výhrůžek a hrozeb ve španělštině a porovnává je s jejich českými překladovými protějšky. Vybraná metodologie ověřuje teoretické koncepty prostřednictvím zkoumání reálného užívání (literárního) jazyka. Ačkoliv oba jazyky disponují širokou škálou systémových možností vyjádření, práce identifikuje jemné rozdíly ve způsobu, jakým jsou tyto funkce jazykově realizovány. Toto dokládá, že pragmatický význam výpovědi přesahuje specifické jazykové formy a do značné míry závisí na celkovém kontextu.

Klíčová slova:

varování, výhrůžka, hrozba, řečové akty, pragmatika, španělština, čeština

Abstract:

This paper presents a linguistic analysis of the expression of warning, threat and menace in Spanish and Czech. The thesis examines the communicative strategies employed by speakers to influence the behaviour of addressees and highlights the differences between the literal meaning of words and their intended impact. The theoretical framework of the paper is based on the concept of speech acts and their influence on addressees. The analysis employs a corpus-based approach to examine the linguistic expressions of warning, threat and menace in Spanish and compares them with Czech counterparts. This methodology allows the theoretical concepts to be tested by examining the actual use of (literary) language. Although both languages have a wide range of systemic possibilities of expression, the thesis identifies subtle differences in the way these functions are linguistically realised. This illustrates that the pragmatic meaning of an utterance is not constrained by specific linguistic forms and depends largely on the overall context.

Keywords:

warning, threat, menace, speech acts, pragmatics, Spanish, Czech

Obsah

1 Úvod	7
1.1 Vymezení cíle práce	7
1.2 Popis použitých korpusů	8
2 Pragmatický rozměr vyjadřování varování, výhrůžky a hrozby	10
2.1 Úvod do pragmatické lingvistiky	10
2.2 Základní definice pragmatických pojmů	11
2.3 Teorie řečových aktů	13
2.3.1 Performativ a konstativ	13
2.3.2 Lokuce a ilokuce	14
2.3.2.1 Lokuční akt	14
2.3.2.2 Ilokuční akt	15
2.3.3 Perlokuce	16
2.3.4 Klasifikace řečových aktů	17
2.3.5 Přímý a nepřímý řečový akt	18
2.4 Zdvořilost jako konverzační strategie	21
2.4.1 Tvář	21
2.4.2 Akty ohrožující tvář	22
2.5 Komunikační funkce výpovědi aneb pragmatický smysl výpovědi	23
2.5.1 Komunikační funkce tázací a apelová	25
2.5.1.1 Komunikační funkce tázací	25
2.5.1.2 Komunikační funkce apelová	26
2.6 Modalita a věty vedlejší	28
2.7 Multimodalita a suprasegmentální prostředky	29
2.8 Pragmatika v literárních dílech	31
3 Systémové možnosti vyjádření varování, výhrůžky a hrozby	33
3.1 Varování	34
3.1.1 Systémové možnosti vyjádření varování ve španělštině	35
3.1.1.1 Performativní slovesa varování	35
3.1.1.2 Ustálená spojení a semilexikalizované formule	38
3.1.1.3 Imperativní vyjádření	40
3.1.1.4 Futurum a slovesné perifráze	42
3.1.1.5 Podmínkové, přípustkové a vylučovací konstrukce	43
3.1.1.6 Substantiva varování a interjekce	45

3.1.1.7	Vokativ	48
3.1.2	Systémové možnosti vyjádření varování v češtině	48
3.1.3	Srovnání překladových ekvivalentů vyjadřujících varování	51
3.2	Výhrůžka	52
3.2.1	Systémové možnosti vyjádření výhrůžky ve španělštině	54
3.2.1.1	Performativní slovesa vyhrůžování	54
3.2.1.2	Semilexikalizované formule	58
3.2.1.3	Prézens, futurum a slovesné perifráze	60
3.2.1.4	Podmínkové, vylučovací a časové konstrukce	61
3.2.1.5	Interjekce	63
3.2.2	Systémové možnosti vyjádření výhrůžky v češtině	64
3.2.3	Srovnání překladových ekvivalentů vyjadřujících výhrůžku	66
3.3	Hrozba	67
3.3.1	Systémové možnosti vyjádření hrozby	68
3.3.1.1	Explicitní vyjádření hrozby	68
3.3.1.2	Implicitní vyjádření hrozby	73
3.3.2	Srovnání překladových ekvivalentů vyjadřujících hrozbu	76
4	Závěr	77
	Résumé v českém jazyce	80
	Resumen en español	81
	Summary in english	83
	Bibliografie	85
	Seznam obrázků	90
	Seznam tabulek	91
A	Přílohy	92
A.1	Složení subkorpusu InterCorp	92
A.2	Text písně <i>Chantaje</i>	95

1. Úvod

Tato práce se zabývá možnostmi vyjadřování varování, výhrůžky¹ a hrozby ve španělštině a jejich porovnáním s překladovými protějšky v češtině. Základní myšlenka staví na pragmatické teorii řečových aktů, již se věnují lingvisté a analytičtí filozofové již přes šedesát let. Domníváme se, že bližší zkoumání řečových aktů vyjadřujících výše zmíněné komunikační funkce může vrhnout světlo na výběr konkrétních systémových prostředků, jimiž mluvčí dosahují u adresátů svých intencí, čímž budeme schopni porovnat různorodost takovýchto prostředků mezi španělštinou a češtinou.

1.1 Vymezení cíle práce

Cílem této práce je proniknout do systémových možností vyjadřování zmíněných komunikačních funkcí v beletristických dílech, definovat jazykové prostředky, které mají vliv na adresáta, a na jazykovém materiálu analyzovat způsoby značící varování, výhrůžku a hrozbu ve španělštině. Tyto prostředky budeme porovnávat s jejich českými překladovými ekvivalenty, abychom tak vystihli rozlišnosti ve vyjadřování mezi oběma jazyky. Teoretickým předpokladem je (ne)možnost vyjadřování daných komunikačních funkcí pomocí performativů neboli prováděcích sloves (lze varovat vyslovením *varuji tě*, ale nelze vyhrožovat pomocí **vyhrožuju ti* či hrozit skrze **hrozím ti*), zatímco literární prostředí umožňuje doplnění přímé řeči širokým spektrem popisů těchto funkcí (*varoval ho, vyhrožuje jí, pohrozil nám*). Analýzu tohoto typu je vhodné provádět na paralelních korpusech, jež umožňují porovnávat hledané konkordance a jejich odpovídající překladové protějšky. Záměrně se soustředíme pouze na literární díla, jelikož takové texty nepostrádají suprasegmentální prostředky, které jsou v mluvené řeči stěžejní pro adekvátní interpretaci výpovědi.

Práce je rozdělena na dva primární tematicky členěné bloky. První část práce (kapitola 2) je založena na popisu pragmatického rozměru vyjadřování ilokučních a perlokučních aktů, kterými mluvčí v jazyce formuluje varování, výhrůžku či hrozbu, a na definici komunikačních funkcí výpovědí společně s konverzační strategií (ne)zdvořilosti a aktů ohrožujících tvář. Vycházíme z děl Austina (*How To Do Things With Words*, 2000) a Searla (*Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*, 1969), kteří v šedesátých letech minulého století položili základy teorie řečových aktů. Obecnělingvistické části výkladu

---

¹V názvu diplomové práce se nachází varianta tohoto termínu s krátkým *u*, která byla uvedena při vkládání zadání práce do celouniverzitního systému. Během pročitání bibliografie jsme však narazili na skutečnost, že je tato varianta dnes již považována za zastaralou (Ústav pro jazyk český AV ČR, 2008–2024b), a proto jsme se během psaní rozhodli využívat aktuálnější a modernější verzi zmíněného termínu.

doplňujeme především díly Escandell Vidal(ové) (*Introducción a la pragmática*, 2018), Hirschové (*Pragmatika v češtině*, 2022), Huangy (*Pragmatika*, 2019), Štíchy & kol. (*Akademická gramatika spisovné češtiny*, 2013) či Zavadila & Čermáka (*Mluvnice současné španělštiny: lingvistický interpretační přístup*, 2010).

Druhá část práce (kapitola 3) se věnuje konkrétním systémovým možnostem, jež umožňují vyjádřit varování, výhrůžku a hrozbu. Jedná se o sloučení analýzy jazykového materiálu s popisem daných komunikačních funkcí. Pomocí sekundární literatury nejprve definujeme formy vyjádření zmíněných komunikačních funkcí, které následně analyzujeme a ověřujeme na datech získaných z jazykových korpusů. V této části využíváme především děl Matte Bona (*Gramática comunicativa del español*, 1999), Španělské královské akademie & Asociace akademií španělského jazyka (zkr. RAE & ASALE, *Nueva gramática de la lengua española*, 2010) nebo Grepla & Karlíka (*Skladba spisovné češtiny*, 1986).

1.2 Popis použitých korpusů

V této práci provádíme výzkum na jazykovém materiálu beletristických textů dvou typů korpusů, jejichž charakteristiku popisujeme níže. V rámci našeho zaměření na srovnání jazykových prostředků vyjadřujících varování, výhrůžku a hrozbu ve španělštině a v češtině jsme za hlavní zdroj dat vybrali paralelní korpus InterCorp. Pro případ, že tento korpus neposkytuje data v dostatečném množství, abychom mohli vyvozovat přesvědčivé závěry, využíváme na ověření užívání hledaných konstrukcí robustní jednojazyčný korpus CORPES XXI. V práci uvádíme podoby konkrétních vyhledávacích dotazů, které v kombinaci s uvedenými zdroji postačí čtenáři ke snadnému ověření a případné zpětné interpretovatelnosti dat (Chromý & Cvrček, 2021, s. 11).

1. **InterCorp.** Korpus InterCorp (dostupný na adrese www.korpus.cz/kontext) patří pod Ústav Českého národního korpusu (zkr. ÚČNK) je multilingválním korpusem, který umožňuje srovnávat překladové ekvivalenty různých jazyků zarovnaných k pivoovnímu jazyku, tedy češtině (Čermák, 2017, s. 68). Značnou výhodou korpusu jsou nejen jeho vyhledávací nástroje schopné zpracovávat složitější dotazy, ale i četné možnosti práce s výsledky (ibid., s. 82). Pro naše účely jsme využili paralelní španělskou část korpusu InterCorp nejaktuálnější verze 16 z 12. 10. 2023 (Čermák & kol., 2023), kterou jsme omezili na beletristické texty korpusového jádra. Vytvořili jsme si vlastní subkorpus tvořený pouze španělskými originálními texty čítající 12 923 518 pozic, který jsme zarovnali k českému korpuse. Díky tomuto nastavení uskutečňujeme analýzy pouze v originálních španělsky psaných beletristických dílech, u kterých existuje český překlad (přehled odpovídajících děl přikládáme v příloze A.1). Záměrně jsme vypustili možnost hledání v titulcích či v orální části korpusu, jelikož

k úplné analýze systémových vyjádření námi hledaných funkcí bychom potřebovali mít k dispozici i (audio)vizuální složku (kvůli suprasegmentálním prostředkům, jež se v textové podobě nezachycují).

2. **CORPES XXI.** Referenční Corpus del Español del Siglo XXI (zkr. CORPES XXI; dostupný na adrese www.rae.es/corpes) pocházející od Španělské královské akademie je jednojazyčným korpusem, jehož nejaktuálnější verze 1.1 (zveřejněná v dubnu 2024) obsahuje přes 405 miliónů ortografických pozic psaných textů (RAE, 2024). Pozitivním rysem je jeho rovnoměrné zastoupení textů ze Španělska a Hispánské Ameriky. Jak jsme již zmínili výše, k vyhledávání v tomto korpusu přistupujeme pouze v případě, že InterCorp neposkytuje dostatečné množství výskytů pro možnou analýzu či zobecnění. Ačkoliv CORPES XXI dosahuje vysokého počtu pozic, jedná se o korpus jednojazyčný (bez překladových protějšků), tudíž nám bude sloužit především k ověření reálného užívání hledaných konstrukcí. V porovnání s korpusem InterCorp vyžaduje CORPES XXI vyšší manuální úsilí při práci s výsledky, jelikož postrádá funkci náhodného promíchání vzorků.

2. Pragmatický rozměr vyjadřování varování, výhrůžky a hrozby

V první řadě, než přejdeme k výkladu o pragmatickém rozměru vyjadřování varování, výhrůžky a hrozby, představíme základní pragmatické koncepty, které nám umožní sjednoceně popisovat teoretické pojmy dále užití v této práci.

2.1 Úvod do pragmatické lingvistiky

Pragmatika je v kontextu lingvistiky a teorie jazyka širokým pojmem a v současnosti patří k nejrychleji rostoucím kognitivním vědám (Huang, 2019, s. 21). Dle autorky Escandell Vidal(ové) ji lze definovat jako „el estudio de los principios que regulan el uso del lenguaje en la comunicación, es decir, las condiciones que determinan tanto el empleo de un enunciado concreto por parte de un hablante concreto en una situación comunicativa concreta, como su interpretación por parte del destinatario“² (Escandell Vidal, 2018, s. 15–18). Huang pragmatiku stručně označuje za studium jazyka v užívání a její vývoj dělí na dvě školy: angloamerickou a kontinentální evropskou (2019, s. 21). Angloamerická tradice dle něj chápe pragmatiku spíše jako „systematické zkoumání významu na základě užívání jazyka nebo v závislosti na něm“, zatímco kontinentální evropská tradice definuje pragmatiku šířeji jako „teorii jazykové komunikace včetně toho, jak ovlivnit lidi pomocí slovních sdělení“ (Huang, 2019, s. 23–24). Pragmatiku tak lze obecněji označit za vědu zabývající se komunikací mezi mluvčími a jejím vlivem na adresáta. Je součástí sémiotiky a „zabývá se vztahem k jeho uživatelům s ohledem na komunikační situace“ (Kurosová, 2014).

Dnes se lingvisté shodují (Escandell Vidal, 2018, s. 24; Huang, 2019, s. 26) na existující mezeře mezi významem věty a jejím reálně vyjádřeným sdělením. Jinými slovy se jedná o rozdíl mezi tím, co je doslova řečeno, a tím, co je skutečně myšleno. Tento stav je označován jako **teze jazykové nedourčenosti**: „jazykově zakódovaný význam věty zásadně nedourčuje propozici, kterou mluvčí vyjadřuje, když větu pronáší“ (Huang, 2019, s. 26).

Ústředním dílem pragmatické lingvistiky se stalo dílo *Filozofická zkoumání* rakouského filozofa Ludwiga Wittgensteina, který se věnoval zkoumání „řečových her“ (Kurosová, 2014). Na jeho myšlenku, že používání slova je nekonečně proměnlivé a význam slova je tedy jeho užití v jazyce, navázal britský filozof John Langshaw Austin v díle *How*

² „[S]tudium pravidel, jimiž se řídí užívání jazyka v komunikaci, tj. podmínek, které určují jak užití konkrétního výroku konkrétním mluvčím v konkrétní komunikační situaci, tak jeho interpretaci adresátem.“ Překlad autora práce.

*to Do Things with Words*³, Austinovu práci pak dále rozvedl americký filozof John Searle ve svém díle *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*.

2.2 Základní definice pragmatických pojmů

Mezi základní komponenty mezilidské komunikace se řadí **mluvčí** (šp. *emisor*), který záměrně produkuje ústní či písemnou **výpověď** (v českém prostředí se často užívá označení komunikát či promluva; šp. *enunciado*), a **adresát** (šp. *destinatario*), kterému mluvčí svou výpověď adresuje (Escandell Vidal, 2018, s. 28). Důležitou složku v komunikaci zastává prostředí (šp. *entorno*), které se častěji nazývá **kontextem** nebo časoprostorovou situací (ibid., s. 31). Právě na kontextu především záleží veškerá naše ústní či psaná komunikace, ačkoliv je tento pojem obtížné konkrétněji definovat, mimo jiné i proto, že existuje více druhů kontextů a různé vědecké disciplíny jej chápou odlišně.⁴ V pragmatice jde především o kontext fyzický (tedy již zmíněné časoprostorové zakotvení výpovědi), kontext jazykový (odkazující k okolním výpovědím v témže diskurzu) a kontext všeobecněznalostní (znalost reálného světa) (Huang, 2019, s. 34). Huang výstižně shrnuje a dodává, že „s jistými jazykovými jevy si můžeme přirozeně vědět rady, pouze uchýlíme-li se k mimojazykovým, pragmatickým činitelům, jako je kontext, znalost reálného světa nebo inference⁵“ (ibid., s. 27).

Výše zmíněný fyzický kontext lze chápat i jako **komunikační situaci**, jež je dle Hirschové soubor okolností, „za nichž a v nichž se odehrává řečová činnost (komunikace, řečové jednání, jazyková interakce) a které tuto činnost spoluvytvářejí a ovlivňují“ (2017b).

Ve výkladu termínů nesmíme opomenout ani význam a interpretaci výpovědi. **Významem** označujeme zakódovanou informaci ve výpovědi. **Interpretace** výpovědi označuje jednak porozumění tomu, co se ve výpovědi říká, jednak to, s jakým cílem je výpověď produkována (Grepl & Karlík, 1986, s. 32). Interpretaci lze chápat jako funkci mezi zakódovaným významem výpovědi a pragmatickou informací, kterou má adresát k dispozici (Escandell Vidal, 2018, s. 39). Úkolem adresáta je „intentar reconstruir en cada caso la intención comunicativa del emisor de acuerdo con los datos que le proporciona su información pragmática“⁶ (ibid.). Od autorky jsme si vypůjčili schéma ilustrující vztahy mezi výše popsanými pojmy, které uvádíme v Obrázku 2.1.

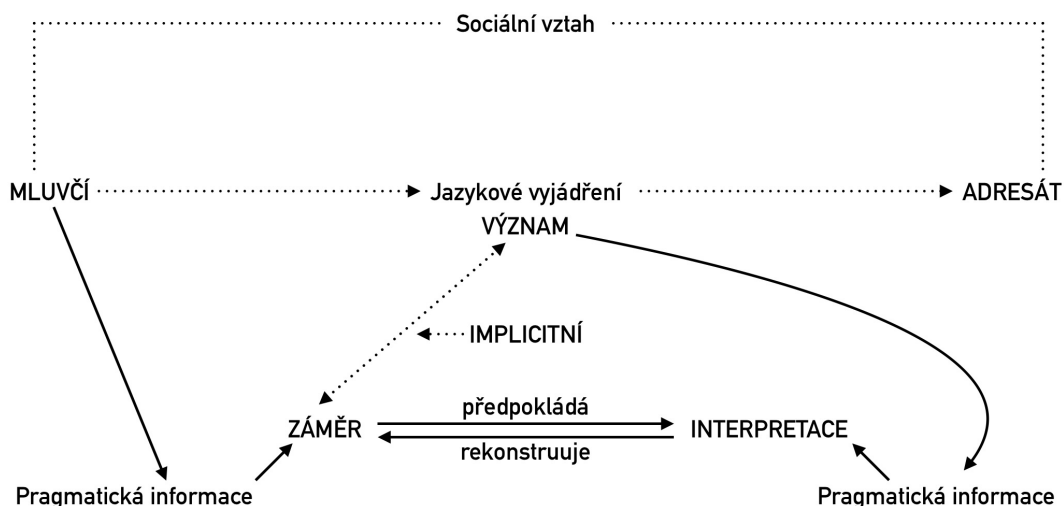
V neposlední řadě je nutno také objasnit rozdíly mezi větou, výpovědí a propozicí,

³V této práci používáme český překlad: Austin (2000, Jiří Pechar & kol., Trans.).

⁴V kapitole 3 této práce pracujeme především s kontextem jazykovým (slovním), jenž se v korpusové lingvistice používá k označení textového okolí potřebného pro popis kolokací slova.

⁵Inferenci jsou zde myšleny psychické procesy podílející se na porozumění řeči, které pomáhají adresátovi zařadit slyšené/čtené texty (vnímané jevy) do kontextu svých vlastních znalostí o světě (Nebeská, 2017).

⁶„[P]okusit se rekonstruovat komunikační záměr mluvčího podle dat, které mu poskytují jeho pragmatické informace.“
Překlad autora práce.

Obrázek 2.1: Schéma znázorňující vztahy mezi základními pragmatickými termíny. Převzato z: Escandell Vidal (2018, s. 40)

kteří tvoří další důležitou součást pojmů v pragmatice i sémantice. Huang definuje **větu** jako obecně užívaný termín značící řetězec slov, které u sebe drží díky gramatickým pravidlům (2019, s. 31–32). Pro Grepla & Karlíka je věta „elementární komunikativní jednotka textu uzavřená intonačně, tedy vlastně výpověď“ (1986, s. 34). Význam vět zkoumá sémantika. **Výpověď** je určitá část jazyka (slovo, fráze, věta, soubor vět), jež je konkrétním mluvčím pronesena (či napsána) v konkrétním kontextu. Huang dále zmiňuje i **smysl výpovědi**, což lze označit za to, co má mluvčí v úmyslu sdělit svou výpovědí, což je právě předmět studia pragmatiky. Se smyslem výpovědi je úzce spjat termín komunikační funkce výpovědi, které se podrobněji věnujeme v podkapitole 2.5. **Propozicí** je myšleno to, „co vyjadřuje oznamovací věta, když se činí výrok, tj. když se říká něco pravdivého či nepravdivého o stavu věcí ve vnějším světě“ (Huang, 2019, s. 32). Důležitým pojmem pro naši práci je **propoziční obsah**, neboť se tímto termínem označuje ta část významu, jež můžeme redukovat na propozici. „Toto pojetí umožňuje sémantikům a pragmatikům tvrdit, že různé věty (nebo jejich druhy) mohou sdílet tentýž propoziční obsah, i když se v ostatních aspektech významu liší“ (ibid.).

2.3 Teorie řečových aktů

Teorii řečových aktů, teorii mluvních aktů nebo také teorii řečového jednání⁷ (v originále *speech act theory*) dal vzniknout Austin ve svých přednáškách na Oxfordské univerzitě, ty následně vyšly posmrtně pod názvem *How to Do Things with Words* v roce 1962. Austin uvedl teorii, ve které výpovědi (mluvní akty) slouží mluvčím k realizaci „jednání uskutečňovaného řečí s cílem dosáhnout v dané komunikační situaci u adresáta mluvčím zamýšleného efektu“ (Grepl, 2017b). Jinak řečeno vyřčení věty „je v prostředí sociálních institucí a konvencí činem (nebo jeho částí), [...] říkání je děláním (nebo jeho část), [...] slova jsou činy (nebo jejich část)“ (Huang, 2019, s. 123). V teorii řečových aktů tak není „v popředí to, co se v dané komunikační situaci říká (= obsah výpovědi / propozice / propoziční obsah), nýbrž to, proč se to říká, tj. co mluvčí míní (sleduje), čeho chce u adresáta dosáhnout tím, co říká, neboli co dělá tím, že v dané komunikační situaci něco říká“ (Grepl, 2017c).

Austin představil myšlenku, ve které vše vyřčené není nutně považováno za tvrzení a musí být verifikovatelné, zároveň ne všechna tvrzení slouží pouze k deskripci (Austin, 2000, s. 20). V jeho pojetí tak jazyk nemá pouze funkci informační, ale díky jazyku se mluvčí svými výpověďmi snaží ovlivňovat postoje adresátů (Grepl, 2017c). Grepl & Karlík popisují mluvní akty následovně:

Lidé mluví nejen proto, aby pomocí jazyka „zobrazovali“, popisovali fragmenty světa, aby vyjadřovali své myšlenkové obsahy o světě, ale proto, aby se prostřednictvím toho, co ve výpovědích o světě vyjadřují, a prostřednictvím toho, jak to vyjadřují, pokoušeli měnit vztahy jiných lidí k světu (včetně sobě samým), ovlivňovali a měnili jejich postoje, eventuálně jejich další jazykové i nejazykové jednání. (Grepl & Karlík, 1986, s. 23)

Je zřejmé, že mluvní akty jsou základní jednotkou mezilidského jazykového jednání a jejich funkcí je interakce mezi mluvčím a adresátem vytvářející (a udržující) mezi nimi interpersonální vztahy (Grepl & Karlík, 1986, s. 23).

2.3.1 Performativ a konstativ

Austin sice nebyl první, kdo poprvé použil pojem performativnost (Hirschová, 2022, s. 142), ale pod jeho termínem se začala označovat výpověď, při které vyslovením zároveň realizujeme akt jejího konání, performativní výpovědi (z anglického *to perform*) (Austin, 2000, s. 23). **Performativem** či performativním slovesem (Escandell Vidal performativy označuje španělským termínem *enunciados realizativos*; 2018, s. 59), tak lze označit slovesa

⁷V češtině máme pro teorii řečových aktů více názvů a nasnadě je otázka, zdali si všechny termíny významově odpovídají. Dle Hirschové totiž tkví problém v chápání pojmu *jednání*, které je abstraktní nepočítatelné substantivum, a tudíž při odlišování řečových úseků mezi sebou nelze mluvit o jednotlivých řečových jednáních, nýbrž o jednotlivých případech řečového jednání. Naproti tomu můžeme jeden řečový akt lépe ztotožnit s konkrétní (singulární) výpovědní událostí, jelikož jeho ohraničení bývá zřetelnější. (Hirschová, 2022, s. 151)

pojmenovávající akci a zároveň ji vykonávající, typicky jsou tak performativy oznamovací věty v 1. osobě indikativu přítomnosti, ve kterých nejde o pouhé konstatování věcí, nýbrž o vykonání určitého aktu mluvčím; například výpovědi typu *prosím tě, křtím toto dítě, slibuji ti*. Štícha & kol. performativními (prováděcími) slovesy označují ta slovesa, která jsou užitá pouze v 1. os. ind. prez., v ostatních osobách a časech se totiž nejedná o performativní funkci, nýbrž o funkci oznamovací, tázací či apelovou (2013, s. 757). Huang definuje performativy jako výpovědi užívané k děláni věcí nebo vykonávání aktů (2019, s. 125). U performativních vyjádření by mluvčí měl mít záměr svůj vyřčený akt vykonat. Pokud však například u výpovědi *slibuji ti* mluvčí nemá v úmyslu dodržet slovo, je slib sice učiněn neupřímně a výpověď je zavádějící, avšak stále se jedná o performativní tvrzení (Austin, 2000, s. 27), jelikož tím, že něco řekneme, zároveň něco děláme (ibid., s. 29).

Austin od performativů odlišil výpovědi, které nazval **konstativy** (dle Escandell Vidal(ové) *enunciados constatativos*; 2018, s. 59), jež zachycují více či méně informace o faktech, popisují určitý stav věcí (Austin, 2000, s. 20), jedná se o výpovědi používané k tvrzení (Huang, 2019, s. 125).

Je důležité zmínit, že Austin se věnoval i pravdivostním podmínkám řečových aktů, přičemž nejprve rozdělil konstativní výpovědi na pravdivé a nepravdivé a performativy na úspěšné a neúspěšné. Následně však toto dělení sám zrušil a usoudil, že i konstatace může být chápána jako performance ilokučního aktu konstatování (Hirschová, 2022, s. 148). Ve svých přednáškách podrobně rozebíral a navrhl podmínky pro zdařilé performativy (Huang, 2019, s. 128), těm se zde však nemáme v úmyslu konkrétněji věnovat.⁸

2.3.2 Lokuce a ilokuce

Řečové akty bychom měli chápat jako sadu paralelně realizovaných aktů lokučních a ilokučních, i když někteří lingvisté používají termíny řečový akt a ilokuční akt jako synonymum (ostatně řečovým aktem v užším smyslu je myšlen právě ilokuční akt), obecně je však ilokuční akt pouze jednou ze složek řečového aktu (Hirschová, 2022, s. 150; cf. Huang, 2019, s. 132).

2.3.2.1 Lokuční akt

Lokučním aktem nebo lokucí je myšleno vyřčení výpovědi, jež je foneticky a gramaticky nezávadná (nedefektní), má význam a zahrnuje **akt fonetický** (pronášení určitých zvuků), **akt fatický** (vypovídání jistých slov patřících k určitému slovníku, určitému jazyku) a **akt rhetický** (zapojení výpovědi do kontextu) (G REPL, 2017b; cf. Hirschová, 2022, s. 131). Samotné vyřčení výpovědi (tedy pronesení základního aktu mluvení), která má kontextově

⁸Podrobněji k této problematice např. Austin (2000, s. 29–39).

určený význam, je v tomto smyslu provedení lokučního aktu. Searl v návaznosti na Austinovu práci dělí obsah lokučního aktu na **akt výpovědní** (který v sobě obsahuje Austinův akt fonetický a fatický) a **akt rhetický** (Hirschová, 2017c). Zjednodušeně řečeno je lokuce prosté sdělení informace (Zavadil & Čermák, 2010, s. 423).

2.3.2.2 Ilokuční akt

Akt ilokuční nebo také ilokuce v sobě obsahuje výše popsany lokuční akt, zároveň je mu přiřazena určitá síla vyplývající z komunikačního záměru mluvčího (Hirschová, 2022, s. 142; Hirschová, 2017a) a současně se jedná o akt konvencionální, tedy akt, jenž vykonáváme v souladu s určitou konvencí (Austin, 2000, s. 109). Ilokuční akt je akt říkání něčeho (*al decir algo*) (Escandell Vidal, 2018, s. 59). Jinak řečeno, když něco říkáme, říkáme to za nějakým účelem (Hirschová, 2022, s. 132). Zjednodušeně řečeno je ilokuce vyřčení výpovědi, kterou působíme na adresátovo chování (Zavadil & Čermák, 2010, s. 423). Searle dodává, že ilokuční akt provádíme tehdy, přivedeme-li posluchače k tomu, aby rozpoznal, co se pokoušíme svou výpovědí udělat (1979, s. 72). Ilokuce tedy spočívá i v tom, že posluchač porozumí výpovědi mluvčího.

Austin následně zavedl pojem **ilokuční síly** výpovědi, což výpovědi určuje její funkci. Ilokuční síla vyjadřuje komunikační záměr mluvčího, což může být např. slib, prosba, rada, příkaz, dovolení, varování aj. (Hirschová, 2017a). Prostředky označující ilokuční sílu volí mluvčí a lze je rozdělit na prostředky lexikální a gramatické; do prostředků lexikálních spadají performativní slovesa, prostředky gramatickými mohou být slovosled⁹ nebo modalita (Hengeveld, 1988, s. 230). Podle Hirschové může být ilokuční síla výpovědi buď explicitně vyjádřena například performativními slovesy nebo od nich odvozenými substantivy (vezměme v potaz např. jednoslovné nadpisy *Žádost, Poděkování, Protest*), anebo může být ilokuční síla přisouzena výpovědi při interpretaci (2022, s. 146). Existují totiž ilokuční slovesa jako *provokovat, pomlouvat, vydírat, vyhrožovat*, jež za bezpříznakových okolností nemůžeme použít performativně, jelikož i když jsou tato slovesa užitá v 1. os. ind. prez., pouze o ilokuční funkci referují (ibid.). Pokud bychom totiž použili některé z těchto sloves v uvedeném tvaru, například ve výpovědi *Vyhrožuji ti tímto, že to rodičům řeknu*, porušili bychom tím běžné společenské konvence.

Je důležité uvědomit si, že lze vykonat množství různých řečových aktů při použití jednoho jazykového výrazu, jehož ilokuční síla může být v různých kontextech odlišná; vždy tedy záleží na kontextu výpovědi. Již Searle uvedl, že existuje množství dimenzí ilokuční síly, jelikož jedna výpověď může být vyřčena s různou škálou odlišných úmyslů (2007, s. 102). Autor toto tvrzení demonstruje na příkladu manželského páru na večíрку,

⁹K důležitosti (bez)příznakového postavení ve větě španělského předmětu, které ovlivňuje daný komunikativní záměr, např. Demartini (2021).

kdy jeden z dvojice svému protějšku vysloví větu *Už je hodně hodin*. Existují přinejmenším čtyři dimenze, ve kterých má tato výpověď jinou ilokuční sílu:

1. konstatování faktu (totéž jinými slovy např. *Je pozdě*);
2. námitka na poznámku partnera, který poznamenal, že je ještě brzo;
3. návrh či žádost o odchod (*Pojďme domů*);
4. varování (*Pokud teď neodejdeme, ráno ti bude špatně*).

Searle se tak ve své práci zabývá rozklíčováním, „[h]ow is it possible for the speaker to say one thing, mean what he says, but also to mean something else“¹⁰ (1979, s. 173). Huang dává příklad výpovědi *Budu tam dnes odpoledne*, která v různých kontextech může mít jinou ilokuční sílu a může se tak jednat např. o tvrzení, nabídku, slib, výhrůžku či varování (2019, s. 132).

S ilokucí přímo souvisejí tzv. **slovesa mluvení** (lat. *verba dicendi*) vázající na sebe tři komplementy, mezi které patří subjekt (mluvčí), objekt (adresát) a propoziční komplement (informace). Se slovesy mluvení se pojí i termín **řečové činnosti**, ta charakterizuje užívání jazyka. Řečové činnosti tak spočívá v odevzdávání informace od mluvčího adresátovi. (Hirschová, 2022, s. 167)

[S]lovesa mluvení vyjadřují, s jakým záměrem je informace adresátovi předávána. Sémantické rozdíly mezi jednotlivými slovesy jsou dány jednak různým obsahem informace, jednak vztahy mezi mluvčím a adresátem a jejich vztahy k obsahu předávané informace. (Hirschová, 2022, s. 167)

Typickým představitelem sloves mluvení je sloveso *mluvit*, další mohou být např. *šeptat*, *křičet*, *telefonovat*, *mejlovat*, *odpovědět*, *reagovat*, *mumlat*, *koktat*, *zakázat*, *varovat*, *slíbit* aj. (Hirschová, 2017e). Z výše uvedeného se lze domnívat, že se slovesa mluvení často objevují v beletrii jako doplnění přímých řečí, více *vid infra* podkapitolu 2.8.

2.3.3 Perlokuce

Perlokuční akt je další složkou mluvního aktu a je úzce spjat s aktem ilokučním, jelikož perlokuce označuje zamýšlený nebo skutečný efekt ilokučního aktu na adresáta (Hirschová, 2022, s. 147). Jedná se vlastně o důsledek, účinek či efekt, jež mají na adresáta dopad. Tím, že mluvčí pronese daný perlokuční výraz, zároveň realizuje danou činnost (Zavadil & Čermák, 2010, s. 423). Perlokuční akt je tedy akt realizující se tím, že něco bylo řečeno (*por haber dicho algo*) (Escandell Vidal, 2018, s. 59).

Searle si však ve své práci z roku 1969 (kde analyticky systematizuje Austinovy přednášky) klade otázku, zdali je perlokuční akt na stejné úrovni jako akt lokuční a ilokuční,

¹⁰ „Jak je možné, že mluvčí říká jednu věc, míní to, co říká, ale zároveň tím zamýšlí i něco jiného.“ Překlad autora práce.

jelikož u perlokučního aktu záleží na adresátovi, zdali ilokuci ve výpovědi rozezná (Searle, 2007, s. 72). Vezmeme-li si za příklad větu *Můžeš otevřít okno?*, lze na tuto otázku do-slovně odpovědět, zdali jsme úkonu fyzicky schopni (*můžu/nemůžu*), i když je nám (díky znalosti fungování světa, inferenci) zřejmé, že ve skutečnosti nejde o otázku zjišťovací, nýbrž o výzvu či prosbu mluvčího (více *vid infra* oddíl 2.3.5). Samotným ilokučním aktem mluvčí přivádí adresáta k tomu, aby rozpoznal, co se pokouší mluvčí sdělit. Perlokuční účinek na adresáta však nemusí být identický se zamýšleným účinkem mluvčího, neboť adresát může ilokuční akt pochopit, ale nemusí dojít k zamýšlenému efektu (Hirschová, 2017d).

Zajímavý je tzv. **intendovaný perlokuční efekt**, se kterým přichází ke konci dva-cátého století Roman Kalisz. Intendovaný perlokuční efekt se podle něj podobá ilokuč-nímu záměru, ale na rozdíl od ilokučního aktu, který vyjadřuje pouze záměr mluvčího, má intendovaný perlokuční efekt schopnost zapůsobit na adresátův psychický stav (*apud* Hirschová, 2022, s. 147). Uvedme rozdíl mezi těmito dvěma termíny na příkladu (1).

(1) ¡Qué linda estás, Esther!

Tobě to ale sluší, Ester!

(ÚČNK – InterCorp. Allende, Isabel. *Hija de la fortuna*. Trans. Monika Baďurová.

Cit. 22. 4. 2024.)

Příklad (1) má ilokuční záměr sdělit adresátce informaci, že „jí to sluší“, a zároveň může mít intendovaný perlokuční efekt potěšit adresátku (v jiné komunikační situaci by byla možnost adresátku např. rozesmutnit, rozčítit). V případě, že mluvčí pronese tuto větu s modifikovanou intonací, může jít o perlokuční efekt, kterým se mluvčí snaží adresáta urazit, popíchnout (např. v rámci ironie, sarkasmu).

2.3.4 Klasifikace řečových aktů

Jelikož se řečovými akty lingvisté a filozofové zabývají již přes šedesát let, jejich klasifikace se tak od té původní Austinovy hojně rozrostla. Jak uvádí Hirschová, zásadní rozdíl mezi jednotlivými druhy řečových aktů nejsou, autoři používají spíše různou terminologii (2022, s. 161). Tabulku 2.1 s přehledem a srovnáním řečových aktů různých autorů si od autorky vypůjčujeme, abychom mohli před čtenáři obhájit, proč ve stručnosti představíme pouze typologii řečových aktů Searla, jež po Austinovi doznala patrně největšího vlivu.

Austinova klasifikace řečových aktů se dělí do pěti typů, jimiž jsou **verdiktivy** (vyná-šení verdiktu), **exercitivy** (uplatňování moci, práva či vlivu), **komisivy** (sliby a zavazo-vání se), **behavitivy** (odhalování postojů a sociálního chování) a **expozitivity** (zapojení výpovědi do rozhovoru). Searle vylepšil a zpřehlednil Austinovu klasifikaci a definoval

Austin	Searle	Vendler	Bach & Harnish	Allan
Expositives	Assertives	Expositives	Assertives	Statements
Commissives	Commissives	Commissives	Commissives	
Behabitives	Expressives	Behabitives	Acknowledgments	Expressives
Exercitives	Directives	Interrogatives	Directives	Invitationals
Verdictives	Declaration	Exercitives	Verdictives	Authoritatives
		Verdictives	Verdictives	
		Operatives	Effectives	

Tabulka 2.1: Srovnání druhů řečových aktů dle různých autorů (Převzato z: Hirschová, 2022, s. 161)

asertivy (zavazují mluvčího k pravdivosti vyjadřované propozice), **direktivy** (představují pokusy mluvčího přimět k něčemu adresáta), **komisivy** (zavazují mluvčího k nějaké budoucí akci), **expresivy** (vyjadřují psychický postoj nebo stav mluvčího), **deklarativy** (způsobují bezprostřední změny v nějakém aktuálním stavu věcí). Příkladem direktivů mohou být rady, rozkazy, příkazy, žádosti a otázky. Mezi komisivy patří sliby, přísahy, nabídky, odmítnutí či výhrůžky. (Huang, 2019, s. 135)

Dále se tato práce zaměřuje na vyjádření varování, výhrůžky a hrozby, tedy na řečové akty, které spadají do kategorie direktivů, jejichž cílem je přimět adresáta k nějaké akci, konkrétně ke změně jejich chování, a komisivů zavazujících mluvčí k akci. Konkrétním definicím varování, výhrůžky a hrozby jsou věnovány příslušné podkapitoly 3.1, 3.2 a 3.3 níže.

2.3.5 Přímý a nepřímý řečový akt

Jak již název tohoto oddílu napovídá, řečové akty mohou být realizované přímo či nepřímo. Hirschová konkretizuje **přímý řečový akt** jako výpověď obsahující indikátor ilokuční funkce, jež je zřejmý z kontextu a je patrné, že je ve shodě s ilokučním záměrem mluvčího (2022, s. 174). Přímé řečové akty jsou především performativně užitá slovesa či výpovědi s imperativem.

Nepřímý řečový akt je výpověď bez kteréhokoliv explicitně vyjádřeného indikátoru ilokuční funkce, tudíž se jedná o výpovědi, jejichž skutečný smysl lze rozpoznat až během komunikační interakce (2022, s. 174). Ilokuční síla výpovědi tak vyplývá přímo z adresátovy znalosti pravidel, jimiž se řídí vyslovení dané výpovědi (Escandell Vidal, 2018, s. 72). Mluvčí při užití nepřímého řečového aktu „realizuje primární řečový akt, tj. ten, který je míněn, prostředky sekundárními, takovým aktem, který je vysloven“ (Hirschová, 2022, s. 174). Pro demonstraci uveďme ukázkou komunikační situace v příkladu (2).

- (2) ¿Qué sucede?, preguntó él. Me siento sola. Todos estamos solos, respondió. Cuanto antes te acostumbres a ello, mejor. No quiero empezar a acostumbrarme esta noche. No precisamente esta noche. Esperaba que me invitase a su casa, pero él no dijo nada. Los sintetizadores de The Orb volvieron a tomar posesión del silencio. ¿Qué haces?, pregunté al final. Trabajando en mi tesis, respondió, y debo volver a ella. Cuídate. Nos vemos pronto. Y colgó.
- Co se děje, ptal se. Cítím se sama. Všichni jsme sami, odvětil. Čím dřív si na to zvykneš, tím líp. Nechci se začít zvykat dnes v noci. Ne právě dnes. Čekala jsem, že mě pozve k sobě, ale neřekl nic. Syntezátory The Orb se zase zmocnily ticha. Co děláš, zeptala jsem se nakonec. Pracuju na diplomce, odpověděl, a měl bych se k tomu vrátit. Opatruj se. Uvidíme se brzy. Zavěsil.
- (ÚČNK – InterCorp. Etxebarria, Lucía. *Beatriz y los cuerpos celestes*. Trans. Hana Kloubová. Cit. 22. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

V příkladu (2) se sice jedná o úryvek psaný nevlastní přímou řečí, ale pro naše účely ukázka postačí. Komunikantka-mluvčí telefonicky volá komunikantovi-adresátovi s cílem, aby jí pozval na návštěvu, přímou otázku však nepokládá, její cíl je ukryt v námi rovně podtrženém sdělení. Toto můžeme tvrdit na základě vlnovkou podtrženého komentáře mluvčí-vypravěčky, ve kterém specifikuje svůj předpoklad adresátovy reakce (na její ne- přímo vyslovenou nabídku), i když adresát odmítl přijmout tuto nabídku mluvčí kvůli práci na diplomové práci. Primární ilokuční akt výpovědi je tedy realizován nepřímou (to, co je danou výpovědí skutečně míněno).

Vraťme se nyní na okamžik k již nastíněnému tématu z oddílu 2.3.3 o perlokuci, v němž jsme zmínili příklad věty *Můžeš otevřít okno?*. Ve stejném smyslu (lingvistům zabývajícími se pragmatikou) notoricky známá otázka *Můžeš mi podat sůl?* je dotazem mluvčího, který jej pronáší a míní jím opravdu to, co říká, nicméně zároveň realizuje odlišný ilokuční akt s jinou propozicí (Searle, 1979, s. 42; cf. Hirschová, 2022, s. 174). Je důležité si uvědomit, že tato výpověď (*Můžeš mi podat sůl?*) při interpretaci nepřestává být otázkou, ale v určitém kontextu se může jednat například o žádost. V situaci, ve které je účastníkům promluvy jasné, že odpověď na otázku musí být vždy kladná (např. v situaci, kdy účastníci sedí u prostřeného stolu), stává se tato „zjišťovací“ otázka nadbytečnou. Mluvčí tak svou výpovědí nemá za cíl zjistit, zdali je adresát schopný tuto akci vykonat, nýbrž přímo vybízí adresáta k akci = jako by říkal *Podej mi (prosím) sůl*.

Mluvčí, který nějaký řečový akt realizuje touto nepřímou formou, spoléhá na předběžné informace a znalosti, které sdílí s adresátem, a na adresátovu schopnost zapojit inferenční proces. (Hirschová, 2022, s. 174)

Štícha & kol. zmiňují, že obsahy výpovědí se často překrývají a jsou vágní, tudíž účastníci v daných komunikačních situacích musejí mnohdy „odhadovat a vysuzovat (inferovat)

z obecných i speciálních znalostí světa a prostředí, v němž se pohybují, jednají a žijí“ (2013, s. 756).

Na druhou stranu lze namítnout, že konstrukce *Můžeš...?* a její direktivní interpretace je mezi mluvčími konvencionalizovaná a do značné míry automatická, kdy u adresáta nedochází k její doslovné interpretaci (Kissine, 2012, s. 180).

Zajímavé je, že u imperativních vyjádření (např. *Vyper, Přestaň s tím, Mlč*) bychom mohli běžně chápat direktivně vyjádřený cíl mluvčího, avšak mnoho imperativních výpovědí lze užít i pro nepřímé řečové akty, mezi kterými Kissine uvádí dovolení, rady, (blaho)přání či výhrůžky na následujících příkladech.¹¹

(3) A: May I have this piece of cake?

B: Yes, take it.

(4) Always cut your fingernails round and your toenails square.

(5) Have a nice journey.

(6) Hit me, and I'll hit you back. (Kissine, 2012, s. 171)

S ohledem na zaměření této práce věnujme pozornost zejména příkladové větě (6), kterou označujeme jako výhrůžku, ale její doslovný imperativní význam bychom v běžné bezpříznakové komunikační situaci pravděpodobně neočekávali. To však nemusí platit vždy, jak zmiňuje Kissine, představíme-li si hypotetickou sadomasochistickou hru mezi mluvčím adresátem (např. s výše zmíněnou výpovědí), v takovém kontextu těchto dvou mluvčích by zmíněná výpověď přestala být výhrůžkou (2012, s. 172). Z toho vyplývá, že imperativní vyjádření nemusí být vždy spojeno s direktivní ilokuční silou, to platí avšak pouze tehdy, pokud mluvčí nemluví doslovně. V určitých případech, kdy mluvčí nemluví doslovně, lze direktivní vyjádření chápat jako sarkasmus či ironii. Pouze pokud v uvedené komunikační situaci mluvčí nemluví doslovně, můžeme příklad (6) chápat právě jako výhrůžku. Problematické se může jevit nepochopení ironie adresátem, jelikož taková situace může vést k nedorozumění, nebo dokonce ke konfliktům (Kissine, 2012, s. 172). Ironii může adresát nepochopit, pokud nesdílí s mluvčím znalosti kontextu (ať už všeobecněznalostního, jazykového či fyzického).

¹¹ „(3) A: Mohu si vzít tento kousek dortu? / B: Ano, vezměte si ho.

(4) Nehty na rukou si vždy stříhej dokulata a nehty na nohou rovně.

(5) Mějte šťastnou cestu.

(6) Uhoď mě a já ti to vrátím.“ Překlad autora práce.

Dle Huanga se může míra (ne)přímosti v různých jazycích lišit, jelikož nemusí vždy korelovat ilokuční síla s performativním slovesem. Autor uvádí příklad věty *Slibuju, že tě vyhodím, jestli tu práci neodevzdáš do víkendu*, ve které však performativně užitá slovesa slibovat nemá ilokuční sílu slibu, nýbrž varování či dokonce výhrůžky. Nelze tak spoléhat na určení ilokuční síly výpovědi jen z definice užitého slovesa (a to ani v případě sloves mluvení). Huang dále zmiňuje nekonečnost možností vyjádření ilokučního aktu žádosti realizované nepřímo (opět demonstruje na příkladu s žádostí o otevření okna): *Chci, abys zavřel okno. / Zavřeš to okno? / Měl bys zavřít okno. / Můžeš zavřít to okno? / Zavřeš to okno? / Můžu tě poprosit, abys zavřel to okno?* atd. (Huang, 2019, s. 140)

2.4 Zdvořilost jako konverzační strategie

Čtenáře by mohlo napadnout, proč mluvčí vlastně používají odlišné řečové akty k vyjádření různých komunikačních funkcí, když by mohlo hrozit jejich nepochopení rozklíčování významu adresátem, ergo proč si interpersonální komunikaci tak komplikují. Huang osvětluje, že užívání nepřímých komunikačních aktů je obecněji spjato se zdvořilostí; dokonce platí formule: „čím nepřímější řečový akt, tím zdvořilejší“ (2019, s. 144). Jinými slovy, pokud lidé berou v potaz pocity druhého člověka a vyjadřují se tak, aby minimalizovali potenciální ohrožení interakce, jde o zdvořilost (Roberts, 1991, s. 5).

Ještě před definicí pragmatických vyjádření komunikačních aktů varování, výhrůžky a hrozby je na tomto místě třeba zmínit definici zdvořilosti a její důležitost v komunikaci. **Zdvořilost** je jakékoliv jednání mluvčího, kterým udržuje svoji tvář a tvář adresátů (*vid infra* oddíl 2.4.1), se kterými komunikuje (Huang, 2019, s. 144), jinými slovy jde o soubor lexikálních a gramatických prostředků, „kterými mluvčí vyjadřuje úctu vůči svému komunikačnímu partnerovi“ (Štícha & kol., 2013, s. 903). Zdvořilost v jazyce můžeme jednak chápat jako sociální normu chování, jednak jako konverzační strategii, díky které mluvčí snadněji dosahuje sledovaného cíle (Escandell Vidal, 2018, s. 142–144). Užití zdvořilosti mluvčím může být též motivováno intencí vyhnoutí se potenciálního konfliktu s adresátem. Štícha & kol. popisují princip užívání zdvořilosti v jazyce na souboru zdvořilostních maxim. Patří mezi ně maxima taktu a velkorysosti (minimalizace nároků vůči adresátovi, maximalizování jeho výhod) a maxima uznání a skromnosti (minimalizace adresátových nedostatků, maximalizování jeho předností) (2013, s. 902).

2.4.1 Tvář

Brown & Levinson, autoři díla *Politeness: some universals in language usage* zabývající se zdvořilostí, definují pojem **tváře** jako veřejného obrazu sebe samého, který si chce každý člen nárokovat (1987, s. 61). Jedná se o abstraktní pojem (představující vlastní

sebeúctu), do kterého mluvčí emocionálně investuje, který může ztratit, udržet si ho, anebo jej při komunikaci s dalšími účastníky posílit (1987, s. 61):

In general, people cooperate (and assume each other's cooperation) in maintaining face in interaction, such cooperation being based on mutual vulnerability of face. That is, normally everyone's face depends on everyone else's being maintained, and since people can be expected to defend their faces if threatened, and in defending their own to threaten other's faces, it is in general in every participant's best interest to maintain each others' face [...].¹² (Brown & Levinson, 1987, s. 61)

Pojem tváře lze dělit na dva póly: tvář pozitivní a negativní. **Pozitivní tvář** znázorňuje touhu jednotlivce být ostatními uznáván, oceňován, obdivován, oblíben či přijímán; **pozitivní zdvořilost** pak reflektuje zachování pozitivní tváře ostatních (např. potvrzování společného základu s adresátem či vyjadřování uspokojení adresátových potřeb) (Huang, 2019, s. 146; cf. Brown & Levinson, 1987, s. 70). Podle Brown(ové) & Levinsona jde v pozitivní zdvořilosti o snahu jedince, aby jeho potřeby byly žádoucí alespoň pro některé další jedince; **negativní tvář** naopak představuje snahu každého kompetentního dospělého jedince, aby jeho jednání nebylo omezováno ostatními (1987, s. 62; cf. Roberts, 1991, s. 8). Volba **negativní zdvořilosti** má za cíl zachovat negativní tváře ostatních jedinců, při kterých mluvčí zdůrazňuje svou úctu k adresátovi (např. užití konvenční nepřímosti, omluvy) (Huang, 2019, s. 146).

Pro kompletnost výkladu je k pojmu zdvořilosti třeba zmínit i termín **nezdvořilost**, pod kterým je myšleno jakékoliv chování poškozující tvář, může jím být např. hrubost, neomalenost, urážka či *faux pas* (Huang, 2019, s. 150). K poškozování tváře se dále věnujeme v následujícím oddílu 2.4.2.

Abychom mohli správně určit formu (ne)zdvořilost na použitých slovních prvcích ve výpovědích, je třeba znát nejen daný jazyk, ale i kulturní kontext, jelikož zdvořilost není pro všechny společnosti univerzálním termínem, každá společnost si může pod zdvořilostí představovat různé jednání (Escandell Vidal, 2018, s. 142). Určování (ne)zdvořilosti ve výpovědích dle autorky Brenes Peñ(ové) musí být vždy doprovázeno specifikací konkrétních kontextových parametrů, které jejich použití provázejí (2009, s. 41).

2.4.2 Akty ohrožující tvář

Pojem akt ohrožující tvář (anglický termín *face-threatening act*) označuje takový řečový akt, který svou podstatou ohrožuje tvář (ať už tvář mluvčího nebo adresátovu), může tak jít např. o nesouhlasy, žádosti, stížnosti (Huang, 2019, s. 146). Celkem lze rozlišovat čtyři druhy aktů ohrožujících tvář dle toho, která tvář jakého komunikanta je ohrožena:

¹² „Lidé obecně spolupracují (a předpokládají vzájemnou spolupráci) při udržování tváře v interakci, přičemž tato spolupráce je založena na vzájemné zranitelnosti tváře. To znamená, že za normálních okolností závisí tvář každého z nás na tom, zda si ji ostatní udrží, a protože lze očekávat, že lidé budou bránit svou tvář, pokud je ohrožena, a při obraně své vlastní tváře ohrožovat tváře ostatních, je obecně v nejlepším zájmu každého účastníka udržovat si navzájem svou tvář.“ Překlad autora práce.

1. akty ohrožující tvář ohrožují pozitivní tvář adresáta (např. nesouhlas, kritika, odmítnutí, urážka, obvinění);
2. akty ohrožující tvář napadají negativní tvář adresáta (např. žádost, příkaz, návrh, rada, varování);
3. mluvčí poškozují svou vlastní pozitivní tvář (např. omluva);
4. mluvčí ohrožují svou vlastní negativní tvář (např. přijetí omluvy).

Autoři Brown & Levinson specifikovali rovnici, v níž se pokusili zaznamenat mimojazykový kontext aktů ohrožujících tvář, a dospěli k definici tří proměnných: společenské vzdálenosti (V) mezi mluvčím a adresátem, relativní moci (M) adresáta nad mluvčím a absolutnímu hodnocení (H) daného jednání v konkrétním jazyce nebo kultuře (*apud* Huang, 2019, s. 146), dalšími proměnnými jsou závažnost (Z), konkrétní akt ohrožující tvář (x), mluvčí (Ml) a adresát (Adr):

$$Z_x = V(Ml, Adr) + M(Ml, Adr) + H_x$$

Z této rovnice vyplývá, že závažnost určitého aktu ohrožujícího tvář může být ovlivněna:

1. zvýšením sociální vzdálenosti mluvčího od adresáta,
2. množstvím adresátovy moci nad mluvčím,
3. mírou ofenzivnosti aktu ohrožujícího tvář.

Díky výše popsanému můžeme určovat množství zdvořilosti nezbytné ke zmírnění či vyhnutí se aktu ohrožujícího tvář. Brown & Levinson se ve své práci tak věnují strategiím zachování tváře (zdvořilostním strategiím), kterými se snaží napravit akty ohrožující tvář nebo se jim zcela vyhnout (1987, s. 68n). Pro tuto práci nejsou však tyto faktory relevantní, a tak je zde nepopisujeme.¹³

2.5 Komunikační funkce výpovědi aneb pragmatický smysl výpovědi

Komunikační funkce výpovědi či akt komunikativního záměru mluvčího (jak jej nazývají Grepl & Karlík) je jednou ze složek komplexního vyřčeného aktu, jenž charakterizujeme

¹³Pokud však mluvčí tuší nebo je mu již jasné, že u adresáta nemůže pomocí zdvořilostních norem dosáhnout své intence, jaké strategie volí k dosažení svého cíle? Autor Briz Gómez se ve své práci věnuje vyjádření zdvořilosti ve španělštině, strategiím a taktikám pro přiblížení se posluchači a dosažení svého cíle (Briz Gómez, 2010). Toto téma však zasahuje spíše do disciplíny sociopragmatiky, a proto mu zde více nevěnujeme pozornost.

jako úsilí mluvčího „dosáhnout u adresáta danou výpovědí toho cíle (efektu), kterého svým ‚jazykovým jednáním‘ v dané komunikativní situaci (kontextu) dosáhnout zamýšlí“ (1986, s. 31n). Grepl přirovnává komunikační funkce výpovědi k ilokučním funkcím (2017a). Jako pragmatický smysl výpovědi definují komunikační funkce výpovědi autoři Zavadil & Čermák:

Komunikační funkce výpovědi jsou dány emitentovým komunikativním záměrem. Opírají se jednak o modální platnost výpovědi, jednak o tzv. řečové akty [...]: funkce lokuční, perlokuční, ilokuční, performativní. Komunikační funkce, k jejichž vyjadřování disponuje jazyk různými prostředky, vytvářejí tzv. smysl výpovědi. Repertoár komunikačních funkcí je v jazyce velmi bohatý: od prostého oznámení přes otázku, projev vůle, citové hodnocení až po detaily, jako je pohrůžka, výčitka, varování, ironie, rozpačitost, samolibost, sebejistota, zaujetí, lhostejnost, nejistota, bázeň, strach, úlek, zděšení, euforie, výsměch aj. (2010, s. 422)

Štícha & kol. specifikují základní komunikační funkci výpovědi mluvčího směřovanou k adresátovi na **funkci kontakto**vou (norma sociálního vztahu, předem dané konverzační formule: pozdrav, představení, gratulace, kondolence), **funkci sdělo**vací (někoho o něčem informovat), **funkci zjišť**ovací (získat od někoho informaci), **funkci apelo**vou (někoho k něčemu vyzvat) a **funkci expresiv**ní (vyjevení emoce; vyjadřována především intonací a částicemi) (2013, s. 755n).

Smysl výpovědi lze systematizovat dle Zavadila & Čermáka jako třídu komunikativních funkcí, které jsou realizovány různými komunikačními formami výpovědi (2010, s. 422). Komunikační formy výpovědi jsou způsoby jazykových prostředků vyjadřující komunikační funkce a skládají se z prostředků lexikálních, suprasegmentálních, morfologických a lexikálně syntaktických (ibid.).

Ačkoliv přirozený jazyk disponuje množstvím prostředků, jak různé komunikační funkce signalizovat, autoři *Akademické gramatiky spisovné češtiny* se domnívají, že neexistuje zřejmá spojitost mezi jazykovou formou výpovědi a její specifickou komunikační funkcí (Štícha & kol., 2013, s. 756). Tuto myšlenku podkládají tím, že některé komunikační funkce lze jasně rozeznat díky užití specifické větné formy, zatímco jiné funkce je nutno vyvodit z obsahu výpovědi, z jejich kontextu nebo z dané komunikační situace (ibid.).

Je tedy třeba konstatovat, že přirozené jazyky jsou značně vzdáleny stavu, kdy by existoval symetrický vztah mezi soustavou komunikačních funkcí a soustavou větných struktur, v němž by každá specifická komunikační funkce byla vyjadřována pouze jedinou specifickou větnou formou, a naopak každá specifická struktura by vyjadřovala pouze jedinou komunikační funkci. (Štícha & kol., 2013, s. 756)

Z výše uvedeného vychází komplikovanost klasifikace komunikačních funkcí ve výpovědích, jelikož klasifikace „nemůže být nikdy úplná a zůstane vždy do jisté míry subjektivní“ (Štícha & kol., 2013, s. 757). I přesto se ale v příslušných podkapitolách této práce snažíme analyzovat španělské konstrukce vyjadřující varování (3.1), výhrůžku (3.2) a hrozbu (3.3) a jejich české překladové ekvivalenty.

Slovesa, která explicitně pojmenovávají a realizují danou komunikační funkci, se nazývají performativní slovesa, jak již bylo uvedeno v oddílu 2.3.1. Tato slovesa jsou důležitá pro některé druhy komunikačních funkcí, neboť za určitých komunikačních situací se realizují právě prostřednictvím daného slovesa (např. *slibovat*, *doporučovat*, *radit*) následovaného závislou větou v souvětí nebo konstrukcí infinitivní (Štícha & kol., 2013, s. 757). Nejedná se však o slovesa realizující konkrétní komunikační akt, ten dle Štíchy & kol. pouze naznačují, a tak je lze nazývat slovesy poloperformativními (na rozdíl od výrazů performativních typu *děkuji* či *omlouvám se*) (ibid.). Ačkoliv toto vydělování performativních a poloperformativních sloves nelze rozporovat, budeme nadále pro lepší orientaci v této práci všechna (polo)performativní slovesa pojmenovávat slovesy performativními, jelikož se ani autoři *Akademické gramatiky spisovné češtiny* dále v popisu komunikačních funkcí této nomenklatury nedrží.

2.5.1 Komunikační funkce tázací a apelová

Vzhledem k zaměření této práce (vyjádření varování, výhrůžky a hrozby) se dále soustředíme pouze na komunikační funkci tázací a komunikační funkci apelovou.

2.5.1.1 Komunikační funkce tázací

Přestože se nemusí komunikační funkce tázací na první pohled jevit relevantní v tématu této práce, zabýváme se jí proto, jelikož v jazyce neužíváme tázací otázky jen v případech, kdy se chceme na něco zeptat či se něco dozvědět, ale používáme je pro množství dalších komunikačních aktů. Komunikační funkce tázací s performativním slovesem *ptát se* se totiž dle Štíchy & kol. užívá „zejména při důrazném apelu na adresáta, jenž má být otázkou pohnut k tomu, aby uvážil (a eventuálně změnil) svůj postoj“ (2013, s. 759). Podobně jsou například i řečnické otázky spíše výpovědmi, jimiž mluvčí něco tvrdí, než kterými by se chtěl mluvčí něco dozvědět (ibid.). Obecně však mají věty s komunikační funkcí tázací společný cíl získat od adresáta nějakou verbální odpověď, jež bude reakcí na výpověď mluvčího.

Pro tázací věty je důležitou formální vlastností v mluvené řeči intonace (*vid infra* podkapitolu 2.7), která dokáže i při absenci tázacích slov (např. *kdo*, *co*) odlišit sdělení od otázky žádající adresátovu reakci. Zajímavé je, že při důrazném apelu na adresáta může výpověď s komunikační funkcí tázací nabývat komunikační funkce apelové, tedy v případě, kdy má být adresát pohnut buďto k přehodnocení své výpovědi, anebo aby změnil svůj postoj (své konání). (Štícha & kol., 2013, s. 759)

2.5.1.2 Komunikační funkce apelová

Na rozdíl od otázek s komunikační funkcí tázací má komunikační funkce apelová za cíl působit na adresáta se záměrem ovlivnit jeho jednání (2013, s. 768). Autoři *Akademické gramatiky spisovné češtiny* člení komunikační funkci apelovou na specificky více či méně odlišné komunikační funkce, kterými mohou být výzva, prosba, žádost, příkaz, zákaz, rozkaz, varování či hrozba (ibid.).

Formy apelových komunikačních funkcí specifikovali Štícha & kol. do několika skupin, mezi které patří věty s imperativem, věty s indikativem nebo kondicionálem větné formy oznamovací a tázací, infinitiv, nominální konstrukce, speciální výzvové konstrukce (2013, s. 770n). Zajímavé je, že věty s imperativní formou se neužívají pouze k rozkazu či zakazu, ale i k žádosti, prosbě či omluvě (ibid., s. 770). Podobnost nalézáme i u Matte Bona, který uvádí, že ve španělštině není imperativ nejužívanější způsob pro žádání něčeho po druhých, nýbrž pro jiné komunikační záměry (např. nabídky či doporučení) (1999, s. 312).

Jak již bylo zmíněno výše, infinitiv lze užít rovněž ve funkci apelu, především jde o situace, kdy mluvčí uplatňuje vůči adresátovi svou autoritu (např. když rodič říká dítěti *A spát!*) (Štícha & kol., 2013, s. 771). Infinitivní formu vyjadřující instrukce, příkazy nebo zákazy můžeme nalézt i na veřejném značení či v tiskovinách (např. na španělských cedulích upozorňující řidiče na vjezd či garáž se často objevuje nápis *No aparcar*) (Matte Bon, 1999, s. 315). Lze však spekulovat, zdali tato infinitivní vyjádření představují vždy komunikační funkci příkazu/zákazu/instrukce, či zdali se v určitých případech nejedná o komunikační funkci apelu – specifičtěji varování či výhrůžku.

Na španělských ulicích lze spatřit tamější cedule značící zákaz stání, které často mají víceslovný obsah oproti značením českým. V českojazyčném prostředí jsou k vidění vývěsky s nápisem *Zákaz parkování, Neparkovat, vjezd* či jen *Vjezd*, zatímco například v Madridu cedule hlásají *No aparcar, Vado* či dokonce *No aparcar, avisamos grúa (vid infra Obrázek 2.2)*. Zřejmě není pochyb, že první část ohlašující zákaz parkování má komunikační formu instrukce či zákazu (a jedná se tak o komunikační funkci apelovou), avšak ve spojení s informací o přivolání odtahové služby (*avisamos grúa*) má celkové vyznění cedule podtón důrazného varování; při použití (někdy i mnohačetné) interpunkce (např. *¡¡¡Avisamos grúa!!!*) nemůže být pochyb o jednoznačnosti vyhrožování adresátovi negativními důsledky. V jiných verzích cedule obsahují text *Por favor, no aparcar, avisamos grúa*, což lze označit za zdvořilejší formu žádosti, nicméně varování před důsledkem (odtahovým vozem) ve výpovědi přetrvává. Lze namítnout, že doplňkové štítky u značek zákazu stání či zákazu vjezdu jen konkretizují či doplňují zákaz/příkaz (*vid infra* nápis *Excepto vehículos autorizados*¹⁴ v popředí Obrázku 2.3, v pozadí *Excepto vehículos ofici-*

¹⁴ „Vyjma vozidel s povolením“ Překlad autora práce.

Obrázek 2.2: Sporná komunikační funkce varování/výhrůžky na pouličním značení před budovou Torres Blancas (Madrid, říjen 2023)

ales¹⁵), nicméně v porovnání s Obrázkem 2.2 tyto texty nemají ilokuční sílu výhrůžky.

Opět se tak vracíme k důležitému pojmu, jímž je kontext, v tomto případě kontext všeobecněznalostní a kontext jazykový (*vid supra* podkapitolu 2.2). Rodilému hispanoparlantnímu adresátovi se nemusí obsah na ceduli jevit jako výhrůžka, možná by ji neoznačil ani za varování, avšak nerodilému mluvčímu se sdělení jako výhrůžka jevit může.

¹⁵ „Mimo služebních vozidel“ Překlad autora práce.

Obrázek 2.3: Nápisy na dodatkových tabulkách u značení zákazu vjezdu před budovou španělského Ministerstva pro ekologický přechod a demografickou výzvu (Madrid, srpen 2022)

2.6 Modalita a věty vedlejší

Již v pododdílu 2.3.2.2 bylo zmíněno dělení ilokuční síly na prostředky lexikální a gramatické. Lexikálním prostředkům vyjádření ilokuční síly byla věnována část popisující performativní slovesa (oddíl 2.3.1), nyní se zaměříme na prostředky gramatické.

Pokud mluvčí pronáší výpověď obsahující vlastní obsah (propozici), jež zároveň nese informaci, která se týká způsobu platnosti tohoto obsahu, hovoříme o větné **modalitě**. Ukažme si rozdílné modalitty na následujících větách: *Adam vyhrožuje Evě* (obsahuje pouze propozici), *Adam musí vyhrožovat Evě* (s propozicí vyjadřuje i nutnost), *Adam prý vyhrožuje Evě* (propozice + druh možnosti pro tvrzení), *Adam možná vyhrožuje Evě* (propozice + míra vědění) či *Adam bohužel vyhrožuje Evě* (propozice + hodnocení) (Błaszczyk & Karlík, 2017). Výpovědi mluvčí většinou adresátovi nenabízí pouhou propozici, nýbrž vyjadřuje i svůj komunikační záměr (Hengeveld, 1988, s. 229). Mluvčí tak má na výběr z nespočtu možností, jak svůj záměr s propozicí vyjádřit, musí však vybrat takový způsob kódování svého záměru, který adresát rozpozná, aby nedošlo k nedorozumění.

Dle Zavadila & Čermáka je modalita psychicky motivovaná a slouží k vyjádření způ-

sobu platnosti výpovědi pomocí jazykových prostředků (2010, s. 249). S větnou modalitou pak úzce souvisí slovesný způsob (lat. *modus verbi*), kterým jazyk disponuje a vyjadřuje tak konkrétní modální význam (2010, s. 249). Autoři *Mluvnice současné španělštiny* rozlišují modální význam na pět druhů: modální význam **reálný**, modální význam **potenciální**, modální význam **tázací**, modální význam **hodnotící** a modální význam **volní** (2010, s. 248–249).

Na rozdíl od češtiny disponuje španělština **subjunktivem**, slovesným způsobem, jehož mechanismy užívání jsou značně rozsáhlé.¹⁶ Stručně lze tyto mechanismy shrnout na selekci mezi indikativem či subjunktivem ve větách hlavních (přacích; větách vyjadřujících nejistotu; větách s nevětným vyjádřením osobního hodnocení) a ve větách vedlejších (závislých na slovese vyjadřující vůli; větách závislých na slovese vyjadřující hodnocení; větách s neosobním vyjádřením potenciálnosti; větách obsahových s osobním negovaným výrazem potenciálnosti; větách vztažných; větách účelových; větách způsobových; větách časových; větách podmínkových; větách přípustkových). (Kratochvílová & Dolníková, 2022, s. 115–120)

Kromě morfosyntaktických faktorů pak vstupují do volby slovesného způsobu také prvky sémantické (více významů slovesa), syntaktické (negace) nebo pragmatické (postoj mluvčího, jeho záměr, potřeba zdůraznit novou informaci). (Kratochvílová & Dolníková, 2022, s. 114)

Vztáhneme-li koncept modality a slovesného způsobu k tématu této práce, z výše uvedeného je zřejmé, že subjunktiv má co do činění s vyjádřením vůle mluvčího, a tedy s komunikační funkcí ovlivňující adresáta (varování, výhrůžka, hrozba). Dle RAE & ASALE vyžadují volbu subjunktivu konkrétně vedlejší věty odkazující na eventualitu něčeho nepříjemného (např. výhrůžky, hrozby, nebezpečí, rizika) (2010, s. 1886).

2.7 Multimodalita a suprasegmentální prostředky

Považujeme za důležité zmínit důležitost suprasegmentálních prostředků a dalších modálních prostředků v komunikaci, i když se dále v práci v korpusových analýzách zabýváme výhradně beletristickými díly, které přirozeně postrádají záznam těchto popsaných prostředků.

V mluvené řeči se význam výpovědi opírá o suprasegmentální (prozodické) prostředky, které tvoří přízvuk (výslovnostní energie) a intonace (tónový průběh). **Přízvuk** dělíme na slovní, jemuž se často říká akcentuace, a na větný, jenž zdůrazňuje určitá slova ve výpovědi (Zavadil & Čermák, 2010, s. 105; cf. Večerka, 2017). Pomocí větného přízvuku máme jako posluchači možnost zjistit, jaká slova mluvčí zdůrazňuje a kterým tak přikládá

¹⁶Podrobně k problematice např. Kratochvílová (2018) či Kratochvílová (2015).

větší význam (cf. Zavadil & Čermák, 2010, s. 109). **Intonace** nám může napomocet při rozklíčování určitých gramatických funkcí, jež mluvčí ve výpovědi pronáší, jelikož „určitý průběh intonace je příznakem věty určitého typu“ (Palková, 2017). Jakmile mluvčí jinak neutrální oznámení s běžnou intonací nějak modifikuje, může takové výpovědi změnit emocionální charakteristiku (lze tak následně rozpoznat mluvčího souhlas, nesouhlas či třeba ironii) (ibid.). Zavadil & Čermák v *Mluvnici současné španělštiny* popisují typy výpovědí podle postoje mluvčího (2010, s. 113–123), pokud bychom v naší práci analyzovali promluvové úseky, bylo by třeba věnovat se především výpovědím rozkazovacím (které jsou vyjádřením modálního významu volního) a možná i výpovědím zvolacím (jež mohou odražet zlobu nebo ironii, v jejich případě jde však o modální význam hodnotící).

Souhrnný název **multimodalita** denominuje komunikaci či interakci založenou na užívání různých sémiotických systémů (modů), mezi které patří prostředky lexikální, morfologické, syntaktické, prozodické, ale i gesta, pohyby očí a výraz obličeje; mezilidská komunikace tudíž probíhá díky kombinaci různých znakových systémů (Kaderka, 2017b). **Gestikulace**¹⁷ je tak důležitou součástí promluvy; nejedná se tedy pouze o doplňkový projev, nýbrž o jeho nedílnou součást, která je s jazykem provázána (Cooperrider & Goldin-Meadow, 2017, s. 122). Význam gest spočívá v indikaci (označování v čase nebo prostoru), ikonicitě (zobrazování ikoničnosti předmětu nebo myšlenky) a konvenčnosti (vyjadřování konvenčních významů, např. podání ruky) (ibid., s. 120). Zajímavostí je, že užití gest během promluvy „může sehrát klíčovou roli při konstrukci i interpretaci promluvy a může významně ovlivnit interakční průběh“ (Kaderka, 2017a). Termín **pragmatického gesta** pojmenovává gesto vztahující se ke komunikačnímu procesu, které (spolu)realizuje komunikační jednání mluvčího, jelikož je koordinováno s replikami a mluvními akty (ibid.). Mluvčí užívají pragmatických gest díky laické představě o fungování mezilidské komunikace – na základě „potrubní metafory“:

Komunikování je na základě této metafory pojímáno jako předávání/přebírání nádob se zprávou (po vzoru potrubní pošty). Otázku nebo tvrzení, jež vyžaduje od partnera schválení, tak může doprovázet gesto, při němž ruka otočená dlaní vzhůru směřuje ke komunikačnímu partnerovi, jako by něco nabízela, a v této poloze zůstává, dokud nedostane něco na oplátku – náležitou odpověď –, a teprve poté se ruka vrací do klidové polohy. (Kaderka, 2017a)

Briz Gómez ve své práci „La cortesía al hablar español“ tvrdí, že pro španělsky mluvící je velmi charakteristická nadměrná gestikulace. Autor také zmiňuje využívání osobního prostoru, ve kterém hispanoparlantním uživatelům stačí při komunikaci poloviční vzdálenost mezi sebou, než kterou vyžadují například Britové či Američané. Nesmíme opomenout ani dotyky při komunikaci, které jsou během rozhovoru mezi hispanoparlantními mluvčími běžné. (Briz Gómez, 2010, s. 16)

¹⁷Gestikulace se netýká pouze dialogické promluvy ve vizuálním prostředí, nýbrž i telefonických rozhovorů či promluv nevidomých osob (Kaderka, 2017a). Gest se užívá tedy i v situacích, kdy adresát nemá možnost vnímat tento modální rozměr.

Mluvčí může kombinovat výše uvedené prostředky, aby dosáhl v komunikaci svého intencovaného cíle. Konkrétní kombinací suprasegmentálních a multimodálních prostředků může cílit na emocionální stránku adresáta, aby jej přesvědčil, zastrašil, vynutil si u něj určitou reakci atd.¹⁸ Jestliže mluvčí vynucuje na adresátovi své intence hrozbami, lze toto jednání označit za vydírání (jemuž se věnujeme podrobněji v pododdílu 3.3.1.1).

2.8 Pragmatika v literárních dílech

Předchozí kapitoly byly věnovány pragmatickému vyjádření výpovědi v komunikaci mezi mluvčími v reálném světě. Je však třeba mít na paměti, že reálný svět od světa v literárních dílech je odlišný. Nelze tvrdit, že jazyk v literárních dílech je identický s mluveným jazykem v opravdovém světě, mimo jiné i proto, že pojmy ve fikci nemusí referovat ke skutečným pojmům (Escandell Vidal, 2018, s. 211). Stejně tak výroky literárních děl nemají stejné ilokuční vlastnosti jako jejich protějšky v reálné komunikaci (ibid.). Veškeré promluvy v literárním užití jazyka (ať už jde o divadelní hry, poezii, romány apod.) ale i mluvení „jen jako“ totiž stavějí na primárním užití řečových aktů a bývají tak označovány **parazitickými řečovými akty** (Hirschová, 2022, s. 157). V parazitických výpovědích jazyk není užíván vážně, nýbrž se pouze zakládá na jeho běžném užívání, na primárním užití řečových aktů tedy tzv. parazitují (Escandell Vidal, 2018, s. 208).

Na rozdíl od reálného světa jsou postavy (komunikanti) ve fikčním literárním světě autorovými prostředky, které mu jsou podřízeny, a tudíž veškeré řečové akty realizované takovými postavami jsou závislé na autorovi díla (Hirschová, 2022, s. 158).

Tvrzení, sliby, výzvy apod. užitá ve fiktivním diskursu nejsou reálná, avšak jejich užití autorem a vložení těchto řečových aktů do úst fiktivním mluvčím se opírá o reálné fungování jazyka v reálné komunikaci, napodobuje ji, je na ní závislé, je (mj. časově) sekundární. Jinými slovy, řečové akty v diskursu fikce jsou parazitické, resp. předstírané právě proto, že se odehrávají v jiné komunikační situaci. (Hirschová, 2022, s. 158)

Ačkoliv je kontext důležitou složkou pro konkrétní (reálný či literární) řečový akt, ve skutečnosti nelze žádný kontext fixovat, tudíž nemůže být mezi komunikanty reprodukován (Hirschová, 2022, s. 159). V situaci, kdy autor píše textovou výpověď, nemůže nikterak zajistit, že jím vyřknuté či zapsané bude mít pro čtenáře takový význam, který autor zamýšlel (ibid., s. 160). Hirschová dodává důležitou poznámku, že „fikční diskurs nemůže vzniknout pouze tím, že jej autor míní (intenduje) jako fikci, autor jej musí jako fikci vyznačit“ (ibid., s. 160). Z toho vychází, že v psaném textu je třeba dokládat chybějící konstituující složky komunikačních funkcí (např. suprasegmentálních prostředků) jinak, jelikož pozorovatelé textu (čtenáři) nemají možnost zprostředkovat si identický celkový

¹⁸Více k tomuto tématu např. Poggi & kol. (2006).

kontext, který má autor při psaní textu na mysli, ačkoliv se ho může snažit hojně, barvitě a věrně popsat. Naproti tomu však Escandell Vidal uvádí, že literární dílo nemá za cíl přesvědčit čtenáře o pravdivosti veškerých svých aspektů (např. že dialogy jsou reálné, že se jedná o opravdové postavy), čtenář toto ví a akceptuje (2018, s. 213).

Pokusíme-li se shrnout výše uvedené, v literárním textu se představuje diskurz, který se pouze zakládá na řečových aktech, avšak není reálný, jelikož mezi mluvčím (autorem) a adresátem (čtenářem) neprobíhá interakce, na které jinak běžná komunikace stojí. Forma literárního textu je tak svým způsobem definitivní (ibid.).

Jak jsme uvedli již pododdílu 2.3.2.2, slovesa, která označují činnost zakládající se na užívání jazyka, se nazývají slovesy mluvení. Tato slovesa lze charakterizovat pomocí rolí mluvčího (subjektu), který adresátovi (objektu) odevzdává informaci (propoziční komplement), přičemž samotné sloveso vyjadřuje záměr mluvčího při předávání této informace adresátovi (Hirschová, 2022, s. 167). Typickým slovesem mluvení vykonávající řečovou činnost je *mluvit*, další slovesa lze označit jako jeho kohyponyma, tedy např. *mumlat* (*mluvit* + způsob řečového projevu), *křičet* (*mluvit* + zvuková charakteristika řečového projevu), *telefonovat* (*mluvit* + prostředek komunikace), *varovat* (*mluvit* + určení komunikační funkce projevu) (Hirschová, 2017e). Právě do skupiny sloves mluvení označující mluvení s určením komunikační funkce projevu náleží slovesa *říci*, *oznámit*, *poručit*, *pomlouvát*, *zakázat*, *varovat*, *slíbit*, *dovolit*, *ptát se* aj. (ibid.). Pokud tedy v literárním textu nemůžeme charakterizovat určitou komunikační funkci výpovědi (z důvodu chybějících suprasegmentálních prostředků, které jsou stěžejní ke správnému pochopení výpovědi), je třeba užít jiného prostředku, například explicitně vyjádřit komunikační funkci varování či výhrůžky.

3. Systémové možnosti vyjádření varování, výhrůžky a hrozby

Předchozí kapitola byla věnována popisu pragmatického rozměru vyjadřování komunikačních funkcí, zvláště těm, jež nastiňují záměr mluvčího ovlivnit chování adresáta. Tato kapitola se zaměřuje na systémové možnosti vyjádření varování, výhrůžky a hrozby ve španělštině a v češtině. Výklad je prokládán korpusovými analýzami systémových možností vyjádření výše zmíněných komunikačních funkcí ve španělštině, které jsou porovnávány s překladovými protějšky v češtině. Možnosti systémových vyjádření těchto pragmatických významů ve španělštině popisujeme především z *Nueva gramática de la lengua española* (RAE & ASALE, 2010), *Gramática comunicativa del español* (Matte Bon, 1999) a *The strategy of conflict* (Schelling, 1980). Pro porovnání situace v češtině byla použita kapitola „Varování, výhrůžka, výstraha“ z díla *Skladba spisovné češtiny* od Grepla & Karlíka (1986) a kolektivní dílo *Akademická gramatika spisovné češtiny* autorů Štíchy & kol. (2013).

Na úvod je třeba zmínit rozdílné názvosloví v pojmenovávání varování, výhrůžky a hrozby v jazyce českém a anglickém, ve kterém je především psána literatura pro mezinárodní vědeckou obec. Zatímco v češtině rozlišujeme mezi termíny výhrůžka a hrozba, anglický termín *threat* je ambivalentní, lze jej přeložit jednak jako výhrůžku, jednak jako hrozbu. Též anglické substantivum *menace* (které je užito v názvu této diplomové práce) značí hrozbu, přičemž sloveso *to menace* může vyjadřovat čin hrozby = hrozit (právnícký frazém *with menaces* je užíván ve významu „pod pohrůžkou“), ale i akt zastrašování, což má významově velmi blízko k výhrůžce. Štícha & kol. v *Akademické gramatice spisovné češtiny* také poukazují na různorodou nomenklaturu v češtině:

[R]ůznost jazykového názvu jako např. ‚rada‘ a ‚doporučení‘ nebo ‚sdělení‘, ‚oznámení‘ a ‚informování‘ atd. není vždy provázena stejně patrnou růzností pojmovou. To znamená, že není vždy dostatečně zřejmé, zda tu či onu komunikační funkci výpovědi máme označit (spíše) jako ‚radu‘ či jako ‚doporučení‘ apod. (Štícha & kol., 2013, s. 757)

V úvodu každé podkapitoly se tak věnujeme pojům daných komunikačních funkcí z hlediska terminologického a neterminologického užití, následně pro práci s jazykovým materiálem uvádíme vlastní definici těchto termínů. Následující podkapitoly jsou věnovány jednak definicím jednotlivých pojmů z pragmatického hlediska pomocí sekundární literatury, jednak popisu vyjádření těchto funkcí ve španělštině a následně v češtině. K jednotlivým tematickým konceptům či konstrukcím jsou připojeny korpusové analýzy daných způsobů systémových vyjádření ve španělštině doplněné o překladové ekvivalenty v češtině.

3.1 Varování

Český termín varování, stejně jako jeho synonymum výstraha, odpovídá dle databáze překladových ekvivalentů Treq¹⁹ nejčteněji anglickému termínu *warning* a španělským termínům *advertencia* a *aviso* (Vavřín & Rosen, 2015). V následujícím popisu tak budeme užívat těchto označení pro naši definici terminologických pojmů.

Varování je typ žádosti, při které má často adresát v úmyslu jednat opačně, než jak chce mluvčí, a nevyhovění žádosti mluvčího může mít pro adresáta nepříznivé důsledky (Grepl & Karlík, 1986, s. 76), zároveň se jedná o komunikační funkci, kterou mluvčí užívá za účelem ovlivnění adresátova chování, aby jej varoval či upozornil na nebezpečí, škodu nebo riziko (Sánchez Martínez, 2009, s. 7). Pokud jsou ve výpovědi explicitně vyjádřené nepříznivé důsledky, které znázorňují sankce mluvčího vůči adresátovi, lze mluvit o výpovědích s nepřímou funkcí výhrůžky (*vid infra* podkapitulu 3.2) či vydírání (*vid infra* pododíl 3.3.1.1) (Grepl & Karlík, 1986, s. 76).

Ačkoliv se v této práci pokoušíme vydělovat komunikační funkce varování, výhrůžky a hrozby, nutno podotknout, že někteří autoři váhají, zdali tyto komunikační funkce lze vůbec odlišovat od direktivních (výzvodových) výpovědí. Podle Hirschové je otázkou, zdali je vyčleňování samostatného komunikačního aktu varování založeného na „nepříznivých důsledcích“ dostatečným kritériem:

[V]šechny řečové akty seskupené pod hlavičkou varování jsou založeny na záměru mluvčího ovlivnit budoucí počínání adresáta, ať už v pozitivním („udělej p’), nebo v negativním („nedělej p’) smyslu. Adresát má být ovlivněn (přesvědčen) informací o negativních následcích, které jeho (ne)činnost může pro něho mít. Takový záměr mluvčího však spojuje všechna ‚varování‘ s direktivními výpověďmi, a je otázkou, zda informace o ‚neblahých následcích‘ je kritérium dostatečně silné k tomu, aby na jeho základě vznikla samostatná třída výpovědí. (Hirschová, 2022, s. 170)

V této práci jsme toho názoru, že lze rozdělit negativní následky přinejmenším do dvou skupin:

1. negativní následky ohrožující adresáta jeho vlastním chováním;
2. negativní následky mluvčího vůči adresátovi (tresty).

Toto pojetí negativních následků nám může pomoci při definici vydělování komunikační funkce varování (1.) od funkce výhrůžky (2.). Ačkoliv v první skupině adresát „ohrožuje sám sebe“, negativní následek může být jeho nepozornost či neobratnost (uvedme vlastní příklad výpovědi *Nelez tam, uhodíš se*), jednání třetí osoby či zvířete (*Neprovokuj ho, seřve*

---

¹⁹Treq je nástroj Ústavu českého národního korpusu vytvořený z paralelních korpusů InterCorp, díky čemuž umožňuje vyhledávat funkční překladové ekvivalenty (a jejich synonyma) a reflektuje obecnějazykové užití hledaných slov (Vavřín & Rosen, 2015). V každé podkapitole tak uvádíme překladové ekvivalenty našich termínů komunikačních funkcí právě pomocí nástroje Treq, k nimž následně uvádíme vlastní pojmovou definici.

tě; *Nestrkej ruce skrz plot, kousne tě pes*) nebo jím mohou být fyzikální zákony (*Nelez na ten strom, spadneš*). Druhá skupina negativních následků pochází čistě od mluvčího, který vyhrožuje (odtud označení výhrůžka) adresátovi trestem (*Nech mě být, nebo tě kousnu*).

3.1.1 Systémové možnosti vyjádření varování ve španělštině

Gramatika *Nueva gramática de la lengua española* (RAE & ASALE, 2010) sice nenabízí kapitolu čistě o pojmu varování, ale u různých gramatických jevů se vyskytují možnosti pragmatického chápání vyjádření varování. Tyto možnosti kombinujeme s dalšími autory (mj. Matte Bon, Sánchez Martínez, RAE & ASALE, Štícha & kol., Kissine, Hirschová, Grepl & Karlík) v následujících pododdílech tak nabízíme přehled gramatických jevů využívaných k vyjádření varování ve španělštině.

3.1.1.1 Performativní slovesa varování

Nejpřímějším způsobem, jak může mluvčí vyjádřit varování, je explicitace varování ve výpovědi. K tomu slouží slovesa varování, kdy mluvčí pronesením ilokučního vyjádření v 1. os. ind. prez. (*varuji tě*) jednak informuje adresáta o tom, že jej varuje, jednak samotný komunikační akt varování vykonává. Ve španělštině lze ilokučně vyjádřit varování slovesy *advertir*, *avisar*, *decir*, *recordar* či *asegurarse de* (Sánchez Martínez, 2009, s. 7–8).

Matte Bon definuje funkci performativního slovesa *avisar* k informování adresáta o něčem očekávaném nebo oznámeném, ale na rozdíl od běžného deklarativního informování se toto sloveso používá spíše v souvislosti s důsledky, které by adresát měl vyvodit. Performativní sloveso *advertir*²⁰ se dle autora používá k označení aktu varování nebo informování adresáta o nebezpečí či hrozbě, která se ho může přímo dotknout. Toto sloveso je užíváno téměř vždy s cílem vyhrožovat adresátovi (*vid infra* pododíl 3.2.1.1), anebo mu umožnit předejít blížícímu se nebezpečí. (Matte Bon, 1999, s. 327)

V korpusu InterCorp jsme podrobili analýze performativní slovesa *avisar* a *advertir* v ilokuční formě, v 1. os. ind. prez., oslovující 2. os. singuláru. Tvar *te aviso que* se v subkorpusu tvořeném španělskými originály zarovnaný k českým překladovým ekvivalentům objevil pouze dvakrát a v obou případech byl v češtině přeložen tvarem *upozorňuju tě*, *vid infra* příklady (7) a (8).

- (7) Explicame ahora, y te aviso que se acaba el verano, qué remediás con quedarte encerrado aquí.

²⁰V evropské španělštině lze slovesa *advertir* a *avisar* užít s prepozicemi *que* nebo *de que*, jestliže však sloveso implikuje výhrůžku, používá se bez *de*. Dle RAE & ASALE se s prepozicí *de* u těchto sloves jedná spíše o funkci informační. (RAE & ASALE, 2010, s. 3251)

Ted' mi vysvětlí – a upozorňuju tě, že léto je u konce – co tím spraviš, když tady zůstaneš zavřený.

(ÚČNK – InterCorp. Onetti, Juan Carlos. *Para una tumba sin nombre*. Trans. Hedvika Vydrová & Vladimír Uhlíř. Cit. 28. 3. 2024. Podtrženo autorem práce.)

(8) Pero te aviso que la ronda está en la segunda sección.

Ale upozorňuju tě, že kontrola je u druhé čety.

(ÚČNK – InterCorp. Vargas Llosa, Mario. *La ciudad y los perros*. Trans. Miloš Veselý. Cit. 28. 3. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Naproti tomu výskyty tvaru *te advierto que* poskytly větší možnost zanalyzovat daný vzorek. Z celkového počtu čtyřiceti osmi výskytů se ve všech případech jednalo o komunikační funkci varování,²¹ avšak ve 14,58 % byla explicitace varování v českém překladovém ekvivalentu zcela vynechána. Většina výskytů (58,33 %) byla přeložena explicitním vyjádřením *upozorňuju tě* (v příkladu (9)), pouze 6,25 % explicitní formou *varuju tě*. Zajímavější jsou však případy, kdy překladatelé do češtiny využili jiných vyjádření, přičemž komunikační formu varování si výpovědi ponechaly (např. *abys věděla, chtěl bych tě upozornit, pamatuj si, nezapomeň* aj.). Za zmínku stojí příklad (10), ve kterém překladatelka užila imperativní vyjádření slovesa *počkat*, které však nemá za cíl adresáta přimět čekat, nýbrž ho varuje před mučením, ke kterému nemusí dojít pod podmínkou, pokud adresát splní, co po něm mluvčí žádá.

(9) —Te advierto que está armado con una magnum capaz de atravesar un motor —gritó.

„Upozorňuju tě, že má u sebe revolver schopný provrtat motor,“ vykřikl.

(ÚČNK – InterCorp. García Márquez, Gabriel. *Crónica de una muerte anunciada*. Trans. Eduard Hodoušek. Cit. 28. 3. 2024. Podtrženo autorem práce.)

(10) Te advierto que si comienzo a tratarte, hablarás como una lora.

Počkej, až tě začnu mučit, budeš zpívat jako holubička.

(ÚČNK – InterCorp. Vargas Llosa, Mario. *Lituma en los Andes*. Trans. Alena Šimková. Cit. 21. 3. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Mluvčí se tak v příkladu (10) snaží adresáta odradit od jeho (ne)jednání neboli mlčení tím, že ho varuje před nepříznivými důsledky. Španělský originál má v tomto případě varování vyjádřeno příměji než jeho český překladový protějšek. Domníváme se, že by se výše

²¹Z těchto případů jsou dva na pomezí mezi varováním a výhrůžkou, *vid infra* pododdíl 3.2.1.1.

uvedený příklad (10) mohl považovat dokonce i za výhrůžku – vyjádření *počkej* bez doslovného imperativu může evokovat české sousloví *jen počkej*, které spíše adresátovi vyhrožuje, než že by jej varovalo.²² Celkový počet výskytů výše uvedené španělské konstrukce a jejich překladů uvádíme v přehledové Tabulce 3.1.

Hledaný výraz	Překladový ekvivalent	Výskytů	%
<i>te advierto que</i>	upozorňuju tě	28	58,33
	varuju tě	3	6,25
	nezapomeň / pamatuj si	2	4,17
	abys věděl/a	2	4,17
	musím (chtěl bych) tě upozornit	2	4,17
	musím ti říct / řeknu ti / říkám ti	3	6,25
	počkej	1	2,08
	[vynechán]	7	14,58
Celkem		48	100,00

Tabulka 3.1: Překladové ekvivalenty performativní konstrukce *te advierto que*

RAE & ASALE ve slovníku *Diccionario de la lengua española* uvádějí ke slovesu *amenazar* i synonymum *amonestar*, které jsme podrobili analýze v korpusu CORPES XXI (RAE & ASALE). Jelikož se jedná o jednojazyčný korpus, nemáme možnost porovnávat výsledky s českými překladovými ekvivalenty. Z analýzy jazykového materiálu je zřejmé, že je toto sloveso možné používat performativně k vyjádření varování, jež vidíme konkrétně v příkladu (11).

- (11) Y manifiestas son las obras de la carne, que son: adulterio, fornicación, inmun-dicia, lascivia, idolatría, hechicerías, enemistades, pleitos, celos, iras, contiendas, disensiones, herejías, envidias, homicidios, borracheras, orgías, y cosas semejantes a estas; acerca de las cuales os amonesto, como ya os lo he dicho antes, que los que practican tales cosas no heredarán el reino de Dios.

(RAE – CORPES XXI. García Mateos, Ramón. «II. 18». *Baza de copas: ajuste de cuentas*. Cit. 16. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

V Tabulce 3.2 uvádíme bilanci analyzovaných konkordancí.

²²Ostatně v sovětském kresleném seriálu „Jen počkej, zajíci!“ (v originále „Ну, погоди!“) také vlk zajícovi spíše vyhrožuje negativními důsledky (chycením a snědením), než že by jej pouze varoval, že bude chycen a sněden. Španělsky dabovaná verze seriálu se nazývá „Me las pagarás!“, což lze přeložit jako *Za tohle tě dostanu!*; nelze tedy tvrdit, že nejde o výhrůžku.

Hledaný výraz	Komunikační funkce	Výskytů	%
<i>amonesto</i>	varování	3	60,00
	napomenutí	1	20,00
	fotbalový výraz [žlutá karta]	1	20,00
Celkem		5	100,00

Tabulka 3.2: Komunikační funkce performativního tvaru *amonesto*

3.1.1.2 Ustálená spojení a semilexikalizované formule

Vyjádřit varování ilokučně lze ve španělštině i ustálenými spojeními jakožto *hacer notar*, *tener cuidado/precaución con*, *tener cuidado de no* + infinitiv (Sánchez Martínez, 2009, s. 7–8).

Z výše uvedených spojení se nejprve zaměříme na první zmíněné *hacer notar*. Při zkoumání ilokučního spojení v 1. os. ind. prez. ve tvaru *hago notar* na korpusu InterCorp ze čtyř výskytů odpovídaly komunikační funkci varování pouze dva. V českých překladových protějšcích byla tato konstrukce přeložena jako *upozorňuji na to* a *rád bych upozornil*, z čehož lze poukázat snad jen na synonymitu výrazů upozornění a varování. Ve zbylých dvou šumech se jednalo o vyjádření podotknutí (*dlužno podotknout*) či zdůraznění (*to zdůrazňuji*) ze strany mluvčího bez funkce varování adresáta.

Dalším analyzovaným spojením bylo imperativní vyjádření *tener cuidado* pro 2. os. singuláru a plurálu. Hledali jsem výskytů pro tykání i vykání ve tvarech *ten(ga/n)/tened cuidado*. Z celkových padesáti osmi výskytů se ve vzorku vyskytly tři šumy (5,17 %), majoritních padesát sedm výskytů (94,83 %) lze označit za ilokučně vyjádřenou komunikační funkci varování. Překladové ekvivalenty v češtině většinou odpovídaly vyjádření *dej(te) si pozor* (72,41 %) nebo tvarům *bud(te) opatrný* (10,34 %). Ze tří vyřazených šumů byly dva šumy ve tvaru *no tenga cuidado* (přeložené jako *budte bez obav*), a tudíž se neshodovaly s komunikační funkcí varování, ba dokonce naopak v pozitivním smyslu radily adresátům. Celkový přehled rozličností překladových ekvivalentů uvádíme v Tabulce 3.3.

Dle RAE & ASALE může mít semilexikalizovaná konstrukce *tú verás* a její obdoba pro 2. os. singuláru i plurálu (*usted(es)*, *vosotros*, *vosotras*) význam varování či výhrůžky (RAE & ASALE, 2010, s. 1777). Na korpusu InterCorp jsme tuto konstrukci a její varianty podrobili analýze zadáním následujícího dotazu:

[word = "(?i)tú|(?)usted|(?)ustedes|(?)vosotros|(?)vosotras"]

[word = "verás|verá|veréis|verán"]

Odpovídající výsledky mající hledanou komunikační funkci varování měly na korpusu podobu pouze ve variantách *tú verás* (šest výskytů, 75 %) a *usted verá* (dva výskytů,

Hledaný výraz	Překladový ekvivalent	Výskytů	%
ten cuidado / tenga cuidado / tened cuidado / tengan cuidado	dej(te) si pozor	42	72,41
	mějte se na pozoru	3	5,17
	dej(te) si bacha	2	3,45
	bud'(te) opatrný	6	10,34
	[přeloženo jinak]	2	3,45
	[šum]	3	5,17
Celkem		58	100,00

Tabulka 3.3: Překladové ekvivalenty vykonjugované konstrukce *tener cuidado*

25 %) z celkového počtu dvaceti pěti výskytů. Za zcela ukázkový příklad varování můžeme označit příklad (12), ve kterém mluvčí varuje adresáta tím, že ho nabádá k opačnému jednání, než jaké má adresát v úmyslu. Tuto komunikační funkci lze rozpoznat při širším zkoumání kontextu výpovědi, proto jej do příkladu níže vkládáme též.

- (12) Sabes de sobra que aquí desaparecen a la gente y no pasa nada porque la culpa de todo la tienen los terroristas. Tú verás lo que haces, hermano. Lo único que te pido es que, si te echan mano, no les digas que yo te llamé y te conté lo que te he contado.

Moc dobře víš, že lidi tady mizí a nikdo s tím nic nedělá, protože se všechno hodí na teroristy. Tak si to rozmysli, bráško. Jenom tě prosím, pokud tě čapnou, nevyklop jim, že jsem ti volal a tohle všechno ti pověděl.

(ÚČNK – InterCorp. Vargas Llosa, Mario. *Cinco esquinas*. Trans. Anežka Charvátová. Cit. 17. 3. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Český překladový ekvivalent zohledňuje pragmatický význam komunikační funkce varování a přizpůsobuje tak prostředky k vyjádření této skutečnosti, ačkoliv doslovný překlad originálního textu by byl odlišný. Ačkoliv v tomto případě nestojí ve španělském originálu hledaná formule ve větě sama, čtenáře může napadnout, že samostatná fráze *tu verás* následovaná apoziiopezí by mohla v češtině mít doslovný překladový ekvivalent např. *však (ty) uvidíš*, což má významově velmi blízko k již zmíněnému *jen počkej* (*vid supra* poznámku pod čarou č. 22). Podobný způsob překladu se v korpusové analýze vyskytl pouze jednou (tedy pouze jeden výskyt měl komunikační funkci varování, zbylé překlady byly doslovné významy futura slovesa *vidět*), tento hapax uvádíme v příkladu (13).

- (13) Bueno, me callo, pero tú verás...
No dobře, už mlčím, ale uvidíš sám...

(ÚČNK – InterCorp. Unamuno, Miguel de. *Bruguera*. Trans. Jana Zuluetová-Cahová. Cit. 17. 3. 2024. Podtrženo autorem práce.)

V Tabulce 3.4 uvádíme bilanci překladových ekvivalentů výše hledané konstrukce.

Hledaný výraz	Překladový ekvivalent	Výskytů	%
<i>tú verás</i>	rozmysli si	3	37,50
	uvidíš sám/sama	2	25,00
	jestlipak se odvážíš	1	12,50
<i>usted verá</i>	záleží na vás	1	12,50
	rozhodněte se sám	1	12,50
<i>vosotros veréis</i>	×	0	0,00
<i>vosotras veréis</i>	×	0	0,00
<i>ustedes verán</i>	×	0	0,00
Celkem		8	100,00

Tabulka 3.4: Překladové ekvivalenty konstrukce *tú verás* a jejích variant

3.1.1.3 Imperativní vyjádření

Možné jsou i způsoby vyjádření varování pomocí imperativů, autorka Sánchez Martínez zmiňuje typ výpovědi s imperativem doplněné o formy *(no) vaya que / no sea que* či *mira que* (2009, s. 7–8).

Bohužel ani jedna z výše uvedených konstrukcí není v našem subkorpusu k nalezení, proto jsme podrobili analýze významově podobné konstrukce *que no se te/le ocurra, no te atrevas, no se atreva(n), no vayas a, no sea que*. I přesto se výskyty těchto hledaných konstrukcí v korpusu nalézají v příliš nízkých počtech, než aby bylo možné vyvodit obecné závěry. Nicméně nalezené výskyty odpovídající komunikační formě varování stručně okomentujeme.

Konstrukce *que no se te ocurra* odpovídala komunikační formě varování pouze v jednom případě ze tří výskytů a byla mluvčím doplněna o negativní důsledky. Varianta s vykáním *que no se le(s) ocurra* neodpovídala ze čtyř výskytů ani jednou, jelikož se ve všech případech nejednalo o vykání, nýbrž o 3. os. singuláru.

Tři ze tří výskytů konstrukce *no te atrevas* odpovídaly komunikační funkci varování a do češtiny byly přeloženy pokaždé lehce odlišným způsobem (*ať tě to ani nenapadne, neopovažuj se, ne aby ses...*). Varianta pro vykání *no se atreva(n)* ani v jednom výskytu neodpovídala funkci varování.

Konstrukce *no vayas a* poskytla větší prostor pro jazykovou analýzu, jelikož korpus obsahoval celkem čtyřicet výskytů, z nichž osmnáct (45 %) odpovídalo našemu hledání. Ne vždy bylo při analýze ihned zřejmé, zdali se jedná o komunikační funkci varování, anebo čistě o imperativní zápor (od perifráze *ir a + infinitiv*). Příklad (14) totiž nelze označit za varování bez toho, aniž bychom prozkoumali kontextuální okolí námi hledané konstrukce. Pouze z analýzy kontextu lze vyčíst, zdali mluvčí adresáta svou výpovědí s imperativním vyjádřením varuje. V příkladu (15) autor díla doplnil přímou řeč mluvčího poznámkou o komunikační funkci varování, navíc se ve výpovědi mluvčího objevuje výstražný termín *cuidado* (do češtiny přeloženo jako *dej pozor*), v tomto případě lze s jistotou označit celou výpověď za varování. Podobným způsobem se v příkladu (16) objevuje varování *ten cuidado* společně se zápornou konstrukcí, která již sama o sobě značí negativní důsledky adresáta.

(14) Sobre todo, no vayas a llorar.

A hlavně nesmíš plakat.

(ÚČNK – InterCorp. García Márquez, Gabriel. *Los funerales de la Mamá Grande*.

Trans. Blanka Stárková. Cit. 31. 3. 2024. Podtrženo autorem práce.)

(15) —Cuidado, no vayas a volar las fichas —advertí.

„Dej pozor, ať mi neshodíš žetony,“ varoval jsem ji.

(ÚČNK – InterCorp. Bolaño, Roberto. *El Tercer Reich*. Trans. Anežka Charvátová.

Cit. 31. 3. 2024. Podtrženo autorem práce.)

(16) Te la paso, y ten cuidado, no vayas a atropellar a alguien por la emoción.

Předám ti ji, ale dávej pozor, ať v tom rozrušení někoho nepřejedeš.

(ÚČNK – InterCorp. Almodóvar, Pedro. *Patty Diphusa y otros textos*. Trans. Anežka

Charvátová. Cit. 13. 3. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Celkově se tak konstrukce *no vayas a + infinitiv* do češtiny překládala způsoby s *ať* či *aby ne* v sedmi případech (17 %), v sedmi byl užit překlad doslovný (17 %), ve dvou případech se užilo jiného vyjádření (5 %), v jednom případě (2,5 %) překladatel přeložil konstrukci *no vayas a abrir* doslovně jako *nechoď otevřít*²³.

Poslední hledanou konstrukcí v tomto pododdílu je *no sea que*, která ze třiceti výskytů odpovídala námi hledané funkci v devíti případech (30 %). V sedmi výskytech (23,33 %) mluvčí zmínil negativní důsledek svého varování. Ve dvou případech (6,67 %) bylo v překladovém ekvivalentu užito fráze *nedej bože*, jež značí přání zamezení neblahého důsledku.

²³Díky jazykové analýze na paralelním korpusu InterCorp můžeme porovnávat originální text s textem překladovým. Domníváme se, že v tomto případě byla do českého ekvivalentu převedena negovaná perifráze *ir a + infinitiv* doslovně, jež však v češtině může znít nepřírozně.

Příklad (17) dokládá situaci, kdy mluvčí varuje adresátku a vyjádřením *nedej bože* pronáší přání (zvolání), aby se tak opravdu nestalo.

- (17) Quiero decir que, la verdad, no resulta muy agradable saber que vas por ahí soltando un chorro viscoso y sanguinolento por la entrepierna, y teniendo que preocuparte de si llevas o no tampax en el bolso, no sea que de repente te encuentres en mitad de una fiesta y veas que estás poniendo perdido uno de tus mejores pantalones.

Chci říct, že popravdě není nic příjemného vědět, že vypouštíš z rozkroku slizký krvavý čůrek, a muset si dělat starosti, jestli máš v kabelce tampon, protože nedej bože abys v půlce večírku zjistila, žeš právě zrušila své nejlepší kalhoty.

(ÚČNK – InterCorp. Etxebarría, Lucía. *Amor, curiosidad, prozac y dudas*. Trans. Hana Kloubová. Cit. 31. 3. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Ačkoliv se Sánchez Martínez ve své práci vyjadřovala ke komunikační funkci varování vyjádřené imperativem doplněným o výše popsané konstrukce, námi vyhledávané a analyzované konstrukce (které již samy o sobě mají tvar imperativu) ilustrují možné způsoby vyjádření varování a jeho překladové protějšky v češtině. Níže uvádíme přehledovou Tabulku 3.5 s počty a formami překladových ekvivalentů hledaných konstrukcí.

3.1.1.4 Futurum a slovesné perifráze

V bibliografii se traktuje možnost způsobu vyjádření varování či výhrůžky pomocí výpovědi ve futuro nebo s temporální slovesnou perifrází *ir a + inifnitiv* (RAE & ASALE, 2010, s. 1775 a s. 2155). Tímto způsobem mluvčí předkládá negativní důsledek adresátovi, který může ještě doprovodit o podrobnější komentář (jako je uvedeno v příkladu (18)). Samotná výpověď je složena z futura a perifráze, ale její komunikační funkce zde není čistě oznamovací (deklarativní), nýbrž varovací (s cílem odradit adresáta od jeho konání).

- (18) Te vas a caer y te harás daño.

Spadneš a ublížíš si.

(ÚČNK – InterCorp. Marsé, Juan. *Rabos de lagartija*. Trans. Marie Jungmannová. Cit. 13. 3. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Ačkoliv má příklad (18) původ v námi vytvořeném subkorpusu v InterCorpu, obecný dotaz vyhledávající všechny možné výpovědi s futurem či perifrází mající komunikační funkci varování však není ve španělské verzi InterCorpu možný. Zkoušeli jsme vyhledat fráze *te harás daño* či pouze *hará daño* v přesvědčení, že nám korpus nabídne další možná vyjádření obsahující varování, nicméně hledání odpovídaly pouze dva výsledky, z nichž jeden je výše zmíněný příklad.

Hledaný výraz	Překladový ekvivalent	Výskytů	%	Celkem
<i>que no se te ocurra</i>	ať nikomu ani nenapadne	1	33,33	3
	[šum]	2	66,67	
<i>que no se le ocurra</i>	[šum]	4	100,00	4
<i>no te atrevas</i>	ať tě to ani nenapadne	1	33,33	3
	neopovažuj se	1	33,33	
	ne aby ses...	1	33,33	
<i>no se atreva(n)</i>	[šum]	4	100,00	4
<i>no vayas a</i>	ať (si neublížíš)	6	15,00	40
	aby (z toho nebyly střepy)	1	2,50	
	nesmíš (plakat)	1	2,50	
	nedej (znát)	1	2,50	
	nemysli si	3	7,50	
	nechoď	2	5,00	
	neříkej	1	2,50	
	nebudeš	1	2,50	
	ne že to bude...	1	2,50	
	snad bys nechtěla...	1	2,50	
	[šum]	22	55,00	
<i>no sea que</i>	nedej bože aby(s)	2	6,67	30
	aby	3	10,00	
	než	1	3,33	
	ať	1	3,33	
	kdyby	1	3,33	
	a ne...	1	3,33	
	[šum]	21	70,00	
Celkem				84

Tabulka 3.5: Překladové ekvivalenty konstrukcí *que no se te/le ocurra*, *no te/se atreva(s/n)*, *no vayas a*, *no sea que*

3.1.1.5 Podmínkové, přípustkové a vylučovací konstrukce

Dle RAE & ASALE mohou podmínkové a přípustkové konstrukce představovat řečové akty, ve kterých lze najít komunikační funkce jako hrozbu, výzvu, přísahu, slib, varování, rozkaz, návrh nebo nabídku (2010, s. 3532). Jako ukázkový příklad výpovědi, která má formu podmínkové věty, avšak zároveň se jedná i o komunikační funkci varování adresáta,

uvádí RAE & ASALE větu *Te aseguro que no vas a salir si no ordenas tu habitación*, v případě věty *Te juro que no recibirás ningún aumento si no cumples con lo prometido* se jedná o komunikační funkci slibu s vedlejší funkcí varování (2010, s. 3532). Autorka Sánchez Martínez ve své práci zmiňuje možnosti vyjádření varování i pomocí disjunktivní spojky *o* (tedy např. *O lo comes o vas a la cama*), pomocí podmínkových konstrukcí *si* + indikativ přítomného / subjunktiv přítomného, podmínková konstrukce *como* + subjunktiv přítomného / imperfektní futurum či *sólo*²⁴ + *poder* + infinitiv (2009, s. 7–9).

Naše vlastní analýza vzorků podmínkových a přípustkových konstrukcí (*te aseguro que, te recuerdo que, si vuelves, como vuelvas, como no*) na korpusu InterCorp dokládá možnosti vyjádření komunikační funkce varování formami, které mají primárně odlišnou komunikační sílu než čistou podmínku či přípustku (tj. slib, přísahu aj.).

V případě konstrukce *te aseguro que* korpus našel šedesát šest výskytů, z nichž komunikační funkci varování odpovídaly pouze dvě (3,03 %). Příklad (19) je zajímavý o to víc, že mluvčí svou výpověď varuje adresátku, aby si dala pozor na způsob své komunikace s ním, ačkoliv mluvčí neadresuje negativní následky přímo adresátce. Tím, že adresátku srovnává se třetí osobou (svou dcerou), které by byl ochotný dát pár facek v případě, že s ním bude hovořit stejně, jako s ním hovoří adresátka, ji ve skutečnosti zamýšlí varovat před jejím aktuálním jednáním. A právě překladový způsob *to si piš* napomáhá k rozšifrování této ilokuční síly.

(19) —Mira, rubita —replica él—. Tengo una hija que debe de tener tu edad, y te aseguro que si alguna vez la oigo hablar como tú, le doy cuatro hostias y le lavo la boca con jabón.

„Hele, mladá,“ odpoví, „mám holku tak v tvém věku a to si piš, že jak ji někdy uslyším mluvit jako ty, dám jí pár facek a umyju jí pusku mejdlem.“

(ÚČNK – InterCorp. Etxebarria, Lucía. *Amor, curiosidad, prozac y dudas*. Trans. Hana Kloubová. Cit. 29. 3. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Další hledanou konstrukci *te recuerdo que* obsahoval korpus ve dvanácti případech, z nichž tři (25 %) se dají označit za varování. Ve dvou případech (16,67 %) odpovídaly překladové ekvivalenty originálnímu výrazu (konkrétně formami *připomínám ti, že* a *rád bych ti připomněl*), v jednom případě (8,33 %) byl překladový ekvivalent hledané fráze zcela vypuštěn. Označení výpovědi za komunikační funkci varování bylo možné až po bližším prozkoumání celkového textového kontextu daných konkordancí.

Podmínkové konstrukce s iniciálním *como* následované subjunktivem považují RAE & ASALE za vhodné formy vyjádření varování nebo výhrůžky (2010, s. 3585). Je třeba

²⁴Dle reformy španělského pravopisu z roku 2010 se ve španělštině nevyužívá grafický přízvuk k rozlišení adverbia od adjektiva (RAE & ASALE, 2014), (*sic!*) jsme zde tvar zachovali dle citace z díla autorky Sánchez Martínez(ové) (2009).

dodat, že v centrální oblasti Latinské Ameriky (převážně v Mexiku) lze místo iniciálního *como* užit podmínkovou konstrukci s iniciálním *donde* (2010, s. 3585). InterCorp však zatím neumožňuje ve španělské verzi korpusu vyhledávat dotazy na gramatickou funkci subjunktivu, tudíž není možné vyhledat jediným dotazem všechny možné případy s iniciálním *como* či *donde* následované pouze subjunktivem. Zkusili jsme tak vyhledat iniciální *como* + lexikální finitní verbum následujícím dotazem:

[*word = "Como"*][*tag = "VLfin"*]

Ručně jsme prošli všech tři sta čtyřicet výskytů, abychom vydělili pouze výsledky se subjunktivem, kterých zbylo čtyřicet dva. Následně jsme tyto vzorky analyzovali a získali jsme jeden výskyt obecného varování (2,38 %), tři výskyty výhrůžky (7,14 %), které blíže rozebíráme v části o výhrůžce (*vid infra* pododíl 3.2.1.4), a třicet osm šumů (90,48 %).

Analýze jsme dále podrobili konkrétnější konstrukci *como vuelvas* a zápornou podmínkovou konstrukci *como no*. V příkladu (20) uvádíme jediný výskyt konstrukce *como vuelvas* v korpusu InterCorp, který však navíc odpovídá spíše komunikační funkci výhrůžky než pouhému varování. Toto hodnocení zakládáme na popisu vyskytující se mimo přímou řeč, a tedy mimo explicitní výpověď mluvčího, autor samotnou výpověď mluvčího označuje za výhrůžku. Významově podmínková konstrukce *si vuelves* se v korpusu vyskytla v šesti případech, z nichž půlka odpovídala komunikační funkci varování. V příkladu (21) překladatelka dokonce posílila text o exklamativní interpunkci, aby zdůraznila danou komunikační funkci varování.

- (20) —Como vuelvas a insinuar algo parecido te cruzo la cara —amenaza Juan.
 „Jestli ještě někdy naznačíš něco takového, dostaneš facku,“ vyhrožuje Juan.
 (ÚČNK – InterCorp. Almodóvar, Pedro. *Patty Diphusa y otros textos*. Trans. Anežka Charvátová. Cit. 29. 3. 2024. Podtrženo autorem práce.)

- (21) A ver si vuelves hecho un madrileño, hablando con vosotros y con zetas.
 Jen aby se místo tebe nevrátil Madridan s kastilskou výslovností!
 (ÚČNK – InterCorp. Vargas Llosa, Mario. *El hablador*. Trans. Anežka Charvátová. Cit. 29. 3. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Níže uvádíme přehledovou Tabulku 3.6 veškerých hledaných konstrukcí a jejich překladových ekvivalentů v češtině.

3.1.1.6 Substantiva varování a interjekce

Jednou z dalších možností pragmatického vyjádření varování, které v této práci vydělujeme, jsou substantiva označující varování, jimiž jsou např. *atención*, *cuidado (con)*,

Hledaný výraz	Překladový ekvivalent	Výskytů	%	Celkem
<i>te aseguro que</i>	ujišťuju tě, že	1	1,52	66
	to si piš, že	1	1,52	
	[šum]	64	96,97	
<i>te recuerdo que</i>	připomínám ti	1	8,33	12
	rád bych ti připomněl	1	8,33	
	[vypuštěno]	1	8,33	
	[šum]	9	75,00	
<i>como + subjunktiv</i>	když + (neg. důsledek) [výhrůžka]	3	7,14	42
	jestli + (neg. důsledek) [varování]	1	2,38	
	[šum]	38	90,48	
<i>como vuelvas</i>	jestli ještě někdy	1	100	1
<i>si vuelves</i>	jestli ještě jednou	1	16,67	6
	opovaž se ještě někdy	1	16,67	
	jen aby se ne. . .	1	16,67	
	[šum]	3	50,00	
Celkem				124

Tabulka 3.6: Překladové ekvivalenty konstrukcí *te aseguro que*, *te recuerdo que*, *como + subjunktiv*, *como vuelvas*, *si vuelves*

ojo (con), *precaución a peligro* (Sánchez Martínez, 2009, s. 7n). Ačkoliv autorka Sánchez Martínez řadí výše uvedená slova do kategorie substantiv, v této práci jsme toho názoru, že při užití v komunikaci nabývají interjekčních funkcí. Vezmeme-li v potaz hypotetickou situaci, kdy mluvčí varuje adresáta před padajícím předmětem zvoláním *¡Atención!* (v češtině bychom ve stejné situaci nejspíše použili výraz *Pozor!*), je zřejmé, že funkčně se v této výpovědi jedná o jiný slovní druh než o substantivum. Ve stejném smyslu pak španělské *¡Ojo!* či např. věta *Ojo con lo que dices* zastává funkci upozornění a daný prostředek se stává interjekcí (za interjekci tato slova považují i RAE & ASALE, cf. 2010, s. 2509).

V korpusu InterCorp jsme analyzovali konstrukci *ojo con*, která v jedenácti případech odpovídala komunikační funkci varování (52,38 %) a v deseti případech se jednalo o šum (47,62 %). České překladové ekvivalenty jsme řadili do tří skupin: v první skupině bylo k varování užito pouze slova *pozor*, druhá skupina obsahovala imperativ *dávej si pozor* a třetí skupina hovorovější variantu *dávej si bacha*.

Další konstrukce *cuidado con* byla v naší korpusové analýze čtenější a z celkových sto šesti výskytů bylo třeba za šumy označit pouhých třicet jedna výsledků (29,25 %), kdy se nejednalo o dialogickou konverzaci, tudíž ani o komunikační funkci varování. Nej-

četnějším překladem v češtině u této konstrukce byla interjekce *pozor* (třicet tři výskytů, 31,13 %), kterou následovala imperativní konstrukce *dejte si pozor* (dvacet sedm výskytů, 25,47 %). Dalšími způsoby vyjádření byla hovorová varianta *dávej (si) bacha* (pět výskytů, 4,72 %) či zcela odlišný překlad (devět výskytů, 8,49 %). Jediný výskyt (0,94 %) překládal hledanou konstrukci jako *opatrně s*.

Níže uvádíme přehledovou Tabulku 3.7 s překladovými ekvivalenty hledaných konstrukcí.

Hledaný výraz	Překladový ekvivalent	Výskytů	%	Celkem
<i>ojo con</i>	pozor	9	42,86	21
	dávej si pozor	1	4,76	
	dávej si bacha	1	4,76	
	[šum]	10	47,62	
<i>cuidado con</i>	pozor	33	31,13	106
	dejte si pozor	27	25,47	
	dávej si bacha	5	4,72	
	opatrně	1	0,94	
	[přeloženo jinak]	9	8,49	
	[šum]	31	29,25	
<i>eh</i>	co?	1	0,40	250
	jasný?	1	0,40	
	ano?	1	0,40	
	no, no!	1	0,40	
	nepřeháněj	1	0,40	
	hele	2	0,80	
	honem!	1	0,40	
	hej!	1	0,40	
	ale pozor!	1	0,40	
	[šum]	240	96,00	
Celkem				377

Tabulka 3.7: Překladové ekvivalenty interjekcí *ojo con*, *cuidado con*, *eh*

Dále RAE & ASALE ve své gramatice popisují interjekce, z nichž některé mohou mít různé komunikační funkce dle různé intonace (2010, s. 2487). Jako příklad uvádějí interjekci *eh*, která s exklamativní intonací vyjadřuje význam varování (*¡Eh tú!*) a často bývá doprovázena dalšími interjekcemi typu *ojo* (*¡Ojo, eh!*, *¡Mucho ojo!*). Tátáž interjekce *eh* s tázací intonací má několikero dalších významů, mezi které patří vyžádání souhlasu

od komunikačního partnera nebo vyžádání zopakování právě řečeného (2010, s. 2487). I tuto interjekci jsme analyzovali v korpusu InterCorp, jelikož však počet výskytů tvaru *eh* dosahoval čísla pěti set, věnovali jsme se pouze promíchanému vzorku o dvě stě padesáti výskytech. V něm odpovídalo komunikační funkci varování deset výsledků (4 %). Překladové ekvivalenty jsme uvedli v Tabulce 3.7. Pro označení vzorku za varování byl opět rozhodující kontext. Pouze ve dvou případech (0,8 %) byla konkordance doplněna o interjekci *cuidado*, jež byla do češtiny převedena jako *pozor*.

3.1.1.7 Vokativ

RAE & ASALE zmiňují možnost užití vokativu jakožto komunikační funkce varování, nicméně jejich vlastní příklad *Manuel, ten cuidado* je spíše kombinací výše zmíněného užití substantiva a vokativu (2010, s. 2485). Je možné, že v mluvené komunikační situaci postačí (expresivní) vokativ k varování adresáta například před srážkou s tramvají (např. *Petře!*), v psané formě však nemáme možnost zjistit intonaci, důraz či sílu hlasu mluvčího. Z toho důvodu bychom v psané formě mohli u vokativu, který má ilokuční sílu varování, očekávat doplnění informace o varování či přímo explicitaci daného varování (*Petře, tramvaj!* či *Lucie, [dávej] pozor, tramvaj!*). V příkladu (22) uvádíme vokativ v přímé řeči, který je doplněný o informaci mluvčího *le amonesto*, tedy buď *napomínám ho* nebo *varuju ho* (sloveso *amonestar* lze překládat jako *napomenout, varovat, dát výstrahu* či *pokárat*).

- (22) —¡Pablo! —le amonesto. Y antes de que me dé cuenta Eva vuelve a tener los ojos llenos de lágrimas. . .
(RAE – CORPES XXI. Bravo, Paloma. *La novia de papá*. Cit. 16. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

3.1.2 Systémové možnosti vyjádření varování v češtině

V komunikační funkci varování a hrozby nelze v češtině užívat *hrozit* jako performativní sloveso (běžně se neříká *hrozím ti, že*), namísto toho se užívá sloveso *varovat*, které podle daných komunikačních okolností vyjadřuje buď komunikační funkci varování v užším smyslu, anebo komunikační funkci hrozby či výhrůžky (Štícha & kol., 2013, s. 769).

Mezi speciální výzvové funkce řadí Štícha & kol. věty s počátkovou částicí *at* (uvedme vlastní příklady, např. *At to máš do zítřka napsané!*), ačkoliv autoři zmiňují možnou kolísavost mezi významem varování a významem prosté výzvy (ibid.). Dalšími jazykovými prostředky značící komunikační funkci varování či hrozby mohou být konstrukce s počátečním *ne* + *aby* (např. *Ne aby tě napadlo ty peníze utratit!*), věty s imperativem a částicí

jen (např. *Jen mě ještě chvíli štvi!*) nebo věty s indikativem a počátkovou částicí *že* (např. *Že já tam na tebe vlítnu!*) (Štícha & kol., 2013, s. 773).

Čeština disponuje četnými způsoby, jak pragmaticky vyjádřit komunikační funkci varování a výstrahy. Výčet způsobů od Grepla & Karlíka jsme shrnuli do následujícího přehledu (příklady vět uvádíme vlastní) (1986, s. 76n):

1. **Imperativní forma.** Pokud je varování formulováno imperativem, pro lepší jednoznačnost je za něj připojena druhá výpověď spojkami *nebo, jinak, sice* (např. *Nech toho, nebo to na tebe spadne*).
2. **Performativní forma.** Varovat někoho lze příznakově pomocí performativního slovesa *varovat* (např. *Varuji tě, abys to už nedělal!*). Negované performativy rad a doporučení se také řadí mezi komunikační funkci varování (např. *Nedoporučuji vám, abyste otálel s odevzdáním práce na poslední chvíli*).
3. **Forma [Ne + a + kondicionál přítomný + stoupavě klesavá kadence].** Příkladem této varovací formy může být věta *Ne aby tě napadlo tu školu nedodělat!*
4. **Forma [analytický imperativ (typu *chraň se*) + infinitiv + stoupavě klesavá kadence].** Například věta *Chraň se tu práci neodevzdat!*
5. **Forma [Ať + 2. os. indikativu přítomného].** Tato forma patří k idiomatizovaným způsobům vyjádření varování, např. *Ať mi tady hlavně nenadrobíš!*
6. **Forma [*Jen* + imperativní forma s transpozicí kladu a záporu].** Dalším konvencionalizovaným způsobem je užití částice *jen* se záměnou kladu a záporu, např. *Jen to tak dělej dál!*, čímž je však myšleno, aby adresát svého jednání ihned zanechal.
7. **Forma podmínky.** Ve formě podmínky bývá varování často formulováno, jelikož mluvčímu jde o změnu chování adresáta a požaduje po něm, aby varovnou výzvu splnil; v adresátově zájmu je, aby nedošlo k negativním důsledkům (sankcím). Grepl & Karlík však zmiňují, že jde o nepřímý, avšak idiomatizovaný způsob vyjádření komunikační funkce varování, např. *Neodevzdáš-li tu práci včas, nemůžeš jít k obhajobě*.
8. **Forma konstatační věty s funkcí výstražného upozornění (výstrahy).** V tomto případě jde o nepřímý způsob vyjádření varování, ve kterém je však vyjádřen negativní dopad eventuálního jednání adresáta. Pokud chce mluvčí explicitně vyjádřit výstražné upozornění, může užít performativu *upozorňuji tě, že* (nebo např. *Upozorňuji vás, abyste mi to již neposílal*), výrazu *pozor* (např. *Pozor, padá hvězda*)

nebo imperativu *dej (si) pozor* + negace predikátu (např. *Dej si pozor, abych to na tebe nepráskl*). Poslední zmíněná forma bývá užitá i jako samostatná vedlejší věta (*Abych to na tebe nepráskl!*).

9. **Forma [Že s intonačním centrem]**. Této formy mluvčí užívá, pokud je přesvědčen o nežádoucím jednání adresáta vedoucím k negativním důsledkům, aniž by je však explicitně vyjádřil. V takových případech nabývá varování například podob *Že to na tebe všechno spadne!* či *Že já to povím tatínkovi!*
10. **Forma se záporným imperativem dokonavých sloves**. Ačkoliv se může zdát, že v takovýchto výpovědích jde o zákaz nějaké činnosti, fakticky jde o upozornění, aby nedošlo u adresáta právě vykonávající danou činnost k nežádoucímu důsledku, např. *Neporež se!*, *Nepobryndej se!*, *Nevypadni z toho okna!*. Stejnou komunikační funkci však mají i konstatační výpovědi v afirmativu *Porežeš se!*, *Pobryndáš se!*, *Spadneš z toho okna!*

Vezmeme-li v potaz výše uvedenou formu v bodu šestém, kdy mluvčí užívá formální prostředky vyjadřující imperativ, ilokuční síla takovýchto výpovědí není příkaz, žádost, prosba ani přání, nejde tedy o žádné doslovné tvrzení a ani o direktivní řečový akt (Kissine, 2012, s. 179). Doslovný význam této formy je zcela opačný od komunikační funkce, za kterou se výpověď vydává. Kissine uvádí podobný příklad v angličtině: host-adresát rozlije na večírku víno na koberec a neobratně se jej snaží očistit, zatímco hostitel-mluvčí prohlásí „Go on! Ruin my carpet!“²⁵ (ibid.). Takovéto věty můžeme označit jako důrazné varování, někdy dokonce jako sarkasmus.

Pozoruhodným konceptem souvisejícím s komunikační funkcí varování a výhrůžky jsou v češtině **pragmatické volné dativy** (Hirschová, 2022, s. 184–189). Užití výrazu *mi/nám, ti/vám* ve výpovědi, ve které predikát dativ nevyžaduje, modifikuje význam vyřčeného a dodává výpovědi citové zabarvení, případně důvěrný tón (2022, s. 184). Využijeli mluvčí volný dativ ke zdůraznění své zainteresovanosti na obsahu výpovědi, podporuje tím úspěšnou realizaci výzvolové funkce (2022, s. 185). V kombinaci s určitými predikáty tak pomocí volného dativu může mluvčí měnit ilokuční sílu výpovědi, jak dokládá Hirschová na příkladu věty *Nenastydni se mi tam*, ve které nejde o výzvu ve vlastním slova smyslu, nýbrž o varování (ibid.). Podobným způsobem se chovají výzvolové výpovědi se *si*. Autorka však upozorňuje, že takové případy nevyjadřují vůli mluvčího ovlivnit chování adresáta, nýbrž „reagují na vůli adresáta uskutečnit propoziční obsah“ (2022, s. 188). Na příkladu vět *Klidně si v tom pokračuj!* nebo *Tak si jdi!* autorka dále dokládá, že výpovědi s imperativem a výrazem *si* bývají užívány s opačným významem, často ironicky. Pokud však má výpověď negativní imperativ a obsahuje volný dativ *mi*, jedná se o variantu

²⁵ „Jen do toho! Znič mi koberec!“ Překlad autora práce.

zákazu nebo varování, kdy se mluvčí snaží zabránit adresátovi v jeho konání (Hirschová, 2022, s. 189).

3.1.3 Srovnání překladových ekvivalentů vyjadřujících varování

V předchozích pododdílech jsme se věnovali systémovým možnostem vyjádření komunikační funkce varování ve španělštině a v češtině. Na tomto místě je vhodné pokusit se stručně porovnat analyzované výskyty vyjadřující tuto komunikační funkci mezi oběma jazyky.

Sekundární literatura nám poskytla množství definic konkrétních jazykových prostředků, které mohou být užity pro vyjádření varování. Pro situaci ve španělštině jsme tyto možnosti vydělili do sedmi skupin (pododdílů), ve kterých jsme daná tvrzení ze sekundární literatury ověřovali na jazykových datech z korpusů, čímž jsme získali překladové ekvivalenty varování v češtině.

Z analyzovaných konstrukcí vyplývá, že mezi češtinou a španělštinou existuje rozdíl v explicitaci varování performativními slovesy. Ačkoliv v obou jazycích lze vyjádřit varování performativním tvarem, české překladové ekvivalenty jej v necelých 15 % zcela vynechávají. Překladatelé tak buďto spoléhají na schopnost čtenáře porozumět zamýšlené komunikační funkci mluvčího skrze širší kontext (a mohou tak považovat explicitaci varování za redundantní), anebo jej vyjadřují pomocí jiných vyjádření, která však varování (v rámci kontextu) implikují (např. *pamatuji si, nezapomeň*). Španělská explicitní vyjádření jsou oproti českým ekvivalentům přímější.

V případě ustálených spojení si výskyty v obou jazycích odpovídaly, české překladové protějšky považujeme za téměř identické varianty, které neindikují výrazný významový rozdíl. Semilexikalizovaná formule *tú verás* a její varianty neposkytly dostatečné množství výskytů, abychom mohli dospět k jednoznačným závěrům. Nicméně na dostupných datech můžeme za varování označit pouze překladové ekvivalenty varianty pro tykání *tú verás*, varianta pro vykání *usted verá* funkci varování neznačila.

Imperativní vyjádření *no te atrevas* byla vždy doplněna o negativní důsledky, čímž nelze pochybovat o této komunikační funkci v obou jazycích. Čeština však v překladových ekvivalentech využívala bohatého rejstříku výrazů, jak tuto imperativní konstrukci vyjadřovat. Naproti tomu imperativní konstrukce *no vayas a* se neužívá pouze k vyjádření varování, může jít i o obyčejný zákaz. Označení výskytů za danou komunikační funkci lze až po prozkoumání širšího kontextu konkordance, což překladatelé náležitě rozpoznali a do češtiny vhodně převedli. V blízkosti imperativních vyjádření se v originálních textech objevovala substantiva varování (např. *cuidado*), zřejmě aby čtenář (i překladatel) mohl správně rozpoznat danou komunikační funkci. Pouze v jednom případě byl český překladový protějšek konstrukce *no vayas a abrir* přeložen doslovně (*nechoď otevřít*), což může

evokovat doslovný překlad negované temporální perifráze *ir a + infinitiv*.

Vyjádření ve futuru či pomocí slovesné perifráze odkazující do budoucnosti předznamenávající negativní důsledek pro adresáta mohou mít komunikační funkci varování a v obou jazycích by překladové protějšky měly být téměř identické, nicméně jak jsme již zmiňovali v samotném pododdílu 3.1.1.4, nelze zohlednit pragmatický účinek na adresáta při tvorbě vyhledávacího dotazu.

Analýza konstrukcí vedlejších vět podmínkových, přípustkových a vylučovacích dokládá, že komunikační funkci varování je možné pragmaticky z výpovědi chápat při prozkoumání širšího kontextu výpovědi mluvčího společně se zapojením inferenčního procesu. I pouhé srovnání adresáta se třetí osobou bez jeho přímého oslovení může mít ilokuční sílu varování (jak dokládá příklad (19)). Ačkoliv se v sekundární literatuře čteně objevuje možnost vyjádření varování ve španělštině pomocí iniciální spojky *como*, na základě analyzovaných výskytů můžeme tuto konstrukci ponechat podkapitole o výhrůžce. Četnost spojky *si* dosahovala velmi nízkého počtu konkordancí, z nichž přesně polovina odpovídala funkci varování a do češtiny byly pokaždé použity lehce odlišné výrazy.

V případě substantiv varování a interjekcí nelze mít u výrazů *ojo* a *cuidado* a jejich překladových variant pochyb o funkci varování adresáta. Interjekce *eh* má v češtině četné způsoby překladových ekvivalentů, které však samy o sobě varování většinou neidnikují. Domníváme se, že analýza interjekcí by mohla být zajímavější při zkoumání audiovizuálního materiálu (ve kterém figurují suprasegmentální prostředky).

Zkoumání samotného vokativu a jeho ilokuční síly na adresáta se nám jeví za příliš pracné pro účely této práce. V našem jazykovém materiálu je však vokativ často doplněný informací autora o dané komunikační funkci, tudíž u varování např. informací *le amonesto* (vid *supra* příklad (22)). Užití vokativu může značit vyšší ilokuční sílu mající větší dosah na adresátovo jednání.

3.2 Výhrůžka

Termínem výhrůžka zde označujeme akt vyhrožování, v anglicky psané literatuře je tento termín traktován pod výrazem *threat*, ve španělsky psané literatuře se užívá pojmu *amenaza*. Oba cizojazyčné pojmy odpovídají dle databáze překladových ekvivalentů Treq českému termínu výhrůžka (Vavřín & Rosen, 2015).

Searle definoval funkci výhrůžky v porovnání s funkcí slibu: slibem se mluvčí zavazuje udělat něco pro adresáta (ne jemu), zatímco výhrůžkou se mluvčí zavazuje udělat něco adresátovi (ne pro něj) (2007, s. 86). Autor ve své eseji o filozofii jazyka uvádí příklad formálního slibu, který však není slibem, nýbrž varováním či přímo výhrůžkou: „If you don't hand in your paper on time I promise you I will give you a failing grade in the

course“²⁶ (Searle, 1969, s. 58). Na tomto příkladu je zjevné, že ačkoliv mluvčí volí taková slova, která indikují jistou komunikační funkci (v tomto případě slib), ve skutečnosti může být záměr mluvčího zcela odlišný (např. výhrůžka).

Jak již bylo řečeno v oddílu 3.1.1, pokud jsou ve výpovědi explicitně vyjádřené nepříznivé důsledky, které představují sankce mluvčího vůči adresátovi, lze mluvit o výpovědích s nepřímou funkcí výhrůžky či vydírání (Grepl & Karlík, 1986, s. 76). Popis rozdílů mezi varováním a výhrůžkou tak definujeme pomocí nepříznivých důsledků. Pokud ve výpovědi mluvčí hovoří o nepříznivých důsledcích pro adresáta, které jsou obecné, tedy kdy jde např. o fyzikální zákony (*Nechod tam, spadne to na tebe*) nebo se adresát ohrožuje sám (*Nelez na ten strom, spadneš*), definujeme výpověď jako komunikační funkci varování. Výhrůžkou označujeme výpovědi s negativními důsledky, které jsou zcela v moci mluvčího a adresátovi mají z jeho strany uškodit, pokud adresát nesplní požadavky mluvčího (*Nepřibližuj se ke mně, nebo tě praštím*).

I další autoři a autorky se veskrze shodují na zmíněné definici výhrůžky. Dle autorky Brenes Peñ(ové) můžeme definovat výhrůžku jako řečový akt oznamující příjemci našeho záměru vykonání činu nebo provedení akce, které jsou pro daného příjemce škodlivé (2009, s. 43). Podle autorky se výhrůžky mohou dělit do dvou skupin:

1. výhrůžka jako varování nebo nátlak (,pokud mi provedeš A, provedu já tobě B‘);
2. výhrůžka jako reakce (,jestliže se nestane A, pak provedu B‘).

Autoři Castelfranchi & Guerini navazují v popisu výhrůžky na Searla a popisují ji ve vztahu ke slibu (v příhodně nazvaném článku „Is it a Promise or a Threat?“): zatímco slib je řečový akt deklarativní povahy, kdy se mluvčí svou výpovědí zavazuje vykonat určité konání za předpokladu, že toto konání je ze strany adresáta vyžadováno (2007, s. 3), výhrůžka je na druhou stranu deklarativní řečový akt, kdy se mluvčí zavazuje vykonat určité konání, které adresát nechce, aby bylo naplněno (ibid., s. 5). Castelfranchi & Guerini tuto definici ilustrují na paradoxním žertu-rozhovoru (příklad (23)) mezi sadistou a masochistou, kdy se vyřčená výhrůžka mluvčího (sadisty) nesetkává s očekávanou intencí adresáta (masochisty), ergo nemůže být klasifikována jako výhrůžka:

- (23) Sadist: „I will beat you!“
Masochist: „Yes please!“
Sadist: „No.“²⁷ (Castelfranchi & Guerini, 2007, s. 8)

²⁶ „Jestliže svoji esej neodevdáte včas, slibuji vám, že vám dám nedostatečnou.“ Překlad autora práce.

²⁷ „Sadista: ‚Zbiju tě!‘

Masochista: ‚Ano, prosím!‘

Sadista: ‚Ne.‘“ Překlad autora práce.

Shrneme-li vlastními slovy komunikační funkci výhrůžky, jedná se o sdělení mluvčího (na pomezí slibu či hrozby) oznamující adresátovi možné negativní důsledky pocházející od mluvčího, které se mohou projevit, pokud adresát nesplní jeho vůli. Mluvčí užívá tohoto způsobu vyjádření k prosazení svého požadavku či k ovlivnění chování adresáta.

3.2.1 Systémové možnosti vyjádření výhrůžky ve španělštině

V tomto oddílu se věnujeme systémovým možnostem vyjádření komunikační funkce výhrůžky ve španělštině. Jelikož se některé způsoby shodují ve vyjadřování výhrůžky i varování, jsou tyto zmíněny a stručně okomentovány i zde.

3.2.1.1 Performativní slovesa vyhrožování

Prvním typem systémové možnosti vyjádření výhrůžky je explicitace dané komunikační funkce uvozovacím slovesem v 1. os. ind. prez. Jak již bylo uvedeno v podkapitole 3.1, performativní sloveso *advertir* se používá k označení aktu varování nebo informování adresáta o nebezpečí či hrozbě, která se jej může přímo dotknout. Matte Bon tvrdí, že toto sloveso se užívá téměř vždy jednak s cílem vyhrožovat adresátovi, jednak s cílem umožnit adresátovi předejít nebezpečí (Matte Bon, 1999, s. 327). Korpusovou analýzu konstrukce *te advierto que* v námi specifikovaném subkorpusu tvořeném pouze španělskými originálními díly v InterCorpu jsme provedli již při zkoumání systémových možností vyjádření varování (*vid supra* pododdíl 3.1.1.1). Analýza výskytů dokládá, že se tato konstrukce užívá častěji k vyjádření varování, avšak dva výskyty varování bychom mohli označit za náznak výhrůžky. Jedním z nich je příklad (24), ve kterém mluvčí explicitně v originálním textu vyjadřuje své varování/výhrůžku výrazem *te advierto*, zatímco v češtině překladatelka doslovný překlad vypustila a nahradila jej přímějším direktivním výrazem *neser*, vulgární výhrůžka mluvčího *que te jodo* byla přeložena hovorovou nevhodnou frází *nebo si to odneseš*; výpověď je zakončena vulgárním vokativem v obou jazykových protějšcích.

(24) Yo te estimo pero yo me estimo más, había dicho Ludovico, te advierto que te jodo, mostacero.

Hele, mám tě rád, ale sebe mám radši, řekl mu tehdy Ludovico, neser, nebo si to odneseš, ty buzno.

(ÚČNK – InterCorp. Vargas Llosa, Mario. *Conversación en la catedral*. Trans. Anežka Charvátová. Cit. 4. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Ačkoliv v příkladu (24) v originálním textu nikde není specifikován výraz, aby adresát mluvčího neprovokoval, v českém překladovém protějšku jej nalzáme. Stejně tak v české verzi výpovědi není explicitně uvedeno varování (*varuju tě, že ~ te advierto que*), zatímco

je překlad doplněn o imperativ, který sám o sobě vyzývá adresáta (,nedělej p', *vid supra* podkapitulu 3.1), poté následuje negativní důsledek mluvčího vůči adresátovi uvedený spojkou *nebo*. Perlokuční účinek na adresáta můžeme zkoumat v širším kontextu dané konkordance, ve které je uvedeno, že byl adresát vytočen a svého jednání zanechal. Pokud bychom chtěli hodnotit úspěšnost této komunikační funkce, mohli bychom ji označit za úspěšnou, jelikož se mluvčímu podařilo dosáhnout změny jednání u adresáta.

Uvedme si ještě jeden výskyt výhrůžky stejné konstrukce *te advierto que* v příkladu (25). V českém překladovém ekvivalentu mluvčí explicitně (a doslova) „varuje“ adresáta před jeho konáním. Třebaže nezmiňuje výslovně negativní důsledky, které jeho případné jednání bude mít, čtenářům musí být jasné, že věta *tengo cómo matarte* (v češtině *mám tě čím zabít*) není deklarativní věta oznamovací povahy, nýbrž právě výhrůžka (tedy výpověď s komunikační funkcí výhrůžky). I zde můžeme zkoumat perlokuční účinek na adresátku, který je v širším kontextu doložen její poslušností vůči mluvčí.

(25) Pero te advierto que si tratas de hacerme mal tengo cómo matarte.

Ale varuju tě: jestli se mi pokusíš ublížit, mám tě čím zabít.

(ÚČNK – InterCorp. García Márquez, Gabriel. *Del amor y otros demonios*. Trans. Vladimír Medek. Cit. 4. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Jelikož se výše jedná pouze o dva výskyty s komunikační funkcí výhrůžky, rozhodli jsme se v této části pro analýzu v korpusu CORPES XXI. Jak jsme již uvedli dříve v úvodu této práce (v podkapitole 1.2), jedná se o jednojazyčný korpus, nemáme tedy možnost porovnávat výsledky s českými překladovými ekvivalenty, cílem je tak prozkoumat existenci a odpovídající komunikační funkce hledaných forem. Korpus CORPES XXI jsme omezili na psanou fikční literaturu a zadali jsme následující parametry do polí vyhledávání:

- forma: (vynecháno), gramatická kategorie: osobní zájmeno;
- forma: *advierito*, gramatická kategorie: (vynecháno), vzdálenost: 1 vpravo;
- forma: *que*, gramatická kategorie: (vynecháno), vzdálenost: 2 vpravo.

Tímto dotazem nám korpus poskytl celkem tři sta dvanáct výskytů. V každém předchozím rozboru jsme se snažili podrobit analýze maximálně dvě stě padesát výskytů, pokud bylo odpovídajících výskytů mnoho. Jelikož však korpus CORPES XXI neumožňuje náhodně promíchat vzorek, seřadili jsme výskyty dle autora a extrahovali si vlastní vzorek dvě stě padesáti výskytů, abychom zachovali přibližnou nahodilost vzorků.

Z analyzovaných výskytů jsme za výpovědi s komunikační funkcí výhrůžky označili devět výsledků (3,6 %). Častokrát bylo třeba zkoumat širší kontext konkordancí,

abychom mohli jasně určit komunikační funkci výpovědí. Ve vzorku převažovala nad výhrůžkou funkce varování v osmdesáti sedmi výskytech (34,8 %), za šумы jsme označili sto padesát čtyři výskytů (61,6 %). V příkladu (26) si můžeme povšimnout jednak námi hledané konstrukce, jednak konstrukce *como vuelva a*, které jsme se věnovali v pododdílu 3.1.1.5. Mluvčí zde zahajuje svou výpověď varováním adresátky, nicméně ihned připojuje výhrůžku, kterou však konkrétněji nspecifikuje (jelikož následuje apoziopse). Ačkoliv ve výpovědi mluvčího není uveden negativní důsledek mluvčího vůči adresátce, adresátka užití jeho slov zjevně chápe a napřímo se ptá, zdali jí mluvčí vyhrožuje.

- (26) Paul —Como me vuelva a echar le advierto que...
Casandra —¿Es una amenaza?
Paul —¿Por qué me quiere echar?
Casandra —La pregunta es, ¿por qué usted no se va?
(RAE – CORPES XXI. Espasa, Joan. *La noche del millón de mundos*. Cit. 5. 4.
2024. Podtrženo autorem práce.)

Podobným případem, ve kterém se explicitně objevuje označení výpovědi termínem výhrůžky, je následující příklad (27). Autor doplnil přímou řeč mluvčího o komentář *lo amenazó*, díky čemuž si můžeme být jistí klasifikací této konkordance. Explicitaci označení výpovědi jakožto výhrůžky jsme našli i v příkladu (28), kde se toto pojmenování objevuje v přímé řeči mluvčího (sám jej pojmenovává výhrůžkou), a to dokonce dvakrát po sobě.

- (27) ¡Infeliz, te advierto que si le pasa algo a ese cuadro te mato! —lo amenazó.
(RAE – CORPES XXI. Fernández del Paso, Felipe. *La culpa es del espejo*. Cit. 6. 4.
2024. Podtrženo autorem práce.)
- (28) Aurelio —Sí, sí, chandosa, diviértete a mi costa pero te advierto que mi amenaza
va en serio y que tienes que hablar con Bernardo.
Catalina —Lo bueno de las orejas es que nos vienen en pares.
Aurelio —Jamás tomes mi palabra en vano, errabundilla. Te lo advierto.
(RAE – CORPES XXI. Lozano Guerrero, Carlos Enrique. *Coto de caza*. Cit. 6. 4.
2024. Podtrženo autorem práce.)

Čtenáři by se mohli domnívat, že vyjádření, které doslovně „upozorňuje“ adresáta, se bude pojit především s komunikační funkcí varování. Nicméně v této práci jsme toho názoru, že ani takový předpoklad nelze považovat za vždy zcela odpovídající. Ve výskytech, které jsme označili za šумы (61,6 %), jsme si nemohli nevšimnout povahy vyřazených

konkordancí. Šumové výskyty neodpovídaly komunikační funkci varování, pokud nesplňovaly pravidla popsaná v podkapitole 3.1, tedy kdy adresátovo jednání neodpovídalo žádosti mluvčího, který jej chce odvrátit od negativních důsledků. Za šumy byly označeny i ty výpovědi, ve kterých mluvčí nikterak nevyhrožovali adresátům. Jednotlivým prvkem šumů byla intence mluvčího pouze sdělit adresátovi informaci, která jej však nikterak neovlivňovala; funkčně šlo o pouhé informování (deklaraci), které popisuje RAE & ASALE a kterému jsme se věnovali v pododdílu 3.1.1.1. Pozornost si zaslouží příklad (29), ve kterém mluvčí informuje adresátku o zdravotní povaze pokrmu (tj. neodrazuje ji od něj); při zkoumání širšího kontextu jsme se ujistili, že se nejedná o sarkasmus. V tomto případě tak námi hledaný výraz má zcela opačnou interpretaci, než která by mohla být této konstrukci obecně připisována, a to funkci rady.

- (29) —Anda, Dora, que estoy muy perezosa, sorpréndenos como tú sabes.
 —Te advierto que es una comida muy sana —intervino Ernesto—, verás qué bien la digieres.
 (RAE – CORPES XXI. Millás, Lola. *La señora Really y otros sueños por soñar*. Cit. 6. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

V Tabulce 3.8 uvádíme přehled počtů analyzovaných konstrukcí.

Hledaný výraz	Komunikační funkce	Výskytů	%
(osobní zájmeno) <i>advieto que</i>	výhrůžka	9	3,60
	varování	87	34,80
	[šum]	154	61,60
Celkem		250	100,00

Tabulka 3.8: Komunikační funkce konstrukce osobní zájmeno + *advieto* + *que*

Dalšími slovesy značící výhrůžku mohou být *conminar*, *amagar* či *echar retos*. Pokusili jsme se tato slovesa vyhledat v InterCorpu v performativu (1. os. ind. prez.), nicméně bezúspěšně. Pokus jsme zopakovali i v korpusu CORPES XXI, který výskyty k analýze poskytl, nicméně bez překladových ekvivalentů do češtiny. Dotazy jsme vyhledávali jednotlivým zadáním následujících parametrů do vyhledávacích polí:

- lemma: *conminar*, gramatická kategorie: sloveso (indikativ, prezens, 1. os. sg.);
- lemma: *amagar*, gramatická kategorie: sloveso (indikativ, prezens, 1. os. sg.);
- lemma: *echar*, gramatická kategorie: sloveso (indikativ, prezens, 1. os. sg.) + lemma: *reto*, vzdálenost: 2 vpravo.

Celkem dvacet sedm výskytů hledaného výrazu *conmino* nepředstavovalo ani jednu komunikační funkci výhrůžky, zato se nejčteněji jednalo o výzvu (62,96 %), žádost (25,93 %) a příkaz (11,11 %). Výraz *amago* poskytl tři konkordance vhodné k označení za výhrůžku (30 %), v šesti případech se jednalo o náznak či naznačení (60 %) a v jednom případě o snahu (10 %). Konstrukci *echo retos* korpus CORPES XXI nenalezl ani jednou.

Odpovídající konkordance vyjadřující komunikační funkci výhrůžky s výrazem *amago* však byly užity vždy jen ve funkci doplnění informace mluvčího-vypravěče, nikdy se nejednalo o performativní funkci vyhrožování. V přehledové Tabulce 3.9 uvádíme bilanci analyzovaných konkordancí.

Hledaný výraz	Komunikační funkce	Výskytů	%	Celkem
<i>conmino</i>	žádost	7	25,93	27
	výzva	17	62,96	
	příkaz	3	11,11	
<i>amago</i>	výhrůžka	3	30,00	10
	náznak	6	60,00	
	snaha	1	10,00	
<i>echo retos</i>	×	0	0	0
Celkem				37

Tabulka 3.9: Počty výskytů konstrukcí *conmino*, *amago*, *echo retos*

3.2.1.2 Semilexikalizované formule

Korpusová analýza semilexikalizované formule *tú verás*, kterou RAE & ASALE označují za formu využitelnou pro vyjádření varování i výhrůžky (2010, s. 1777), byla provedena již výše v pododdílu 3.1.1.2. Ačkoliv jsme (dle přehledové Tabulky 3.4) odpovídajícím výsledkům přiřadili komunikační funkci varování, jeden výskyt dle našeho názoru kolísá mezi funkcí varování a výhrůžky. Jedná se o příklad (30), ve kterém mluvčí (jehož promluva je v příkladu uvedena jako první), varuje adresáta, ba mu až vyhrožuje nekorektní situací, aby ho donutil k jednání, jež adresát odmítá vykonat.

- (30) —[...] después los calzoncillos, y si para entonces todavía no ha salido el director, empezaré a masturbarme ahí mismo, delante de toda esta gente: señoras, niños y perros incluidos. Además pienso eyacular lo más lejos que pueda, y le advierto que puedo bastante. Usted verá lo que le conviene.
—Oiga: ya le he dicho que el director no puede salir. Y si insiste voy a tener que llamar a la Guardia Urbana.

—Cumpla con su obligación, pero adviértales que traigan un par de esponjas porque van a poder [...]

„[...] potom spodky, a jestli tu do té doby ředitel nebude, začnu přímo na ní onanovat, před očima všech, co jsou tady: dámy, děti a psy nevyjímaje. Krom toho mám v plánu ejakulovat co nejdál a upozorňuji vás, že můžu hodně. Rozhodněte se sám, co je vám milejší.“

„Podívejte se, už jsem vám řekl, že ředitel teď nemůže. A jestli toho nenecháte, zavolám na vás policii.“

„Konejte, co je vaší povinností, ale upozorněte je, ať si s sebou vezmou [...]"

(ÚČNK – InterCorp. Tusset, Pablo. *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*. Trans. Ondřej Nekola. Cit. 7. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Adresát v příkladu (30) oponuje mluvčímu, zmiňuje jeho naléhání (*y si insiste*) a vyhrožuje mluvčímu zavoláním na policii, snaží se tak jeho výhrůžce oponovat. V následující replice daného mluvčího již nemáme dostatek prostoru na analýzu jeho reakce. Rádi bychom ale zmínili užití slovesa *advertir*, které zde má spíše komunikační funkci sdělovací (*řekněte jim, sdělte jim, at. . .*), než že by reálný účinek věty (perlokuce) mělo být varování. Opět se tak jedná o jiný význam tohoto slovesa (*vid supra* pododdíly 3.1.1.1 a 3.2.1.1).

V korpusu CORPES XXI jsme se pokusili vyhledat konstrukci *tú verás. . .* (i s apoziopezí), ve vyhledávání jsme vybrali možnost hledání ortografických forem slov (*palabras ortográficas*). Korpus nám našel šest konkordancí, které jsme mohli analyzovat. Pouze jedna konkordance měla náznak komunikační funkce výhrůžky, jedna konkordance pak funkci varování a čtyři konkordance odpovídaly obyčejnému oznámení. V příkladu (31) uvádíme konkordanci námi označenou za výhrůžku.

- (31) En fin, a mí eso no me interesa. Cada cual hace lo que le sale de las nalgas. Lo que quiero es que me respeten. Ahora voy derecho para el refrigerador. A atracarme de helado de vainilla y de pan con jamón serrano y queso Roquefort. Y si la comemierda de mi hija se atreve a decirme algo, esto se va a acabar como la fiesta del Guatao. Tú verás. . . ¡Bueno!

(RAE – CORPES XXI. Dovalpage, Teresa. *Muerte de un murciano en La Habana*. Cit. 15. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

V příkladu (31) se sice nejedná o přímou řeč mluvčí, avšak jedná se o ich-formu vypravěčky, ve které se vypravěčka-mluvčí obrací na čtenáře. Výhrůžka *tú verás. . .* je zde užitá jako varování či nátlak ve spojení s podmínkou ve větě předcházející této konstrukci (jde tedy o 1. variantu výhrůžky od autorky Brenes Peñ(ové), kterou jsme popsali v příkladu podkapitoly 3.2). V Tabulce 3.10 uvádíme přehled analyzovaných konkordancí výše popsané konstrukce.

Hledaný výraz	Komunikační funkce	Výskytů	%
tú verás. . .	výhrůžka	1	16,67
	varování	1	16,67
	oznámení	4	66,67
Celkem		6	100,00

Tabulka 3.10: Počty výskytů konstrukce *tú verás. . .*

3.2.1.3 Prézens, futurum a slovesné perifráze

Pomocí přítomného času (*presente prospectivo*) se dle RAE & ASALE dají vyjadřovat výpovědi zasahující do budoucnosti, ve kterých se zdůrazňuje jistota mluvčího v nevyhnutelnosti jeho předpovědi (2010, s. 1720). Stejnou komunikační funkci tak mají výpovědi *Me las pagas* a *Me las pagarás* (jejichž překlad jsme zmiňovali již v poznámce pod čarou č. 22, tedy *Za tohle tě dostanu*). Budoucí čas lze využít k vyjádření jakékoliv predikce, která je zároveň v povědomí mluvčích spojena s jinými komunikačními funkcemi. RAE & ASALE zmiňují např. *Cumpliré mi palabra* (slib), *Te arrepentirás* (výhrůžka), *Irás y la pedirás perdón* (příkaz), *Me disculpará usted* (omluva) (2010, s. 1769). Stejného účinku dosahuje temporální slovesná perifráze *ir a + infinitiv*, která se užívá k vyjádření varování nebo výhrůžky, jak již bylo řečeno výše.

Prověřili jsme v korpusu InterCorp výše uvedená tvrzení, a to konkrétně konstrukcí *te arrepentirás*, která se v korpusu nalézá v počtu devíti výskytů, z nichž komunikační funkci výhrůžky odpovídá pět konkordancí (55,56 %), dva výskyty (22,22 %) můžeme označit za varování. Uvedme zde alespoň jednu příkladovou konkordanci.

- (32) Si cumples bien tu cometido, te daré cinco denarios. Es mucho, pero no me importa gastarlo en aras de una buena causa. Ahora bien, si en vez de ayudarme me traicionas o tratas de engañarme, te arrepentirás. Antes me has visto en compañía de un legionario. Está a mis órdenes y tiene instrucciones de cortarte las dos manos y las dos piernas si algo me ocurre. Y las orejas.

Když svůj úkol řádně splníš, dám ti pět denárů. Je to hodně, ale nevádí mi to, protože je vydám na dobrou věc. Ale když mě místo pomoci zradíš, nebo se mě pokusíš oklamat, budeš toho litovat. Již dříve jsi mě viděl s jedním legionářem. Je pod mým velením a má rozkaz uříznout ti obě ruce a obě nohy, jestli se mi něco přihodí. A uši.

(ÚČNK – InterCorp. Mendoza, Eduardo. *El asombroso viaje de Pomponio Flato*. Trans. Jana Novotná. Cit. 15. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Do příkladu (32) jsme vložili i širší kontextové okolí, jelikož se domníváme, že pouze díky

němu lze správně odvodit komunikační funkci hledané konstrukce. Pokud bychom měli analyzovat pouze samostatnou větu s danou konstrukcí, mohli bychom ji označit i za varování, jenomže díky rozsáhle popsanému negativnímu důsledku (*y tiene instrucciones de cortarte las dos manos y las dos piernas si algo me ocurre*), který je vyjádřen podmínkovou konstrukcí, lze chápat celou výpověď jako komunikační funkci výhrůžky či vydírání (k pojmu vydírání *vid infra* pododdíl 3.3.1.1). Přehledová Tabulka 3.11 obsahuje možnosti překladových ekvivalentů hledané konstrukce.

Hledaný výraz	Překladový ekvivalent + funkce	Výskytů	%
<i>te arrepentirás</i>	budeš litovat [výhrůžka]	5	55,56
	budeš litovat [varování]	2	22,22
	nebudeš litovat [šum]	2	22,22
Celkem		9	100,00

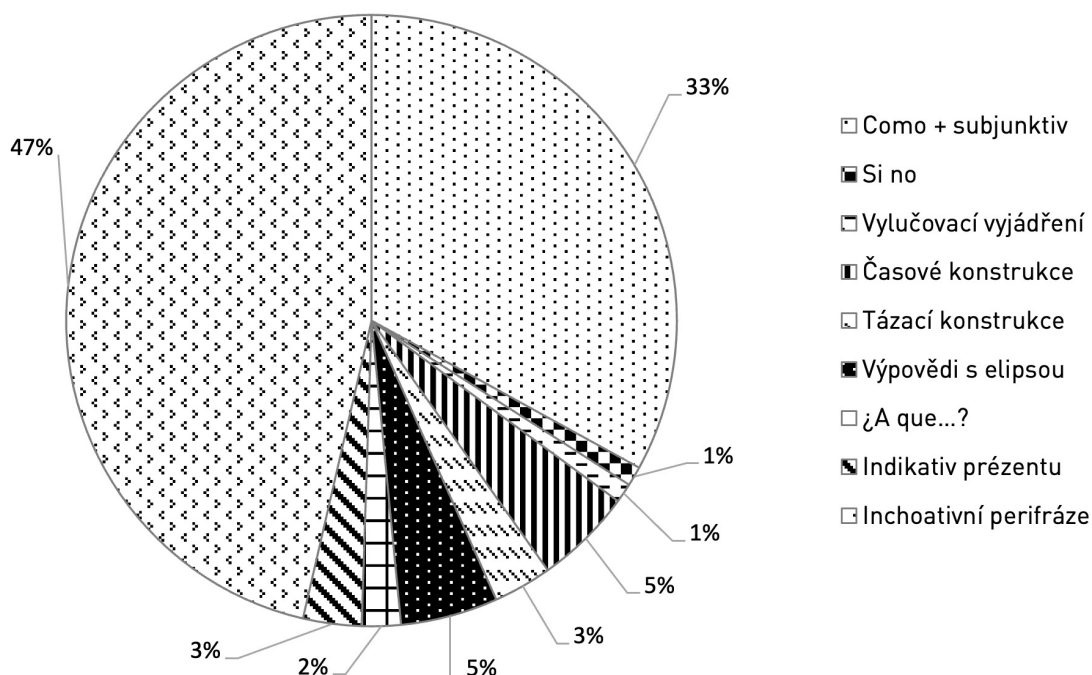
Tabulka 3.11: Překladové ekvivalenty konstrukce *te arrepentirás*

3.2.1.4 Podmínkové, vylučovací a časové konstrukce

Brenes Peña ve své studii, ve které zkoumala jazykové možnosti vyhrožování u tři sta patnácti mladých španělských mužů, získala seznam aktuálních pragmatických vyjádření výhrůžky, jenž zahrnuje následující jazykové prostředky: **como + subjektiv** (*Como vuelvas a cogermé algo mueres*), **podmínkové konstrukce si no** (*Déjame tranquilo, que si no te va a salir el tiro por la culata*), **vylučovací konstrukce** (*Que no me hable más o cuento algún secreto de él*), **časové konstrukce** (*Eres una descriada, a ver si te mueres, cuando te pesque te mato*), **tázací konstrukce** (*Chivata de mierda, ¿le cuento yo lo que dijiste ayer?*), **výpovědi s elipsou** (*Que ya estoy harta, hasta el día que la coja y...*), **konstrukce ¿a que...?** (*A que te pego un meco, ya me estás hartando, siempre hablando mal de mí, si me vas a decir algo me lo dices a mí en la cara*), **indikativ přítentu** (*Hijo de puta, te mato*), **inchoativní perifráze** (*Guarra, asquerosa, tus muertos, tu puta madre, te voy a matar*), **indikativ futura** (*Ya te has perdi(d)o, chivato de mierda, encima que confío en ti. Ya te lo devoloveré*). (2009, s. 45–50)

Pro větší přehlednost přebíráme od autorky graf s četností užití výše zmíněných jazykových prostředků v Obrázku 3.1.

Tento pododdíl je věnován pouze podmínkovým, vylučovacím a časovým konstrukcím, jelikož ostatní autorkou uvedené způsoby vyjádření výhrůžky považujeme v námi užívaných korpusech za těžko vyhledatelné (musíme doznat, že nás nenapadl vhodný dotaz obsahující např. výskyty v indikativu přítentu pouze s komunikační funkcí výhrůžky).

Obrázek 3.1: Četnost jazykových možností použitých k vyjádření výhrůžky. Převzato z: Brenes Peña (2009, s. 45)

Již nyní však můžeme díky dříve analyzovaným konstrukcím doložit užívání těchto konstrukcí pro vyjádření komunikační funkce výhrůžky. Na příkladu (32) výše si lze v konkordanci všimnout podmínkové věty *Está a mis órdenes y tiene instrucciones de cortarte las dos manos y las dos piernas si algo me ocurre* (český překladový ekvivalent zní *Je pod mým velením a má rozkaz uříznout ti obě ruce a obě nohy, jestli se mi něco přihodí*), která adresáta informuje o podmínce, zatímco tato výpověď má adresáta zastrážit či přesvědčit jej, aby nekonal proti vůli mluvčího. Explicitně zmíněné negativní důsledky zde mají adresátovi pohrozit. Touto terminologií se lehce dotýkáme komunikační funkce hrozby, kterou celkově rozebíráme až v následující podkapitole 3.3, avšak zde se k ní musíme stručně vyjádřit. Tím, že mluvčí oznamuje adresátovi důsledek, který by mu mohl ublížit na zdraví (pravděpodobněji spíše dokonce ohrozit jeho život), vynucuje tak mluvčí svoji žádost hrozbami – to považujeme za definici vydírání. Celkově lze výpověď mluvčího v příkladu (32) považovat za vydírání, které se skládá z:

1. podmínkové konstrukce (*si en vez de ayudarme me traicionas o tratas de engañarme*);
2. výhrůžky vyjádřené futurem (*te arrepentirás*);

3. varování před hrozbou vyjádřené podmínkovou konstrukcí (*Está a mis órdenes y tiene instrucciones de cortarte las dos manos y las dos piernas si algo me ocurre*).

Na tomto příkladu lze demonstrovat, že komunikační funkce výpovědi a perlokuční účinek na adresáta lze analyzovat pouze na základě minuciózní práce nejen s vyhledanými konkordancemi, nýbrž s jejich celými kontexty.

Dalšími prostředky vyjadřující výhrůžku, které zde chceme zmínit, je již výše analyzovaná konstrukce *como* + subjunktiv, kterouž jsme avizovali v pododdílu 3.1.1.5. V korpusu InterCorp jsme vyhledali tuto konstrukci a ze tři sta padesáti výskytů jsme po vydělení šumů získali čtyřicet dva odpovídajících konkordancí, z nichž komunikační funkci výhrůžky odpovídaly tři výskyty (7,14 %), jeden výskyt odpovídal funkci varování (2,38 %) a třicet osm konkordancí neodpovídalo námi hledaným funkcím (90,48 %). Již dříve jsme uvedli příklad (20), který odpovídá nejen obecné konstrukci *como* + subjunktiv, nýbrž pochopitelně i konstrukci *como vuelvas* (analyzované v pododdílu 3.1.1.5).

- (33) —Como vuelvas a insinuar algo parecido te cruzo la cara —amenaza Juan.
„Jestli ještě někdy naznačíš něco takového, dostaneš facku,“ vyhrožuje Juan.
(ÚČNK – InterCorp. Almodóvar, Pedro. *Patty Diphusa y otros textos*. Trans. Anežka Charvátová. Cit. 29. 3. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Příklad (20) zde uvádíme znovu pod novým číslem (33), jelikož jej považujeme za výhrůžku (a podtrháváme zde jiné výrazy), což dokládáme třemi důvody:

1. konkordance obsahuje konstrukci *como* + subjunktiv (konkrétně *como vuelvas*);
2. mluvčí vyhrožuje adresátovi pod pohrůžkou násilí (*te cruzo la cara*);
3. přímá řeč je doplněna autorem o informaci *amenaza Juan* (*vyhrožuje Juan*).

3.2.1.5 Interjekce

Stejně jako k vyjádření varování ve španělštině mohou být užity interjekce, lze tímto slovním druhem vyjádřit i výhrůžku. RAE & ASALE uvádějí interjekce *ay* a *ah*, které zastávají vícero funkcí (např. lítost), nicméně jednou z nich může být právě vyjádření výhrůžky, a to konkrétně ve spojení s předložkou *de* (2010, s. 2484). Jmenná část za konstrukcí *ay de* či *ah de* označuje osobu, jež je předmětem výhrůžky, anebo osobu, za kterou je pocítována lítost (ibid.).

V korpusu InterCorp jsme podrobili analýze konstrukci *ay de*, která nám poskytla dvacet výskytů. Zřejmou komunikační funkci výhrůžky měly dvě konkordance (10 %), které byly do češtiny převedeny jako *nepřej si vidět* a *opovaž se*. Nejčtetnějšími výskyty

(jedenáct výskytů, 55 %) byly konkordance s překladovým ekvivalentem obsahující *běda*; oddělili jsme je od výskytů s *ach běda*, které neměly komunikační funkci výhrůžky, nýbrž se jednalo o jakési povzdechnutí mluvčích (často povzdech nad sebou jich samotných). V Tabulce 3.12 uvádíme přehled překladových protějšků hledané konstrukce *ay de*.

Hledaný výraz	Překladový ekvivalent + funkce	Výskytů	%
<i>ay de</i>	nepřej si vidět [výhrůžka]	1	5,00
	opovaž se [výhrůžka]	1	5,00
	běda [výhrůžka]	11	55,00
	ach běda [povzdechnutí]	6	30,00
	měl bys po (drápech) [varování]	1	5,00
Celkem		20	100,00

Tabulka 3.12: Překladové ekvivalenty konstrukce *ay de*

Stejným způsobem jsme chtěli analyzovat konstrukci *ah de*, ta se v korpusu InterCorp nalézala pouze v jednom neodpovídajícím výskytu. Proto jsme analýzu uskutečnili v korpusu CORPES XXI zadáním *ah de* do vyhledávacího pole nastaveného na ortografické formy slov. Korpus nám poskytl třicet pět výskytů, z nichž jeden (2,86 %) odpovídal komunikační funkci výhrůžky. Většinu výskytů (dvacet jedna výskytů, 57,14 %) jsme byli nuceni označit za šumy, jelikož se jednalo o zapsanou fonaci v orální části korpusu. Příklad (34) demonstruje jediný výskyt komunikační funkce výhrůžky. Mluvčí zde „běduje“ adresátovi a vyhrožuje mu, aby neprovozoval „s ostatními ženami čarodějnické funkce“, pokud adresát neuposlechne mluvčího, čekalo by mluvčího propuštění z armády vinou adresáta.

- (34) ¡Sí, yo lo sé!... Pero ah de ti como te vea ejerciendo esas funciones brujéricas con las otras mujeres!. No se te ocurra, porque así si es verdad que me darán de baja en el ejército de su majestad. Y esto es lo de menos, pues incluso pueden excomulgarme.
(RAE – CORPES XXI. Marrero, Marisol. *Las brujas modernas vuelan en la red*. Cit. 15. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

V Tabulce 3.13 uvádíme překladové ekvivalenty konstrukce *ah de*.

3.2.2 Systémové možnosti vyjádření výhrůžky v češtině

V oddílu 3.1.2 jsme obsírně popsali možnosti vyjádření varování v češtině, z nichž se některé dají užít i v případě vyjádření výhrůžky. Abychom neduplikovali již dříve sepsané

Hledaný výraz	Komunikační funkce	Výskytů	%
<i>ah de</i>	výhrůžka	1	2,86
	lítost	2	5,71
	údiv	3	8,57
	oddechnutí	2	5,71
	povzdechnutí	7	20,00
	[šum – fonace]	21	57,14
Celkem		35	100,00

Tabulka 3.13: Počty výskytů konstrukce *ah de*

body, shrneme v tomto oddílu pouze nejpodstatnější rozdíl v rámci vyjadřování komunikačních funkcí varování a výhrůžky.

Grepl & Karlík ve svém popisu možností vyjádření varování, výhrůžek a výstrah v češtině konkretizují výhrůžky jako výpovědi se specifikovanými sankcemi mluvčího vůči adresátovi (1986, s. 77). V jejich podání se jedná o výhrůžku či vydírání (*vid infra* pododíl 3.3.1.1), nalézají-li se ve výpovědi mluvčího konkrétní sankce mluvčího vůči adresátovi. Mezi konvencionalizované formy výpovědi s naznačenou výhrůžkou lze dle autorů zařadit ale i věty typu *Já ti dám propadnout!* či *Běda jestli propadneš!*

Na rozdíl od performativního slovesa varovat nelze sloveso *vyhrožovat* použít performativně (Grepl & Karlík, 1986, s. 76). Funkce výhrůžky se tak zakládá především na negativních důsledcích mluvčího vůči adresátovi. Za příkladové věty uvádějí Grepl & Karlík následující:

Abych tě neposlal klečet! Že tě pošlu klečet? Pošlu tě klečet! Abys nešel klečet! (Grepl & Karlík, 1986, s. 77)

Aby byla výhrůžka účinná, musí mluvčí vyhrožovat takovým způsobem, aby přesvědčil adresáta o svém konání. Schelling v díle *The strategy of conflict popisuje*, že je zpravidla nutné vyhrožovat, že se bude jednat (*one must threaten that he will act*), nikoli že se může jednat (*not that he may act*) (Schelling, 1980, s. 187). Autoři Castelfranchi & Guerini popisovali výhrůžky společně se sliby, jelikož jsou vlastně výhrůžky jistým způsobem sliby (*vid supra* úvod podkapitoly 3.2).

Jak lze z výše popsaného usoudit, vyjádření výhrůžky v češtině nabývá rozsáhlých možností, které je nemožné všechny popsat. Situaci v mluvené řeči neulehčují ani suprasegmentální prostředky, jelikož právě díky jejich modifikaci může mít jedna výpověď několik komunikačních funkcí (množství dimenzí ilokuční síly jsme popsali v pododílu 2.3.2.2, cf. Searle 2007, s. 102).

3.2.3 Srovnání překladových ekvivalentů vyjadřujících výhrůžku

Shodně jako v oddílu 3.1.3 zabývajícím se srovnáním překladových ekvivalentů vyjadřujících varování se i zde zaměříme na porovnání systémových možností vyjádření výhrůžky ve španělštině a v češtině.

Ne všechna slovesa vyjadřující výhrůžku lze užívat performativně. Sloveso *advertir* lze ve španělštině použít v performativu a nabývá buďto komunikační funkce varování, anebo výhrůžky. Analýza jazykového materiálu nám dokládá možnost užití tohoto slovesa pro vyjádření výhrůžky, ačkoliv je třeba vždy konstrukci *te advierto (que)* porovnat s okolním textových kontextem. V češtině nabývá tato forma překladových protějšků *varuju tě* či jiných (dle kontextu) vulgárních tvarů, anebo je ekvivalent v češtině zcela vypuštěn. Opět tak můžeme soudit, že překladatelé komunikační funkci dané výpovědi převádějí do češtiny jinými implicitními způsoby. Pokud je výpověď mluvčího vulgární povahy (ve výpovědi se objevují vulgarismy či nadávky), české překladové protějšky mají širokou paletu možností, jak danou komunikační situaci převést do češtiny, aby výpověď zněla přirozeně a nepřiznakově. Často mají vyjádření značící výhrůžku formu podmínkových vět, a této formy dokonce české překladové protějšky nabývají, i když se v originálním španělském textu o podmínkovou větu nejedná (*vid supra* příklad (24)).

Přímou řeč doplněnou o konstrukci *lo amenazó* jsme našli u výpovědi, ve které se objevila konstrukce *te advierto que*. V další konkordanci jsme pak narazili dokonce na tři označení výhrůžky (podmínková konstrukce *como* + subjunktiv, konstrukce *le advierto que*, označení *amenaza*) v rámci jedné dialogové konverzace (příklad (26)). Nejednalo se o jediný případ, ve kterém by se násobily systémové možnosti označení výhrůžky, což nás vede k závěru, že mluvčí (v našem případě autoři beletristických děl) při vyhrožování používají vícero prostředků, díky kterým může adresát (v tomto případě spíše čtenář) rozpoznat, čeho se daným výrokiem mluvčí snaží dosáhnout (výhrůžky).

V žádném případě se nemůžeme uchýlit ke zjednodušení označení komunikačních funkcí na základě sémantického významu užitého výrazu (např. slovesa). Jak jsme popsali výše, španělské sloveso *advertir* může nabývat několika významů, a proto je nutné konkordance analyzovat s jejich širšími textovými kontexty.

Porovnáme-li již dříve analyzovanou semilexikalizovanou konstrukci *tú verás*, lze ji využít i pro vyjádření výhrůžky, avšak k tomuto označení jsme došli až po prozkoumání kontextu dané konkordance, ve které se opět nalézalo více jazykových faktorů indikujících výhrůžku. Do češtiny byla varianta *usted verá* přeložena vyzývajícím imperativem *rozhodněte se sám*.

Užití futura (konkrétně konstrukce *te arrepentirás*) odpovídá ve většině analyzovaných konstrukcí komunikační funkci výhrůžky a do češtiny se překládá doslovně. Perlokutivní efekt vyhrožování může mít tato konstrukce vyšší například díky explicitně popsa-

ným negativním důsledkům pro adresáta (jako tomu je v příkladu (32)).

Podmínkové, vylučovací a časové konstrukce představují formu pro vyjádření výhrůžky i varování, tudíž jediný způsob, jak rozeznat varování od výhrůžky, je pečlivá analýza kontextu daných konkordancí. Stejně systémové možnosti totiž mohou mít jiný perlokuční účinek na adresáta, důležitou roli tedy hraje okolí daného vyjádření. Ačkoliv se v literatuře uvádí konstrukce *como* + subjektiv jako častý způsob vyjádření výhrůžky, z uskutečněné analýzy nemůžeme označit toto vyjádření za hojně užívané. V analýze jazykového materiálu se tato konstrukce vyskytovala v kombinaci s dalšími prostředky indukujícími danou komunikační funkci. Domníváme se, že jelikož je iniciální *como* formou pro vyjádření jakéhokoliv podmínkového souvětí, pro správné určení výhrůžky adresátem (či čtenářem) doplňují autoři taková vyjádření přímých řečí o komentář *amenazó Juan / vyhrožuje Juan* (jak jsme viděli v příkladu (33)).

Nejvíce odlišným způsobem vyjádření výhrůžky mezi španělštinou a češtinou se jeví užívání interjekcí. Ačkoliv míra výskytů spadající pod označení námi hledané komunikační funkce nebyla příliš vysoká, způsob překladu do češtiny byl zcela odlišný. V tomto ohledu však můžeme dát za pravdu autorům Greplovi & Karlíkovi, kteří pro vyjádření výhrůžky označili konvencionalizovanou formu jako *bēda jestli*, které jsme v překladových protějšcích španělských interjekcí nalézali.

3.3 Hrozba

Dle databáze překladových ekvivalentů Treq odpovídá českému pojmu hrozba nejčteněji anglický termín *threat, menace, danger* a *risk*; ve španělštině *amenaza, riesgo* a *peligro* (Vavřín & Rosen, 2015). Ve španělsky psané literatuře se objevují termíny *amenaza, inminencia* a *riesgo*. V anglicky psané literatuře se termín *threat* traktuje jednak pro hrozbu, jednak pro výhrůžku. Snažili jsme se přehledně rozlišit názvosloví námi užívaných termínů přímo v názvu této práce, ve kterém je pro hrozbu užit překladový protějšek *menace*. Ten odpovídá španělskému pojmu *amenaza*, který vychází z latinského *minācia*.

Ačkoliv se může zdát, že hrozba a výhrůžka popsaná v podkapitole 3.2 jsou synonyma, v této práci jsme toho názoru, že uvedené pojmy mají drobné významové odchylky, z tohoto důvodu je vydělujeme do samostatných částí. Pojem hrozby je podle *Slovníku spisovného jazyka českého* „slib něčeho zlého, nepříjemného, jednání nahánějící strach, hrůzu; to, co budí hrůzu; výhrůžka, pohrůžka“ (Ústav pro jazyk český AV ČR, 2008–2024a). *Akademický slovník současné češtiny* uvádí u substantiva hrozba definici jednak výstražného varování či výhrůžky, jednak blízkost něčeho nebezpečného nebo nepříjemného, co budí hrůzu, strach (Ústav pro jazyk český AV ČR, 2017–2024). V této práci chápeme hrozbu jako nebezpečí, které hrozí adresátovi a které je způsobeno jednou z ná-

sledujících příčin:

1. **stav přírody či věcí ohrožující adresáta** → adresát nemůže ovlivnit hrozbu ani negativní důsledek (*hrozí výbuch sopky*);
2. **jednání osob ohrožující adresáta** → adresát může ovlivnit či odvrátit negativní důsledek hrozby (*hrozí mu pěstí*);
3. **jednání osob ohrožující adresáta** → adresát (většinou) nemůže ovlivnit či odvrátit negativní důsledek hrozby (*hrozí teroristický útok*);
4. **vlastní jednání adresáta** → adresát může odvrátit negativní důsledek hrozby (*hrozí mu vyloučení ze školy, hrozí mu pokuta za rychlou jízdu, hrozí mu exkomunikace*).

Ačkoliv existují fráze označující zcela konkrétní „hrozbu“ (např. *hrozit pěstí*), domníváme se, že je koncept hrozby všeobecné označení nepříjemných či nebezpečných jednání a stavů a teprve spojením hrozby s dalšími akty se konkretizují různé komunikační funkce. Například čin vynucování hrozbami nazýváme **vydíráním** a čin zastrašování hrozbami **vyhrožováním** (naopak akt hrozby pěstí může představovat důsledné varování), tyto akty tudíž v sobě implicitně obsahují hrozbu. Aktu vyhrožování jsme věnovali celou podkapitolu 3.2, aktem vydírání se zabýváme níže v pododdílu 3.3.1.1.

3.3.1 Systémové možnosti vyjádření hrozby

V této práci provádíme analýzu jazykového materiálu na korpusech složených z psaných textů, proto se i v této části budeme zabývat systémovými možnostmi vyjádření hrozby v beletristických textech.

Jak jsme již uvedli výše, považujeme hrozbu za obecnější pojem, který mohou implicitně obsahovat komunikační funkce varování i výhrůžky. Abychom se zbytečně příliš neopakovali, věnujeme se v následujících pododdílech pouze systémovým možnostem vyjádření této komunikační funkce pomocí sloves hrozby ve španělštině a v češtině.

3.3.1.1 Explicitní vyjádření hrozby

Reig Alamillo ve svém článku „Una clasificación de los verbos realizativos en español“ popisuje a třídí slovesa, která se ve španělštině používají v komunikaci performativně. Ačkoliv lze použít frázi *te prometo que* (čes. *slibuju ti, že*), ilokuční slovesa jako *amenazar*, *insultar* (čes. *urazit, napadnout*) nebo *excusarse* (čes. *omluvit se*) užít performativně nelze (Reig Alamillo, 2006, s. 186).

Toto tvrzení jsme otestovali v korpusu InterCorp, ve kterém se nenalézal ani jeden výskyt konstrukce *amenazo*. Proto jsme pokus opakovali i v korpusu CORPES XXI zadáním následujících parametrů do vyhledávacích polí:

- lemma: *amenazar*;
- forma: (vynechána);
- gramatická kategorie: sloveso (indikativ, prézens, 1. os. sg.).

Korpus našel čtyřicet pět výskytů, které jsme postoupili analýze, z nichž jsme za performativní formu označili dva výskyty (4,44 %), šest výskytů (13,33 %) mělo negativní performativní formu (*no amenazo*), ve třiceti dvou případech (71,11 %) se nejednalo o performativní formu (často šlo o komentář mluvčího nebo doplnění přímé řeči). Příklad (35) je jedním z výskytů, ve kterém se objevilo sloveso *amenazar* v performativu. Ačkoliv celkové vyznění výpovědi nemá zřejmě reálnou komunikační funkci hrozby, je toto sloveso užito právě jako kdyby v této funkci; toto tvrdíme na základě kontextu (*te lo advierto [...] y te prometo*), který zesiluje zamýšlené konání mluvčího (přípravu kávy adresátovi).

- (35) —Algún día te voy a preparar el mejor café que puedas probar en cualquier selva del mundo, te lo advierto, te amenazo y te prometo.
—Vale, aunque no creo que seas capaz de hacerlo.
(RAE – CORPES XXI. Samaniego, Álvaro. *La Conquistadora*. Cit. 16. 4. 2024.
Podtrženo autorem práce.)

Příklad (36) obsahuje sloveso *amenazar* v performativu, který je plně zamýšlen jako hrozba. Mluvčí hrozí adresátovi noční můrou, kterou mu adresát přivodí (a které by adresát neměl chtít být přítomen), pokud nepřestane hovořit o „datech a encyklopedických detailech“.

- (36) —No comienzas con tus fechas y la cría de detallitos enciclopédicos, que me va a dar... digamos ya no sueño, sino otra de mis pesadillas. Y te amenazo con que la presenciarás.
(RAE – CORPES XXI. Burrell, Berna. *La envidia es color de arsénico*. Cit. 16. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Nemůžeme tak tvrdit, že sloveso *amenazar* nelze performativně užívat, jelikož jsme našli dva funkční výskyty popsané výše, na druhou stranu z pohledu kvantitativního nelze předpokládat vysokou četnost takového užívání. Nejčetnější skupinou výskytů jsou koncordance bez performativního užití tohoto slovesa. Nejčastěji se jedná o popsání aktu hrozby, jako je uvedeno v příkladu (37), ve kterém mluvčí popisuje třetí osobě, jak hrozí příjemci hrozby.

- (37) —Cierto. Pero hay que esforzarse por vencerla. Lo amenazo con buscarme a otro y él se ríe, porque sabe que nunca lo haré. —Irene suspiró resignada—. Y es verdad. No puedo imaginarme mi vida sin él.
(RAE – CORPES XXI. Gabás, Luz. *El latido de la tierra*. Cit. 16. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

V Tabulce 3.14 uvádíme přehled analyzovaných konkordancí hledaného výrazu *amenazo*.

Hledaný výraz	Komunikační funkce	Výskytů	%
<i>amenazo</i>	performativní hrozba (<i>te amenazo</i>)	2	4,44
	performativní záporná hrozba (<i>no te amenazo</i>)	6	13,33
	informativní doplnění o hrozbě	32	71,11
	performativní <i>me amenazo</i> (<i>hrozím se</i>)	1	2,22
	[šum]	4	8,89
Celkem		45	100,00

Tabulka 3.14: Komunikační funkce performativního tvaru *amenazo*

Další slovesa, která mají význam hrozby a bylo by možné je užívat v performativu a kterými jsme se zatím v této práci nezabývali, jsme v literatuře neobjevili. Již v podkapitolách o varování a výhrůžce jsme se věnovali performativům *advertito* (pododdíl 3.1.1.1), *aviso* (pododdíl 3.1.1.1), *conmino* (pododdíl 3.2.1.1), *amago* (pododdíl 3.2.1.1).

Z tohoto důvodu se zde věnujme vybraným vyjádřením přímo ohrožující adresáty. V úvodu této podkapitoly jsme osvětlili akt vydírání (šp. *chantaje*), který se uskutečňuje vynucováním hrozeb. Bezprostřední hrozba a nebezpečí pro adresáta může být přítomný (*presente prospectivo*) výraz *te mato* (čes. *zabiju tě*). Jelikož předpokládáme, že se toto výrazivo užívá k vyjádření hrozby, uskutečnili jsme analýzu jazykového materiálu v korpusu InterCorp. Ze třiceti výsledků jsme šestnáct výskytů (53,33 %) označili za komunikační funkci hrozby, konkrétně vydírání. Osm výskytů (26,67 %) pouze referovalo o činu zabití, jeden výskyt (3,33 %) varoval adresáta bez performativního užití slovesa (z kontextu bylo zřejmé, že čin neměla mluvčí v úmyslu reálně vykonat, jelikož jej pronesla v nadsázce), jeden výskyt (3,33 %) byl součástí frazému, proto je zařazen ve své vlastní kategorii; z analýzy jsme vyřadili čtyři šumy (13,33 %). V příkladu (38) si můžeme povšimnout konstrukce *yo te mato* doplněnou o vulgarismus *hijo de puta*, dále je v konkordanci zopakována exklamace *te lo juro que yo te mato*, přičemž v českém překladovém protějšku je užito fráze *to si piš*, kterou jsme rozebírali již v pododdílu 3.1.1.5.

- (38) Era una lástima que habláramos la misma lengua, y la comprendiera, porque lo que aún no era diálogo se tornaba ya violento, quizá porque no lo era, no era diálogo.

—¡Yo te mato, hijo de puta! ¡Te lo juro que yo te mato aquí mismo! —gritaba la mujer de la calle.

Bylo nepříjemné, že mluvíme stejným jazykem a že jí rozumím, poněvadž to, co dosud nebylo dialogem, už začalo dostávat násilnické rysy, snad právě proto, že jím to nebylo, že to dialog nebyl. „Zabiju tě, ty parchante! Tady na místě tě zabiju, to si piš!“ křičela ta žena na ulici.

(ÚČNK – InterCorp. Marías, Javier. *Corazón tan blanco*. Trans. Blanka Stárková. Cit. 16. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Uvedme si ještě jednu konstrukci, a to konkrétně výskyt s komunikační funkcí varování. V příkladu (39) tak vidíme sice hledanou konstrukci, ale dle kontextu ji nemůžeme označit za čistou hrozbu, čiré vydírání. Mluvčí (babička) v nadsázce varuje vnuka, aby již neopakoval svůj čin (zmizení), navíc ji vnuk místo odpovědi objímá, nemá tedy hrůzu z pronesené výpovědi.

(39) [...] apenas tuvo a su nieta al alcance de la mano le plantó una bofetada en la cara. —Esto es por el susto que nos has hecho pasar, Alexander. La próxima vez que desaparezcas de mi vista, te mato— dijo la abuela. Por toda respuesta Alex la abrazó.

Jakmile měla vnuka na dosah, ušetřila mu pohlavek. „To je za ten strach, co jsme kvůli tobě prožívali, Alexandře. Jestli se někdy pokusíš zmizet z mého života, zabiju tě,“ prohlásila babička. Alex ji místo odpovědi objal.

(ÚČNK – InterCorp. Allende, Isabel. *La ciudad de las bestias*. Trans. Dora Novotná & Jana Novotná. Cit. 16. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

V Tabulce 3.15 uvádíme překladové ekvivalenty s komunikačními funkcemi hledané konstrukce *te mato*.

Hledaný výraz	Překladový ekvivalent	Výskytů	%
<i>te mato</i>	zabiju tě [vydírání]	16	53,33
	zabiju tě [reprodukce přímé řeči]	8	26,67
	zabiju tě [varování]	1	3,33
	[frazém]	1	3,33
	[šum]	4	13,33
Celkem		30	100,00

Tabulka 3.15: Překladové ekvivalenty konstrukce *te mato*

Jak jsme již popsali v podkapitole 3.2, podle Grepla & Karlíka může být výpověď s negativními důsledky, kterými se rozumí sankce mluvčího vůči adresátovi, buďto brána jako výhrůžka, anebo právě vydírání. Komunikační funkci vydírání či samotný akt považujeme za manipulativní taktiku, při které mluvčí hrozí adresátovi negativními důsledky, které jej mohou poškodit, eventuálně mu můžou ublížit nebo jej mohou dovést i ke smrti. Donucováním přes hrozby mluvčí ohrožuje negativní tvář adresáta, jejich společenská vzdálenost bývá kratší, relativní moc adresáta nad mluvčím téměř nulová. Hodnocení daného jednání (vydírání) je v běžném životě klasifikováno jako přestupek nebo i trestný čin. S určitostí můžeme tvrdit, že se jedná o komunikační funkci vyjadřující nezdvořilost. Věnujeme se funkci vydírání konkrétně v tomto pododdílu o hrozbě, jelikož se domníváme, že sémanticky vydírání (vynucování hrozbami) patří právě na toto místo.

Španělština stejně jako čeština disponuje slovesy pro vyjádření vydírání – mohou jimi být *chantajear*²⁸, *hacher chantaje* či právnícký termín *extorsionar*. Analyzovali jsme v korpusu CORPES XXI možnosti performativního vyjádření slovesa *chantajear*. Ze tří výskytů ani jeden neodpovídal performativnímu vyjádření, dva výskyty (66,67 %) deklarativně popisovaly akt vydírání, jeden výskyt (33,33 %) jsme označili za šum, jelikož se jednalo o substantivum *el chantajeo*.

V Tabulce 3.16 pro kompletnost uvádíme bilanci analyzovaných konkordancí performativního slovesa *chantajear*.

Hledaný výraz	Komunikační funkce	Výskytů	%
<i>chantajeo</i>	deklarace	2	66,67
	[šum – substantivum]	1	33,33
Celkem		3	100,00

Tabulka 3.16: Komunikační funkce performativního tvaru *chantajeo*

²⁸V úvodu podkapitoly 3.2 jsme zmínili žert-rozhovor mezi sadistou a masochistou, kdy sadistova výpověď „Zbiju tě!“ nemůže být klasifikována jako výhrůžka, jelikož masochistova reakce je její přijmutí: „Ano, prosím!“ (Castelfranchi & Guerini, 2007, s. 8). Při zpracovávání podkapitoly 3.3, ve které se věnujeme konkrétnější komunikační funkci vydírání, jsme přemýšleli o textu písně kolumbijské zpěvačky Shakiry (jenž přikládáme v příloze A.2), kterou doprovází kolumbijský zpěvák Maluma, a ve kterém se spojuje téma vydírání s výše uvedeným. Název skladby je substantivem od performativního slovesa vydírat, tedy *Chantaje*. Ačkoliv se v písni nikde neobjevuje toto sloveso v performativu, z kontextu je zjevné, že se jedná o partnerské vydírání. Ve třetí sloce písně Shakira náznakem hovoří o negativním důsledku (*yo nunca tuve una mala intención*), ve čtvrté sloce pak Maluma zpívá *yo soy masoquista*, čímž se myslí, že mluvčí zůstává dobrovolně ve vztahu, který mu ubližuje a ve kterém jej adresátka vydírá, což dokládá refrén *tú eres puro, puro chantaje, puro, puro chantaje*. Přistoupíme-li však na možnost, že zpěvák sám sebe považuje za masochistu, zpěvaččino „vydírání“ poté přestává být pro adresáta negativním důsledkem. (Shakira & Maluma, 2017)

3.3.1.2 Implicitní vyjádření hrozby

Rozhodli jsme se jako druhý pododdíl v systémových možnostech vyjádření hrozby uvést implicitní vyjádření hrozby, tedy způsoby doplnění přímých řečí označující komunikační funkci hrozby.

Na korpusu InterCorp jsme analyzovali sloveso *amenazar* ve 3. os. sg. ind. perfekta, jelikož jsme se domnívali, že se výraz v tomto tvaru bude často objevovat v bezprostřední blízkosti přímých řečí, které v sobě implicitně obsahují hrozbu. Korpus nám poskytl sedmdesát jedna výskytů. Níže uvádíme příklady výskytů, ve kterých mluvčí hrozí adresátovi či adresátům implicitně.

- (40) —Entonces le aconsejo que no lo haga, porque ahora me toca gobernar a mí, que soy su hermano, del mismo cuño y de la misma sangre —lo amenazó el otro mostrando un trabuco formidable metido en su cinturón.
„V tom případě vám radím, abyste se do toho nepouštěl, protože teď jsem na řadě já. Sdílím bratrovy zájmy a v žilách mi koluje stejná krev,“ pohrozil mu a ukázal na působivou zbraň za pasem.
(ÚČNK – InterCorp. Allende, Isabel. *Eva Luna*. Trans. Alena Jurionová. Cit. 16. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)
- (41) Se abrió una ventana de un edificio de protección social y una vieja nos gritó algo y nos amenazó con el puño.
Otevřelo se okno domova důchodců a nějaká stařena na nás něco zakřičela a zahrozila pěstí.
(ÚČNK – InterCorp. Bolaño, Roberto. *Nocturno de Chile*. Trans. Daniel Nemrava. Cit. 16. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)
- (42) Uno de los niños amenazó al coronel con una escopeta de palo.
Jedno z dětí namířilo na plukovníka dřevěnou puškou.
(ÚČNK – InterCorp. García Márquez, Gabriel. *El coronel no tiene quien le escriba*. Trans. Hana Posseltová. Cit. 16. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)
- (43) Como el hombre no respondió a sus requerimientos, Rajiv amenazó con boicotear el Parlamento.
Protože premiér nevyhověl jeho požadavkům, Rádžív pohrozil bojkotem v parlamentu.
(ÚČNK – InterCorp. Moro, Javier. *El sari rojo*. Trans. Marie Jungmannová. Cit. 16. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

(44) Me amenazó con el dedo y me partió para arriba visiblemente airado.
Zašermoval na mě prstem, a jako by mě porcoval, píchl vzhůru, viditelně naštvaný.
(ÚČNK – InterCorp. Valdés, Zoé. *La nada cotidiana*. Trans. Blanka Stárková.
Cit. 16. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

(45) En Limoncillo quiso abrazarla y ella lo empujó y amenazó con la policía.
V Limoncillu se ji pokusil obejmout, odstrčila ho a pohrozila mu policíí.
(ÚČNK – InterCorp. Vargas Llosa, Mario. *Conversación en la catedral*. Trans. Anežka
Charvátová. Cit. 16. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Společným jmenovatelem v příkladových konkordancích (40), (41), (42), (43), (44) a (45) byl především negativní důsledek pro adresáta, který představoval některý z následujících bodů:

1. čin, který si adresát nepřál, nalezneme v příkladu (43);
2. konkrétní nástroj (či maketa), který dokáže ublížit, např. (40), (42);
3. konkrétní nástroj, jež je prostředkem pro negativní důsledek, např. (45);
4. hrozbu částí těla (pěstí či prstem), např. (41), (44).

Není v našich možnostech vyhledat veškeré konkordance v námi specifikovaném subkorpusu obsahující hrozbu, jelikož z analyzovaných výskytů výše vyplývá jednoduchost „skrytí“ jakékoliv výpovědi za hrozbu. Autorovi dila budto stačí u přímé řeči přidat komentář např. *namířil na něj pistolí* (můžeme se nyní zamyslet, jak bychom měli takovéto specifické konstrukce hromadně v korpusech vyhledávat), anebo nemusí přímou řeč doplňovat žádnou další informací, přičemž pragmatický smysl výpovědi může být stále hrozba. Situaci implikovaného vyjádření hrozby pak komplikuje i fakt, že každý čtenář může různé výpovědi chápat odlišně.

Dále jsme se v korpusu CORPES XXI věnovali konstrukci *dijo en tono amenazador* (čes. *řekl výhrůžným tónem*), kterou korpus našel ve dvou výskytech. Oba výskyty uvádíme níže v příkladu (46) a (47). Na příkladu (46) je zřejmý nežádoucí efekt adresáta, kdy se jej mluvčí snaží odehnat, avšak za použití zdvořilejší fráze *mejor váyase ya*. Autor proto doplnil přímou řeč o námi hledanou frázi, aby čtenáři vyjasnil zamýšlenou komunikační funkci vyřčené výpovědi.

(46) —¿Helmer Domínguez? —preguntó el Pocho.
El de las gafas replicó secamente con voz firme:
—¿Por qué, lo conoce?

—Quisiera conocerlo —afirmó el Pocho.
 —Pues yo no lo conozco y no sé de quién habla. Mira, güevoncito, mejor váyase ya, no me está gustando que esté aquí mucho rato —dijo en tono amenazador.
 El Pocho y Elisa se levantaron de la mesa y salieron de la cervecería. Fuera pudieron ver que los agentes llevaban a dos hombres y a una mujer esposados y los metían en un coche con cristales ahumados ante la mirada de la gente que, asustada, presenciaba la detención.
 —¿Adonde los van a trasladar? —preguntó el Pocho a un policía.
 —Seguramente irán a la comandancia regional de la ciudad y de allí a La Picota, en Bogotá, como contrabandistas peligrosos —respondió.
 Se encaminaron hacia el Mustang. El Pocho intuyó que estaban cerca de Helmer Domínguez, pero necesitaban a alguien que pudiera decirles dónde encontrarlo.
 (RAE – CORPES XXI. Rubio Rosell, Carlos. *Los Ángeles-Sur*. Cit. 16. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Rádi bychom zdůraznili, že i když je přímá řeč doplněna o informaci *řekl výhrůžným tónem*, což nám může inferovat hrozbu, celkové vyznění výpovědi může být i obyčejné varování. Na tomto příkladu si lze uvědomit složitost klasifikování jednotlivých typů komunikačních funkcí, jelikož škála daných funkcí může být u každého jedince-čtenáře odlišná.

V porovnání s předcházející konkordancí je příklad (47) o něco složitější na sebevědomé označení výpovědi za hrozbu. Usuzujeme, že bez autora doplnění bychom ze samotné přímé řeči stěží byli schopni označit výpověď za komunikační funkci hrozby či výhrůžky.

- (47) Los agentes volvieron al lado de su señoría.
 —Se lo he pedido como favor —recordó Ramos sin inmutarse.
 —¿Está seguro de que mañana habrá terminado aquí?
 —Sí. . . —Ramos dudó—. Si no viene un temporal. . . Con la mañana tendremos de sobra. A mediodía estará listo el rastreo —añadió, convencido de sus previsiones.
 —El martes procederemos a la reconstrucción de los hechos —declaró Caldas—. Tendrá que tener dispuesta a su gente —dijo en tono amenazador.
 Las mandíbulas de Ramos chirriaron levísimamente.
 —¿El martes? . . . No habrá problemas.
 —Más le vale. No quiero impedimentos de última hora.
 —El martes podemos estar aquí a las ocho de la mañana si hace falta —propuso Ramos con aire gozosamente vengativo, sabedor del odio congénito de Caldas a los madrugones.
 (RAE – CORPES XXI. Andrade Bellido, Juan Francisco. *El Ciclista*. Cit. 16. 4. 2024. Podtrženo autorem práce.)

Jsme toho názoru, že klasifikace komunikačních funkcí může být do jisté míry subjektivní vzhledem k nekonkrétní škále typů těchto funkcí.

3.3.2 Srovnání překladových ekvivalentů vyjadřujících hrozbu

Na analyzovaném jazykovém materiálu explicitně a implicitně vyjádřených výpovědí s komunikační funkcí hrozby si můžeme povšimnout odlišností mezi španělštinou a jejími českými překladovými ekvivalenty. Z důvodu nevyskytujícího se performativu slovesa *amenazar* v paralelním korpusu InterCorp (na rozdíl od jednojazyčného korpusu CORPES XXI), nemůžeme jednoznačně tvrdit, že performativ v češtině užit nelze, i když v našem subkorpusu se takové vyjádření nenacházelo. Nicméně dle sekundární literatury se v češtině performativ *hrozím ti* nepoužívá.

Stejně tak nelze performativně použít sloveso *vydírat*, ve španělštině toto sloveso sice bylo nalezeno v 1. os. sg. ind. prez., nicméně jsme tyto konkordance neoznačili za performativní užití tohoto slovesa.

Naši pozornost tak můžeme věnovat způsobu překladu samotného slovesa *amenazar* v rámci doplnění přímé řeči. Zatímco ve španělských originálech se hojně objevuje tentýž tvar *(lo) amenazó*, do češtiny jej překladatelé převádějí jako *pohrozil (mu)*, *vyhrožoval (mu)*, *zašermoval*, *namířil (na něj)*. Na těchto překladových protějšcích tak vidíme, že naše definice komunikačních funkcí a námi vydělované podkapitoly varování, výhrůžky a hrozby se ve vyjádřeních veskrze překrývají.

4. Závěr

Závěrem se pokusíme shrnout hlavní body a zjištění, ke kterým jsme v rámci této diplomové práce dospěli a která mohou čtenáři napomoci pochopit rozdíly ve vyjadřování těchto funkcí ve španělštině a v češtině.

Jedním z cílů této práce bylo definovat systémové prostředky vyjadřující komunikační funkci varování, výhrůžky a hrozby ve španělštině a porovnat je s jejich českými překladovými ekvivalenty. Za pomoci informací z bibliografických zdrojů jsme nejprve definovali jednotlivé terminologické pojmy, na základě kterých jsme se snažili odlišit od sebe jednotlivé funkce.

Nejprve je třeba zdůraznit podobnost v chápání výše zmíněných komunikačních funkcí v rámci užití sekundární literatury. Definice pragmatického smyslu těchto výpovědí je ve španělštině i češtině veskrze identická, společným průsečíkem je negativní důsledek, který ohrožuje adresátovu tvář. Vytvořili jsme si vlastní definice jednotlivých komunikačních funkcí právě dle toho, kdo (nebo co) je původcem negativního důsledku pro adresáta a jaký zájem (perlokuční efekt) má mluvčí na ovlivnění adresátova jednání. Jednotlivé možnosti vyjadřování námi zkoumaných komunikačních funkcí v obou jazycích jsme setřídili do jednotlivých tematických celků.

Nejčastějším prostředkem vyjádření varování, kterých mluvčí španělštiny využívají, jsou především performativní slovesa. Na základě uskutečněné jazykové analýzy se domníváme, že explicitace varování pomocí performativu je nejpřímějším způsobem, jak může mluvčí svou výpovědí ovlivnit adresáta, aby byl splněn perlokuční efekt, který mluvčí zamýšlí. Je však zajímavé, že ačkoliv čeština disponuje možností užít performativní slovesa varování, české překladové protějšky v nezanedbatelném množství performativ zcela vypouštějí. V ostatních konkordancích užívají překladatelé slovesa indikující myšlenkovou stopu u adresáta (*nezapomenout, pamatovat si, vědět*), slovesa označující konání mluvčího (*musím ti říct*) nebo i zcela konkrétní intenci zastavení konání adresáta (*počkej*). V případě ustálených frází varování jsme našli více konstrukcí s tykáním než s vykáním, z čehož usuzujeme, že takovýto způsob mluvčí užívá v bližší vzdálenosti s adresátem. České překladové protějšky se v překladech různí, z důvodu příliš nízkých počtů výskytů však nemůžeme vyvozovat závěry.

Složitá situace nastala při analýze dat imperativních vyjádření, jelikož se jedná o velmi široké spektrum možností, jakých mohou výpovědi nabývat. Nelze usuzovat, že veškerá imperativní vyjádření, která jsme v práci analyzovali, odpovídají komunikační funkci varování. Vždy bylo třeba prozkoumat širší kontext daných konkordancí. Na základě provedené analýzy jazykového materiálu můžeme potvrdit tvrzení Grepla & Karlíka, že se u imperativních vyjádření varování vyskytuje pro snazší rozpoznatelnost dané ko-

munikační funkce druhá výpověď (s negativním důsledkem) (1986, s. 76).

Vedlejší věty podmínkové, přípustkové a vylučovací jsou ideálním prostředkem mluvčího pro vyjádření varování adresáta, jelikož v jednoduchém souvětí může mluvčí vyjádřit jednak negativní důsledek, jednak radu či doporučení pro adresáta (kterými jej varuje). Opět zde platí, že označení konkordancí za varování lze až po úplné analýze daného kontextu. Nalezli jsme i případy, ve kterých se různé způsoby vyjádření dané komunikační funkce soustřeďovaly do jedné konkordance, šlo např. o přímou řeč obsahující iniciální spojku *como* následovanou subjunktivem a vedlejší větou s negativním důsledkem, navíc autor za přímou řeč dodal informaci např. *amenaza Juan* (v českém překladovém protějšku šlo o identicky užití možnosti vyjádření).

V rámci zkoumání systémových možností vyjadřujících výhrůžku jsme postupovali stejným způsobem jako u varování. Zásadní rozdíl mezi těmito komunikačními funkcemi je v možnosti užití performativních sloves. Zatímco ve španělštině jsme při analýze dat našli performativy sloves vyhrožování, české překladové protějšky performativ nevyužívají. Navíc ačkoliv Matte Bon tvrdí (1999, s. 327), že se konstrukce *te advierto que* užívá téměř vždy k vyjádření výhrůžky, z našeho jazykového materiálu vyplývá četnější užití pro varování. Za zmínku stojí i vysoká četnost vyřazených šumů, kterou však přisuzujeme tomu, že samotné sloveso *advertir* disponuje více významy. Nicméně se stále jedná o nejčtetnější způsob vyjádření varování ve španělštině, jelikož výskyty dalších performativně užitých sloves byly velmi nízké a například v případě slovesa *conminar* se ani jednou nejednalo o komunikační funkci výhrůžky.

České překladové protějšky vyjadřující výhrůžku performativy zcela vynechávají, což lze přisuzovat nemožnosti užití sloves vyhrožování v performativu. Domníváme se však, že úplné vyřazení překladu performativního španělského slovesa může mít i druhotný důvod. Jelikož se často ve výpovědích s pragmatickým smyslem výhrůžky objevuje více indikátorů značících danou komunikační funkci, překladatelé tak mohou spoléhat na inferenční proces čtenáře při čtení, ze kterého porozumí danému sdělení a jeho komunikační funkci.

V poslední části jsme se věnovali explicitnímu a implicitnímu vyjádření hrozby. Analyzovali jsme jednak konkrétní vyjádření hrozící adresátům, které ve většině odpovídají komunikační funkci hrozby a do češtiny byly přeloženy doslovně, jednak implicitní vyjádření hrozby (skryté) v přímé řeči. V rámci implicitně vyjádřené hrozby v přímé řeči jsme se snažili označit společný jmenovatel. Na tomto místě již čtenáře nepřekvapí, že je pojetím generický negativní důsledek, avšak konkretizovali jsme jej na čtyři druhy: negativní důsledek, kterému chce adresát předejít; nástroj schopný ublížit adresátovi; nástroj vykonávající negativní důsledek; hrozba gestikulací.

Přestože jsme se věnovali čistě beletristickým dílům, které ze své podstaty nemají

žádný audiovizuální rozměr, bylo nutné vyjádřit se i k interjekcím značícím varování a výhrůžku. Na jednu stranu nelze rozporovat pragmatický smysl španělských výrazů jako *ojo* či *cuidado*, které jsou do češtiny převáděny jako *pozor*, na stranu druhou disponuje španělština interjekcemi jako *ay de*, *ah de* nebo *eh*, které český mluvčí bez znalosti sociokulturního kontextu užití těchto výrazů nemusí správně pochopit. České překladové ekvivalenty hojně využívají výraz *běda*, nicméně jsme našli i výskyty, ve kterých překladatelé užili konkrétní záporný imperativ, který značí výhrůžku adresátovi (*nepřej si vidět, opovaž se*).

Z výše popsaného nám musí být zřejmé, že hranice mezi jednotlivými typy komunikačních funkcí jsou (v obou jazycích) často nezřetelné a jednotlivé funkce mnoho systémových prostředků sdílí. Některé způsoby vyjádření jsou vcelku nepopíratelně spojené s určitou komunikační funkcí, u jiných však záleží na různých dalších aspektech. Musíme i zde zopakovat důležitou roli kontextu, který je pro správnou interpretaci adresátem (ale i čtenářem) zásadní. Zajímavým zjištěním je i fakt, že mluvčí kombinují různé prostředky v rámci jedné výpovědi dohromady, čímž mohou zvyšovat její ilokuční sílu. Jelikož se u těchto komunikačních funkcí veskrze jedná o ohrožení negativní tváře adresáta, není překvapením ani občasné užití vulgárních vyjádření, které mohou mít za cíl vyvolání strachu u adresáta, čímž mohou zvyšovat vážnost varování, výhrůžky i hrozby.

Vybraný jazykový materiál byl tvořen pouze originálními španělsky psanými beletristickými díly, abychom se mohli soustředit čistě na použité jazykové prostředky vyjadřující dané komunikační funkce. Je důležité uvědomit si, že korpusová analýza nemůže reflektovat veškeré systémové možnosti vyjádření komunikační funkce varování, výhrůžky a hrozby, jelikož „žádný korpus není a nemůže být záznamem celého jazyka“ (Čermák, 2017, s. 39). Veškeré závěry jsou tak vysloveny s vědomím, že se jedná pouze o konkrétní výše popsaná korpusová data.

V literatuře jsme často naráželi na systémové možnosti vyjádření varování a výhrůžky, které nezřídka popisovaly způsoby i pro mluvenou řeč, tedy kdy je možné používat i supra-segmentální prostředky. Na základě dosažených poznatků můžeme navrhnout možnost pro budoucí lingvistický výzkum, ve kterém se lze věnovat audiovizuální složce konkordancí vyjadřujících komunikační funkci varování, výhrůžky a hrozby. Takovéto bádání se může zaměřit na multimodální složku výpovědi, ze kterých bude uskutečnitelné určení vlivu jednotlivých konstituentů mluvy na adresáta (intonace, gestikulace, výraz tváře, užívání pragmatických gest apod.).

Résumé v českém jazyce

Tato práce se zabývá možnostmi vyjádření komunikační funkce varování, výhrůžky a hrozby ve španělštině v porovnání s češtinou. Mluvíci ke komunikaci užívají slova, která nemusí odrážet jejich reálný význam, jelikož existuje rozdíl mezi tím, co je doslova řečeno, a tím, co je tím skutečně myšleno. Zabýváme se tak komunikačními funkcemi, jež mluvčí užívají k ovlivnění adresátova jednání a které zároveň ohrožují tváře adresátů.

V úvodu popisujeme vytyčené cíle práce, představujeme metodologii a přidáváme popis použitých jazykových korpusů, které v práci využíváme pro ověření získaných informací ze sekundární literatury nebo k doložení terminologické definice na příkladech.

Kapitola druhá se věnuje pragmatickému vyjadřování varování, výhrůžky a hrozby v jazyce a přináší stručný úvod do pragmatické lingvistiky společně s představením základní terminologie, kterou v rámci celé práce používáme. Věnujeme se teorii řečových aktů a zaměřujeme se především na akty ilokuční a jejich perlokuční efekt na adresáta, akty ohrožující tvář a dotýkáme se i rozdílu mezi přímými a nepřímými řečovými akty. Jednou ze složek vyřčeného aktu je úsilí mluvčího, který se snaží jazykovým jednáním dosáhnout svého cíle. Toto úsilí lze označit za pragmatický smysl výpovědi či komunikační funkci výpovědi. Varování, výhrůžka a hrozba jsou apely spadajícími do aktů ohrožující adresátovu tvář. Zmiňujeme i multimodalitu a suprasegmentální prostředky, které jsou inherentní součástí výpovědí mluvčích a napomáhají adresátům k jejich správné interpretaci. Neopomínáme ani pragmatiku v literárních dílech, ve kterých promluvy postav parazitují na primárním užití řečových aktů a která postrádají interakci mezi komunikanty, na níž se jinak běžná komunikace zakládá.

Třetí kapitola se zabývá konkrétními systémovými možnostmi, jakými španělština a čeština vyjadřují varování, výhrůžku a hrozbu. Nejprve se snažíme o definici zmíněných jednotlivých komunikačních funkcí, kterou zakládáme na studiu sekundární literatury. Poté přecházíme k výčtu možností vyjádření, které se v literatuře pro dané funkce traktují. Tyto části doplňujeme o korpusové analýzy, kterými se snažíme doložit jednak reálné užívání těchto možností ve španělštině, jednak jimi získáváme odpovídající české překladové protějšky.

Ve čtvrté kapitole shrnujeme veškeré dílčí závěry, ke kterým jsme v práci na základě analýzy jazykového materiálu dospěli. Docházíme tak ke zjištění, že španělština i čeština disponují širokým spektrem možností, jak dané komunikační funkce vyjádřit, jelikož se pragmatický smysl výpovědi nezakládá pouze na konkrétní jazykové formě, nýbrž na celkovém kontextu výpovědi. I tak existují mezi oběma jazyky odlišnosti ve větných formách označujících touž komunikační funkci.

Resumen en español

El objetivo del trabajo presentado es examinar las posibilidades de expresar la función comunicativa de advertencia, amenaza y riesgo en español en comparación con el checo. Es importante señalar que los hablantes pueden utilizar palabras que no reflejen su significado real, ya que existe una diferencia entre lo que se dice literalmente y lo que se quiere decir en realidad. Por lo tanto, en este trabajo se estudian las funciones comunicativas que los hablantes utilizan para influir en las acciones del destinatario y que también amenazan su cara.

En la introducción, exponemos los objetivos declarados del trabajo, se describe la metodología empleada y se esbozan los corpus lingüísticos utilizados en el trabajo los cuales se utilizan para verificar la información obtenida de la literatura secundaria o para ilustrar la definición terminológica con ejemplos.

El segundo capítulo está dedicado a la expresión pragmática de la advertencia, la amenaza y el riesgo en el lenguaje y ofrece una breve introducción a la lingüística pragmática junto con una introducción a la terminología básica utilizada a lo largo de la tesis. Este capítulo aborda la teoría de los actos de habla, centrándose en los actos ilocutivos y el efecto perlocutivo en el destinatario. Uno de los componentes de un acto de habla es el esfuerzo del hablante por alcanzar su objetivo mediante la acción lingüística. El acto perlocutivo es otro componente del acto de habla y está estrechamente relacionado con el acto ilocutivo, ya que la perlocución se refiere al efecto pretendido o real del acto ilocutivo en el destinatario. Se introduce la noción de fuerza ilocucionaria, que indica el significado pragmático de un enunciado. Esta fuerza ilocutiva prefigura el significado pragmático del enunciado o la función comunicativa del enunciado. Es importante señalar que la advertencia, la amenaza y el riesgo son formas de actos de habla que pretenden influir al destinatario y se pueden realizar mediante un acto de habla directo o indirecto. El uso de actos indirectos se asocia más generalmente con la cortesía, ya que cuanto más indirecto es el acto de habla, más cortés es. Además, analizamos el papel de la multimodalidad y los dispositivos suprasegmentales en los enunciados de los hablantes, que pueden ayudar a los destinatarios a interpretarlos correctamente. También nos ocupamos de la pragmática en las obras literarias en las que los actos de habla de los personajes dependen del uso primario de los actos de habla y en las que la interacción entre los comunicantes, que por lo demás es un aspecto fundamental de la comunicación ordinaria, está ausente.

El tercer capítulo examina las formas sistémicas específicas en que el español y el checo expresan la advertencia, la amenaza y el riesgo. Comenzamos definiendo las funciones comunicativas individuales mencionadas, para lo que nos basamos en un estudio de la bibliografía secundaria. A continuación, se enumeran las opciones de expresión que se

tratan en la bibliografía para las funciones en cuestión. Complementamos estas secciones con análisis de corpus, que documentan el uso real de estas opciones en español y obtienen sus correspondientes contrapartidas de traducción al checo. La advertencia que es un tipo de petición en la que el destinatario suele tener la intención de hacer lo contrario de lo que pretende el hablante, y el incumplimiento de la petición del hablante puede tener consecuencias adversas para el destinatario. En este caso, ambas lenguas pueden utilizar verbos performativos para expresar la función comunicativa de la advertencia, aunque los equivalentes en checo a veces omiten el performativo. Nuestro análisis de la función de la amenaza revela que los verbos performativos amenazantes no pueden emplearse en checo. En las construcciones examinadas, con frecuencia aparecen indicadores secundarios que señalan una función comunicativa específica, lo que puede ser una de las razones por las que la situación difiere en checo. En el análisis de la amenaza implícita en el discurso directo, intentamos identificar un denominador común que pretenden ser los distintos tipos de consecuencia negativa.

En el cuarto capítulo, presentamos un resumen de las conclusiones parciales alcanzadas en esta tesis a partir del análisis del material lingüístico. Nuestros resultados indican que tanto el español como el checo disponen de un amplio abanico de posibilidades para expresar determinadas funciones comunicativas. Esto se debe a que el significado pragmático de un enunciado no viene determinado únicamente por una forma lingüística concreta, sino más bien por el contexto general del enunciado. No obstante, existen diferencias entre las dos lenguas en las formas que denotan la misma función comunicativa. Los límites entre los distintos tipos de funciones comunicativas son a menudo difusos (en ambas lenguas) y las funciones individuales comparten muchos recursos del sistema. Algunos modos de expresión están indiscutiblemente ligados a una función comunicativa concreta, pero para otros importan otros aspectos. En este lugar debemos reiterar el importante papel del contexto, que es crucial para la correcta interpretación por parte del destinatario (e incluso del lector).

Summary in english

The objective of the presented work is to examine the possibilities of expressing the communicative function of warning, threat and menace in Spanish in comparison with Czech. It is important to note that speakers may use words that do not reflect their real meaning, as there is a difference between what is literally said and what is actually meant. Therefore, in this paper we study the communicative functions that speakers use to influence the addressee's actions and that also threaten the addressee's face.

In the introduction, the stated aims of the work are presented, the methodology employed is described, and the linguistic corpora used in the work are outlined. These are used to verify information obtained from secondary literature or to illustrate the terminological definition with examples.

The second chapter is devoted to the pragmatic expression of warning, threat and menace in language. It provides a brief introduction to pragmatic linguistics together with an introduction to the basic terminology used throughout the thesis. This chapter deals with the theory of speech acts, focusing on illocutionary acts and the perlocutionary effect on the addressee. One of the components of a speech act is the speaker's effort to achieve their goal through linguistic action. The perlocutionary act is another component of the speech act and is closely related to the illocutionary act, since perlocution refers to the intended or actual effect of the illocutionary act on the addressee. The notion of illocutionary force is introduced, which indicates the pragmatic meaning of an utterance. This illocutionary force prefigures the pragmatic meaning of the utterance or the communicative function of the utterance. It is important to note that warning, threat and menace are forms of speech acts that are intended to influence the addressee and can be realised through a direct or indirect speech act. The use of indirect acts of communication is more generally associated with politeness, since the more indirect the speech act, the more polite it is. In addition, we analyse the role of multimodality and suprasegmental devices in speakers' utterances, which can help addressees to interpret them correctly. Furthermore, we examine the role of pragmatics in literary works in which characters' speech acts depend on the primary use of speech acts and in which interaction between communicators, which is a fundamental aspect of ordinary communication, is absent.

The third chapter examines the specific systemic ways in which Spanish and Czech express warning, threat and menace. We begin by defining the individual communicative functions mentioned, based on a survey of secondary literature. We then list the expression options discussed in the literature for the functions in question. These sections are complemented by corpus analyses, which document the actual use of these options in Spanish and obtain their corresponding Czech translation counterparts. The warning is a type of

request in which the addressee usually intends to do the opposite of what the speaker intends. Failure to comply with the speaker's request may have adverse consequences for the addressee. In this instance, both languages are able to utilise performative verbs to convey the communicative function of the warning, although the Czech equivalents occasionally omit the performative. Our analysis of the threat function revealed that threatening performative verbs cannot be employed in Czech. In the examined constructions, there are frequently secondary indicators indicating a specific communicative function, which may be a contributing factor to the observed differences between the two languages. In the analysis of the menace implied in direct speech, an attempt was made to identify a common denominator, namely the different types of negative consequence.

In the fourth chapter, we present a summary of the partial conclusions reached in this thesis on the basis of the analysis of the linguistic material. Our results indicate that both Spanish and Czech have a wide range of possibilities for expressing certain communicative functions. This is because the pragmatic meaning of an utterance is not determined solely by a particular linguistic form, but rather by the overall context of the utterance. Nevertheless, there are differences between the two languages in the sentence forms that denote the same communicative function. The boundaries between different types of communicative functions are often blurred (in both languages) and individual functions share many system resources. Some modes of expression are indisputably linked to a particular communicative function, but for others other aspects matter. Here again we must reiterate the important role of context, which is crucial for correct interpretation by the addressee (but also by the reader).

Bibliografie

- AUSTIN, J. L. (2000). *Jak udělat něco slovy*. (J. Pechar & kol., Trans.). Filosofia, Praha, 1. vydání. ISBN 80-7007-133-8. (Původní dílo zveřejněno 1962).
- BLASZCZYK, I. & KARLÍK, P. (2017). Modalita. In KARLÍK, P., NEKULA, M. & PLESKALOVÁ, J. (Eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Poslední přístup 19. 4. 2024. <https://www.czechency.org/slovník/MODALITA>.
- BRENES PEÑA, E. (2009). La expresión de la amenaza en el lenguaje juvenil. *Cultura, Lenguaje Y Representación*, 7(7), 39–58. ISSN 1697–7750. <https://www.e-revistas.uji.es/index.php/clar/article/view/10>.
- BRIZ GÓMEZ, E. A. (2010). La cortesía al hablar español. In *III Jornadas de Formación de Profesores de ELE en China. Suplementos SinoELE*, vol. 3, Peking, August 23–25 2010. https://www.sinoele.org/images/Revista/3/iii JornadasP_Briz.pdf.
- BROWN, P. & LEVINSON, S. C. (1987). *Politeness: some universals in language usage*. Cambridge University Press, Cambridge. ISBN 0-521-31355-4.
- CASTELFRANCHI, C. & GUERINI, M. (2007). Is it a promise or a threat? *Pragmatics & Cognition*, 15(2), 277–311. ISSN 0929-0907. <https://doi.org/10.1075/pc.15.2.05cas>.
- ČERMÁK, F. (2017). *Korpus a korpusová lingvistika*. Karolinum, Praha, 1. vydání. ISBN 978-80-246-3710-5.
- ČERMÁK, P., VAVŘÍN, M. & ZASINA, A. J. (2023). *Korpus InterCorp – španělština, verze 16 z 12. 10. 2023*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. <https://www.korpus.cz/kontext>.
- CHROMÝ, J. & CVRČEK, V. (2021). Lingvistika jako otevřená a transparentní disciplína. *Naše řeč*, 104(1), 5–14. ISSN 0027-8203. <https://asjournals.lib.cas.cz/naserec/article/uuid:d38aaf24-be5a-459d-996b-2c9b71f7db50>.
- COOPERRIDER, K. & GOLDIN-MEADOW, S. (2017). Gesture, Language, and Cognition. In DANCYGIER, B. (Ed.), *The Cambridge Handbook of Cognitive Linguistics*, 118–134. Cambridge University Press, Cambridge. ISBN 9781316339732. <https://doi.org/10.1017/9781316339732>.
- DEMARTINI, M. (2021). *Předmět ve španělštině a jeho postavení ve větě (s přihlédnutím k češtině a italštině)*. Bakalářská práce, vedoucí Kratochvílová, Dana. Univerzita Karlova,

- Filozofická fakulta, Ústav románských studií, Praha. <http://hdl.handle.net/20.500.11956/149218>.
- ESCANDELL VIDAL, M. V. (2018). *Introducción a la pragmática*. Ariel Letras, Barcelona, 6. vydání. ISBN 978-84-344-0951-4.
- GREPL, M. (2017a). Komunikační funkce výpovědi. In KARLÍK, P., NEKULA, M. & PLESKALOVÁ, J. (Eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Poslední přístup 9. 2. 2024. <https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKA%C4%8CN%C3%8D%20FUNKCE%20V%C3%9DPOV%C4%9ADI>.
- GREPL, M. (2017b). Mluvní akt (řečový akt). In KARLÍK, P., NEKULA, M. & PLESKALOVÁ, J. (Eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Poslední přístup 5. 2. 2024. <https://www.czechency.org/slovník/MLUVN%C3%8D%20AKT>.
- GREPL, M. (2017c). Teorie řečového jednání (speech act theory). In KARLÍK, P., NEKULA, M. & PLESKALOVÁ, J. (Eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Poslední přístup 5. 2. 2024. <https://www.czechency.org/slovník/TEORIE%20C5%98E%C4%8C0V%C3%89H0%20JEDN%C3%81N%C3%8D>.
- GREPL, M. & KARLÍK, P. (1986). *Skladba spisovné češtiny*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 1. vydání.
- HENGEVELD, K. (1988). Illocution, mood and modality in a functional grammar of spanish. *Journal of Semantics*, **6**(1), 227–269. ISSN 0167-5133. <https://doi.org/10.1093/jos/6.1.227>.
- HIRSCHOVÁ, M. (2017a). Ilokuce. In KARLÍK, P., NEKULA, M. & PLESKALOVÁ, J. (Eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Poslední přístup 5. 2. 2024. <https://www.czechency.org/slovník/ILOKUCE>.
- HIRSCHOVÁ, M. (2017b). Komunikační situace. In KARLÍK, P., NEKULA, M. & PLESKALOVÁ, J. (Eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Poslední přístup 2. 2. 2024. <https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKA%C4%8CN%C3%8D%20SITUACE>.
- HIRSCHOVÁ, M. (2017c). Lokuce. In KARLÍK, P., NEKULA, M. & PLESKALOVÁ, J. (Eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Poslední přístup 5. 2. 2024. <https://www.czechency.org/slovník/LOKUCE>.
- HIRSCHOVÁ, M. (2017d). Perlokuce. In KARLÍK, P., NEKULA, M. & PLESKALOVÁ, J. (Eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Poslední přístup 5. 2. 2024. <https://www.czechency.org/slovník/PERLOKUCE>.

- HIRSCHOVÁ, M. (2017e). Verbum dicendi (sloveso mluvení). In KARLÍK, P., NEKULA, M. & PLESKALOVÁ, J. (Eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Poslední přístup 4. 3. 2024. <https://www.czechency.org/slovník/VERBUM%20DICENDI>.
- HIRSCHOVÁ, M. (2022). Řečové akty. In *Pragmatika v češtině*, 139–190. Karolinum.
- HUANG, Y. (2019). *Pragmatika*. (O. Dufek, Trans.). Karolinum, Praha. ISBN 80-246-3346-9. (Původní dílo zveřejněno 2014). <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/reader.action?docID=5778824>.
- KADERKA, P. (2017a). Gestikulace. In KARLÍK, P., NEKULA, M. & PLESKALOVÁ, J. (Eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Poslední přístup 19. 4. 2024. <https://www.czechency.org/slovník/GESTIKULACE>.
- KADERKA, P. (2017b). Multimodální komunikace. In KARLÍK, P., NEKULA, M. & PLESKALOVÁ, J. (Eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Poslední přístup 19. 4. 2024. <https://www.czechency.org/slovník/MULTIMOD%C3%81LN%C3%8D%20KOMUNIKACE>.
- KISSINE, M. (2012). Sentences, utterances, and speech acts. In ALLAN, K. & JASZCZOLT, K. M. (Eds.), *The Cambridge Handbook of Pragmatics*, 169–190. Cambridge University Press, Cambridge. <https://doi.org/10.1017/CB09781139022453.010>.
- KRATOCHVÍLOVÁ, D. (2015). *Španělská modalita z pohledu vztahů mezi modálními významy*. Dizertační práce, vedoucí Čermák, Petr. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav románských studií, Praha. <http://hdl.handle.net/20.500.11956/67022>.
- KRATOCHVÍLOVÁ, D. (2018). *Modality in Spanish and Combinations of Modal Meanings*. Karolinum, Praha. ISBN 9788024639048. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/reader.action?docID=5603715>.
- KRATOCHVÍLOVÁ, D. & DOLNÍKOVÁ, M. (2022). Španělský subjunktiv a jeho univerzalistický popis: Srovnání kognitivně orientovaných přístupů Rainera Vesterinena a Josého Plácida Ruize Campilla. *Časopis pro moderní filologii*, **104**(1), 113–131. ISSN 0008-7386. <https://doi.org/10.14712/23366591.2022.1.6>.
- KURSOVÁ, B. (2014). Pragmatika. In PROKOPOVÁ, K. (Ed.), *Encyklopedie lingvistiky*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc. <http://encyklopedieoltk.upol.cz/encyklopedie/index.php5/Pragmatika.html>.
- MATTE BON, F. (1999). *Gramática comunicativa del español: De la idea a la lengua. Tomo II*. Edelsa, Madrid. ISBN 84-7711-105-7.

- NEBESKÁ, I. (2017). Inference. In KARLÍK, P., NEKULA, M. & PLESKALOVÁ, J. (Eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Poslední přístup 2. 2. 2024. <https://www.czechency.org/slovník/INFERENCE>.
- PALKOVÁ, Z. (2017). Intonace v popisu prozodie. In KARLÍK, P., NEKULA, M. & PLESKALOVÁ, J. (Eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Poslední přístup 19. 4. 2024. <https://www.czechency.org/slovník/INTONACE%20V%20POPISU%20PROZODIE>.
- POGGI, I., MICELI, M. & ROSIS, F. D. (2006). Emotional and Non-Emotional Persuasion. *Applied Artificial Intelligence*, **20**(10), 849–879. <https://doi.org/10.1080/08839510600938193>.
- RAE (2024). Banco de datos (CORPES XXI) [online]. *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*. ISSN 2340-941X. <https://www.rae.es/corpes>.
- RAE & ASALE (2010). *Nueva gramática de la lengua española*. Espasa Libros, Madrid, 2. vydání. ISBN 978-84-670-3207-9.
- RAE & ASALE (2014). *Diccionario de la lengua española*, vol. 23. Madrid. <https://dle.rae.es>.
- REIG ALAMILLO, A. (2006). Una clasificación de los verbos realizativos en español. In LEE FACE, T. & KLEE, C. A. (Eds.), *Selected proceedings of the 8th Hispanic Linguistic Symposium*, 183–190. Cascadilla Proceedings Project, Somerville, MA. ISBN 1-57473-408-3. <https://www.lingref.com/cpp/hls/8/paper1265.pdf>.
- ROBERTS, J. (1991). Face-Threatening Acts and Politeness Theory: Contrasting Speeches from Supervisory Conferences. In *Annual Meeting of the American Educational Research Association*, Chicago, April 3–7 1991. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED332354.pdf>.
- SÁNCHEZ MARTÍNEZ, I. M. (2009). La enseñanza de la lengua por medio de funciones comunicativas: la expresión del consejo y la advertencia en español. *Innovación y experiencias educativas*, (24). ISSN 1988-6047. https://archivos.csif.es/archivos/andalucia/ensenanza/revistas/csicsif/revista/pdf/Numero_24/ISABEL_M_SANCHEZ_1.pdf.
- SCHELLING, T. C. (1980). *The strategy of conflict*. Harvard University Press, Cambridge. ISBN 0-674-84031-3.

- SEARLE, J. R. (1969). *Speech acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge University Press, Cambridge. ISBN 9781139173438. <https://doi-org.ezproxy.iscuni.cz/10.1017/CB09781139173438>.
- SEARLE, J. R. (1979). *Expression and meaning: Studies in the Theory of Speech Acts*. Cambridge University Press, Cambridge. ISBN 978-0-521-31393-3.
- SEARLE, J. R. (2007). *Rečové akty: esej z filozofie jazyka*. (D. Kamhal, Trans.). Kalligram, Bratislava, 1. vydání. ISBN 978-80-7149-892-6. (Původní dílo zveřejněno 1969).
- SHAKIRA & MALUMA (2017). Chantaje (ft. Maluma). In *El Dorado [audio]*. <https://open.spotify.com/track/6mICuAdrwEjh6Y6lroV2Kg?si=c5dc3ac7cb194ed5>.
- ŠTÍCHA, F. & KOL. (2013). *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Academia, Praha, 1. vydání. ISBN 978-80-200-2205-9.
- ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AV ČR (2008–2024a). Hrozba. In *Internetová jazyková příručka [online]*, Praha, 2008–2024a. Poslední přístup 16. 4. 2024. <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=hrozba>.
- ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AV ČR (2008–2024b). Výhrůžka. In *Internetová jazyková příručka [online]*, Praha, 2008–2024b. Poslední přístup 16. 4. 2024. <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=v%C3%BDhr%C5%AF%C5%BEka>.
- ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AV ČR (2017–2024). Hrozba. In *Akademický slovník současné češtiny [online]*, Praha, 2017–2024. Poslední přístup 16. 4. 2024. <https://slovníkcestiny.cz/heslo/hrozba/0/34348>.
- VAVŘÍN, M. & ROSEN, A. (2015). *Treq*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. <https://treq.korpus.cz>.
- VEČERKA, R. (2017). Prozodické prostředky. In KARLÍK, P., NEKULA, M. & PLESKALOVÁ, J. (Eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Poslední přístup 19. 4. 2024. <https://www.czechency.org/slovník/PROZODICK%C3%89%20PROST%C5%98EDKY>.
- ZAVADIL, B. & ČERMÁK, P. (2010). *Mluvnice současné španělštiny: lingvisticky interpretační přístup*. Karolinum, Praha, 1. vydání. ISBN 978-80-246-1641-4.

Seznam obrázků

2.1	Schéma znázorňující vztahy mezi základními pragmatickými termíny . . .	12
2.2	Sporná komunikační funkce varování/výhrůžky na pouličním značení . . .	27
2.3	Nápisy na dodatkových tabulkách u značení zákazu vjezdu	28
3.1	Četnost jazykových možností použitých k vyjádření výhrůžky	62

Seznam tabulek

2.1	Srovnání druhů řečových aktů dle různých autorů	18
3.1	Překladové ekvivalenty performativní konstrukce <i>te advierto que</i>	37
3.2	Komunikační funkce performativního tvaru <i>amonesto</i>	38
3.3	Překladové ekvivalenty vykonjugované konstrukce <i>tener cuidado</i>	39
3.4	Překladové ekvivalenty konstrukce <i>tú verás</i> a jejích variant	40
3.5	Překladové ekvivalenty konstrukcí <i>que no se te/le ocurra, no te/se at- reva(s/n), no vayas a, no sea que</i>	43
3.6	Překladové ekvivalenty konstrukcí <i>te aseguro que, te recuerdo que, como + sub- junktiv, como vuelvas, si vuelves</i>	46
3.7	Překladové ekvivalenty interjekcí <i>ojo con, cuidado con, eh</i>	47
3.8	Komunikační funkce konstrukce osobní zájmeno + <i>advuerto + que</i>	57
3.9	Počty výskytů konstrukcí <i>conmino, amago, echo retos</i>	58
3.10	Počty výskytů konstrukce <i>tú verás</i>	60
3.11	Překladové ekvivalenty konstrukce <i>te arrepentirás</i>	61
3.12	Překladové ekvivalenty konstrukce <i>ay de</i>	64
3.13	Počty výskytů konstrukce <i>ah de</i>	65
3.14	Komunikační funkce performativního tvaru <i>amenazo</i>	70
3.15	Překladové ekvivalenty konstrukce <i>te mato</i>	71
3.16	Komunikační funkce performativního tvaru <i>chantajeo</i>	72

A. Přílohy

A.1 Složení subkorpusu InterCorp

Autor(ka) díla	Název díla
Allende, Isabel	Hija de la fortuna
Allende, Isabel	Casa de los espíritus
Allende, Isabel	Eva Luna
Allende, Isabel	Inés del alma mía
Allende, Isabel	El reino del Dragon de Oro
Allende, Isabel	La ciudad de las bestias
Allende, Isabel	Paula
Allende, Isabel	Retrato en sepia
Allende, Isabel	El Zorro
Almodóvar, Pedro	Patty Diphusa y otros textos
Almodóvar, Pedro	Todo sobre mi madre
Andahazi, Federico	El secreto de los flamencos
Arenas, Reinaldo	El portero
Arriaga, Guillermo	Amores perros
Barba, Andrés	República luminosa
Bécquer, Gustavo Adolfo	Leyendas
Benedetti, Mario	La tregua
Benedetti, Mario	La borra del café
Benedetti, Mario	Gracias por el fuego
Benedetti, Mario	Buzón de tiempo
Bioy Casares, Adolfo	La invención de Morel
Bioy Casares, Adolfo	Plan de evasión
Bolaño, Roberto	2666
Bolaño, Roberto	Nocturno de Chile
Bolaño, Roberto	Los detectives salvajes
Bolaño, Roberto	La literatura nazi en América
Bolaño, Roberto	El Tercer Reich
Borges, Jorge Luis	Ficciones, El Aleph
Borges, Jorge Luis	El informe de Brodi
Borges, Jorge Luis	Historia universal de la infamia
Bucay, Jorge; Salinas, Silvia	Amarse con los ojos abiertos
Carpentier, Alejo	Concierto barroco
Carpentier, Alejo	El arpa y la sombra
Carpentier, Alejo	El reino de este mundo
Carpentier, Alejo	El siglo de las luces
Carpentier, Alejo	Los pasos perdidos
Cela, Camilo José	La familia de Pascual Duarte
Cela, Camilo José	La Colmena
Cercas, Javier	Soldados de Salamina
Chaviano, Daína	El hombre, la hembra y el hambre
Coloane, Francisco	Tierra del Fuego
Cortázar, Julio	Un tal Lucas
Cortázar, Julio	Final del juego
Cortázar, Julio	Rayuela
Cortázar, Julio	Historias de cronopios y de famas
Cortázar, Julio	Alguien que anda por ahí
Cortázar, Julio	Los premios
Cunqueiro, Álvaro	Un hombre que se parecía a Orestes

Autor(ka) dila	Název dila
Delibes, Miguel	Los santos inocentes
Delibes, Miguel	Diario de un cazador
Delibes, Miguel	Cinco horas con Mario
Enrique, Álvaro	Muerte súbita
Enrique, Álvaro	Hipotermia
Etxebarria, Lucía	Beatriz y los cuerpos celestes
Etxebarria, Lucía	Amor, curiosidad, prozac y dudas
Fresán, Rodrigo	Historia argentina
Fuentes, Carlos	Diana o La cazadora solitaria
Fuentes, Carlos	La muerte de Artemio Cruz
Fuentes, Carlos	Gringo viejo
Fuentes, Carlos	Vlad
García Márquez, Gabriel	La aventura de Miguel Littín. Clandestino en Chile
García Márquez, Gabriel	Doce cuentos peregrinos
García Márquez, Gabriel	El general en su laberinto
García Márquez, Gabriel	Crónica de una muerte anunciada
García Márquez, Gabriel	El amor en los tiempos del cólera
García Márquez, Gabriel	Memoria de mis putas tristes
García Márquez, Gabriel	La increíble y triste historia de la cándida Eréndira y de su abuela desalmada
García Márquez, Gabriel	Del amor y otros demonios
García Márquez, Gabriel	El coronel no tiene quien le escriba
García Márquez, Gabriel	Otoño del patriarca
García Márquez, Gabriel	Los funerales de la Mamá Grande
García Márquez, Gabriel	Cien años de soledad
García Márquez, Gabriel	La hojarasca
García Márquez, Gabriel	Vivir para contarla
García Márquez, Gabriel	La mala hora
García Márquez, Gabriel	Relato de un naufrago
García Márquez, Gabriel	Noticia de un secuestro
Gutiérrez, Pedro Juan	El rey de la Habana
Laforet, Carmen	Nada
Llamazares, Julio	La lluvia amarilla
Lozano, José Jiménez	El Mudejarillo
Marías, Javier	Salvajes y sentimentales
Marías, Javier	Corazón tan blanco
Marías, Javier	Todas las almas
Marías, Javier	Mañana en la batalla piensa en mí
Marsé, Juan	La muchacha de las bragas de oro
Marsé, Juan	Rabos de lagartija
Marsé, Juan	Caligrafía de los sueños
Martín Santos, Luis	Tiempo de silencio
Melchor, Fernanda	Temporada de huracanes
Mendoza, Eduardo	El asombroso viaje de Pomponio Flato
Mendoza, Eduardo	La verdad sobre el caso Savolta
Montero, Mayra	Como un mensajero tuyo
Montero, Mayra	Última noche que pasé contigo
Moro, Javier	El sari rojo
Moro, Javier	Pasión india
Navarro, Julia	La Hermandad de La Sábana Santa
Onetti, Juan Carlos	Para una tumba sin nombre
Ortega y Gasset, José	La rebelión de las masas
Pérez-Reverte, Arturo	El Club Dumas
Pérez-Reverte, Arturo	La carta esférica
Pérez-Reverte, Arturo	La reina del sur
Pérez-Reverte, Arturo	La piel del tambor
Pérez-Reverte, Arturo	El maestro de esgrima

Autor(ka) d'ila	N'ázev d'ila
Pérez-Reverte, Arturo	La tabla de Flandes
Quiroga, Horacio	Cuentos
Roa Bastos, Augusto	Yo el supremo
Rulfo, Juan	Llano en llamas. Pedro Páramo
Sábato, Ernesto	Abaddón el exterminador
Sábato, Ernesto	El túnel
Sacheri, Eduardo	La pregunta de sus ojos
Sanmartín Fenollera, Natalia	El despertar de la señorita Prim
Schweblin, Samantha	Pájaros en la boca y otros cuentos
Sepúlveda, Luis	Un viejo que leía novelas de amor
Sepúlveda, Luis	La sombra de lo que fuimos
Sierra, Javier	El secreto egipcio de Napoleón
Sierra, Javier	La cena secreta
Silva, Lorenzo	La flaqueza del bolchevique
Torres, Maruja	Mientras vivimos
Tusset, Pablo	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán
Unamuno, Miguel de	Abel Sánchez
Unamuno, Miguel de	Nada menos que todo un hombre
Unamuno, Miguel de	Niebla
Unamuno, Miguel de	San Manuel, mártir
Valdés, Zoé	La nada cotidiana
Vargas Llosa, Mario	¿Quién mató a Palomino Molero?
Vargas Llosa, Mario	El sueño del celta
Vargas Llosa, Mario	La fiesta del chivo
Vargas Llosa, Mario	La ciudad y los perros
Vargas Llosa, Mario	Pantaleón y las visitadoras
Vargas Llosa, Mario	Cinco esquinas
Vargas Llosa, Mario	El paraíso en la otra esquina
Vargas Llosa, Mario	Conversación en la catedral
Vargas Llosa, Mario	Lituma en los Andes
Vargas Llosa, Mario	La tía Julia y el escribidor
Vargas Llosa, Mario	Guerra del fin del mundo
Vargas Llosa, Mario	El hablador
Vargas Llosa, Mario	La casa verde
Vargas Llosa, Mario	Travesuras de la niña mala
Vila-Matas, Enrique	Bartleby y compañía
Zúñiga Pavlov, Jorge	La Casa Blú. Historias del bajomundo latinoamericano
Zúñiga Pavlov, Jorge	Stehovani

A.2 Text písň *Chantaje*

Shakira & Maluma (2017). Podtrženo autorem práce.

Cuando estás bien, te alejas de mí
Te sientes sola, y siempre estoy ahí
Es una guerra de «toma y dame»
Pues dame de eso que tiene' ahí

Oye, baby, no seas mala (oh, no)
No me dejes con las ganas
Se escucha en la calle que ya no me quieres
Ven y dímelo en la cara

Pregúntale a quien tú quieras
Vida, te juro que eso no es así
Yo nunca tuve una mala intención
Yo nunca quise burlarme de ti

Connmigo ves, nunca se sabe
Un día digo que no y otro que sí
Yo soy masoquista
Con mi cuerpo un egoísta

Tú eres puro, puro chantaje
Puro, puro chantaje
Siempre es a tu manera
Yo te quiero aunque no quiera

Tú eres puro, puro chantaje
Puro, puro chantaje
Vas libre como el aire
No soy de ti ni de nadie

Cómo tú me tientas cuando tú te mueves
Esos movimientos sexy siempre me entretienen
Sabe' manipularme bien con tu cadera
No sé por qué me tienes en lista de espera

Te dicen por ahí que voy haciendo y deshaciendo
Que salgo cada noche, que te tengo ahí sufriendo
Que en esta relación soy yo la que manda
No pares bola' a toda esa mala propaganda

Pa'-pa' qué te digo na', te comen el oído
No vaya' a enderezar lo que no se ha torcido
Y como un loco sigo tras de ti, muriendo por ti
Dime, ¿qué hay pa' mí, bebé? (¿qué?)

Pregúntale a quien tú quieras
Vida, te juro que eso no es así
Yo nunca tuve una mala intención
Yo nunca quise burlarme de ti

Connmigo ves, nunca se sabe
Un día digo que no y otro que sí
Yo soy masoquista
Con mi cuerpo un egoísta

Tú eres puro, puro chantaje
Puro, puro chantaje
Siempre es a tu manera
Yo te quiero aunque no quiera

Tú eres puro, puro chantaje
Puro, puro chantaje
Vas libre como el aire
No soy de ti ni de nadie, eh-eh-eh

Nadie, eh-eh-eh
Nadie, eh-eh-eh
Nadie (nadie)
Con mi cuerpo un egoísta

Tú eres puro, puro chantaje
Puro, puro chantaje
Siempre es a tu manera
Yo te quiero aunque no quiera

Tú eres puro, puro chantaje
Puro, puro chantaje
Vas libre como el aire
No soy de ti ni de nadie, eh-eh-eh

Nadie, eh-eh-eh
Nadie, eh-eh-eh
Nadie (nadie) eh-eh-eh, eh, eh

Ja, ja, ja, alright, alright, baby
Shakira, Maluma, uh-huh
Pretty boy
You're my baby lover, yeah
Colombia, you feel me?
Pretty boy